

Σχολείο καί Ζωή

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκης: 9 χρόνια «Σχολείο και Ζωή»	σελ. 1
Γ. Ν. Παλαιολόγου: Γεώργιος Κερσενοστάινερ, ο περίφημος Γερμανός παιδαγωγός και το έργο του «Θεωρία της Μορφώσεως»	» 2
Γ. Μαραγκουδάκη και Κ. Πασσόκου: Πορεία και τεχνική της παιδαγωγικής έρευνας	» 6
Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: 'Ο δάσκαλος της εποχής μας	» 14
Εύρ. Σούρλα: Διδακτική προπαρασκευή κατά τάξεις και αιτήσεις της διαμορφώσεως διδασκαλίας	» 16
Νικολάου Μολοχίδη: Σχολική ζωή και σχολικό περιοδικό	» 19
Δ. Κηλουκιώτη: Σχολικό περιοδικό όχι ενός σχολείου αλλά όλης της περιφέρειας	» 24
'Αναστ. Κουτσουλίδη: 'Η φωνή του σχολείου	» 24
'Ιωάν. Μ. Ψαρουδάκη: Τα ελεύθερα παιδικά αναγνώσματα	» 28
Γεωρ. Ε. 'Αραβανή: Τα παιδιά μας κι εμείς	» 32
Διεθνής 'Εκπαιδευτική Κίνηση	» 34
'Ελληνική 'Εκπαιδευτική Κίνηση	» 40
Γ. Α. Βασδέκη, κ. δ.: Κριτική του Βιβλίου	» 46

ΕΤΟΣ Ι' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1962 ΤΕΥΧΟΣ Ι

ΕΚΔΟΤΗΣ
Γ. ΒΛΕΣΣΑΣ

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

"Ετος Ι'

Ιανουάριος

Τεύχος 1

9 χρόνια «Σχολείο και Ζωή»

Ἐννέα ὁλοκληρωμένοι τόμοι τοῦ περιοδικοῦ μας «Σχολεῖο καὶ Ζωή» παρατάσσονται σήμερα μπροστά μας. Ὁ ἀριθμὸς φυσικὰ δὲν εἶναι τόσος, ποὺ νὰ δικαιολογῇ χαρμόσυνες ἐκδηλώσεις. Τὸ ἀναγνωστικὸ μας κοινὸ ὅμως θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ μὲ τὴν εἴσοδο τοῦ νέου ἔτους μιὰ σύντομη ἀνασκόπηση. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγαπητοὺς Ἀναγνώστες ἔμειναν πιστοὶ στὸ περιοδικὸ ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα. Σ' αὐτοὺς ἐκφράζομε σήμερα τὶς πιὸ ἐγκάρδιες εὐχαριστίες. Ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ ὡς νέοι φίλοι καὶ ἀναγνώστες, ὡς συγγραφεῖς καὶ στενοὶ συνεργάτες, ἔσπευσαν νὰ πυκνώσουν τὶς τάξεις μας καὶ νὰ εὐρύνουν τὸν κύκλο τῶν θερμῶν θιασωτῶν τοῦ περιοδικοῦ, ἐπιθυμοῦμε νὰ χαιρετίσωμε καὶ εὐχαριστήσωμε ἀπὸ τὴ στήλη αὐτὴ γιὰ τὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ μᾶς ἔδειξαν. Σὲ ὅλους αὐτοὺς, παλαιοὺς καὶ νέους, ἀπευθύνομε τὴ θερμὴ παράκληση: Νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ παρέχουν ἀνεπιφύλακτῃ τὴν πολύτιμη συμβολὴ τους στὸ ἔργο μας· νὰ μᾶς διατυπώνουν τὶς καθημερινές τῶν ἐπιστημονικὲς καὶ παιδαγωγικὲς ἀνησυχίες· νὰ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὶς καθημερινές ἐπιτυχίες τῆς σχολικῆς τους πράξεως.

Ἀπέναντι τῆς μεγάλης αὐτῆς συμβολῆς τῶν συνεργατῶν μας οἱ ἡθικὲς ὑποχρεώσεις τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ὁλοφάνεραι: ἀδιάκοπη προσπάθεια ἐνημερώσεως τῶν ἀναγνωστῶν μας μὲ τὰ σφύζοντα μεταπολεμικὰ προβλήματα τῆς ἐπιστήμης καὶ ἀγωγῆς, ποὺ συγκινοῦν σήμερα τοὺς ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς ὅλων τῶν πολιτισμένων χωρῶν· εὐρεῖα παιδαγωγικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἔρευνα τῶν λειτουργιῶν τοῦ ψυχολογικοῦ βίου τοῦ παιδιοῦ· συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων διαφόρων χωρῶν· ἑλληνικὴ καὶ διεθνὴς παιδαγωγικὴ κίνηση· ἡ ἀγωγή τοῦ πολίτου, ἡ μόρφωση τῶν ἐνηλίκων καὶ ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἐπίκεντρο τοῦ διαφέροντός μας σήμερα· ἡ ὁργάνωση ἔπειτα τῆς διδακτικῆς ἐργασίας, ἡ δημιουργία πλούσιας σχολικῆς ζωῆς, στενῆς συνεργασίας σχολείου καὶ οἰκογενείας κ.λ.π.

Συνεχίζομε ἔτσι τὴν προσπάθεια τῶν περασμένων ἐτῶν, σύγχρονα ὅμως κρατοῦμε ὁλόνοικτες τὶς στήλες μας σὲ κάθε νέα ἀλλαγὴ καὶ στρέφουμε τὴν προσοχή μας στὸ ἄμεσο μέλλον. Μόνο σὲ ἓνα σημεῖο ἐξακολουθοῦμε νὰ μένωμε σταθεροὶ καὶ ἀμετάβλητοι: Τὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωή» σὲ ὅλη του τὴν πορεία ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς ἐκδόσεώς του, ἐννέα ὁλόκληρα χρόνια, δὲν ἔλλαξε ποτὲ τὴν δοκίμη τῆς τιμῆς με ὅλες τὶς οικονομικὲς δυσκολίες ποὺ συναντᾷ καὶ διὰ τὶς σκληρὲς ὑπερτιμήσεις ὅλων τῶν εἰδῶν

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

Κ. Κουδίδης
20-7-90
44433

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ἐκδίδεται τὴν 1ην ἐκάστου μηνός.

Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἐκδότης: ΓΕΩΡΓ. Σ. ΒΛΕΣΣΑΣ

Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Γραφεῖα: Περικλέους 21 — Ἀθῆναι

«L'ECOLE ET LA VIE»

REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE

Directeur: G. ZOMPANAKIS

Editeur: G. S. BLESSAS

Gérant: A. ZOMPANAKIS

Rue: Périclès 21 — Athènes

Année 10 JANVIER 1962

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Ἑσωτερικοῦ:

Ἐτησίαν Δρχ. 90

Γιὰ τὰ Σχολεῖα » 90

Γιὰ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς » 60

Τὸ τεύχος » 8

Ἐξωτερικοῦ:

Γιὰ Ἐκπαιδευτικοὺς: 1 λίρα Ἀγγλίας ἢ δολλάρια 2,80 (Ἐτησίαν).

Γιὰ σχολεῖα: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10 σελλίνια ἢ δολλάρια 4. (Ἐτησίαν).

Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀθῆνας (Κ). Τηλ. 27-173.

ΕΤΟΣ Ι'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1962

ΤΕΥΧΟΣ 1

Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη.
Ἐκδότου: Βυζαντίου 18 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικαὶ Ἔργασίαι:
Γερ. Γεωργιάδης & Σία Ὁδὸς Βαλτετιοῦ 62 — Ἀθῆναι — Τηλ. 624-692

Ἐγγράφονται συνδρομητὰ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεῖα μας
ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 27.173

ΤΟ "ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ,"

Θὰ δημοσιεύσῃ σὲ προσεχῇ τεύχῃ του καὶ τὶς μελέτες:

1. Εὐστ. Γεωργίου: Ψυχικὴ προετοιμασία τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ σχολεῖο.
2. Δημ. Χατζηαγγέλου: Τὸ μάθημα τῆς ἱχθυογραφίας.
3. Γ. Κυριαζοπούλου: Θετικοὶ καὶ ἀρνητικοὶ παράγοντες τῆς μαθήσεως.
4. Ἀθ. Γκρόζα: Ἡ ἔννοια τοῦ νέου σχολείου.
5. Ἀν. Καζεπίδης: Νέοι καιροὶ — Περισσότερη ἀγωγή.
6. Ἰω. Κοκμοτοῦ: Τὸ πρόβλημα τῆς διγλωσσίας.
7. Χάρη Σακελλαρίου: Ἀμιλλα καὶ αὐτοάμιλλα.
8. Γαβριήλ Ἀλπέντζου: Παιδικὰ ἀμαρτήματα.
9. William G. Perry (Μετάφρ. Κων. Ἀλεξάνδρου): Τὰ πορίσματα τῆς ἐπὶ τοῦ προσανατολισμοῦ ἐπιτροπῆς: Ἐπὶ τῶν σχέσεων ψυχοθεραπευτικῆς καὶ προσανατολισμοῦ.
10. Μαρίας Μιχοπούλου: Ὁ Λέων Τολστόη ὡς παιδαγωγός.
11. Δημ. Ἡλιοπούλου: Αἱ εἰσαγωγικαὶ ἐξετάσεις εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἱκανωτέρων.

Σὲ προσεχῇ τεύχῃ ἐπίσης τοῦ «Σχολείου καὶ Ζωῆς» θὰ δημοσιευτῶν βιβλιοκριτικὰ σημειώματα γιὰ κάθε βιβλίον ποὺ ἔχουν σταλῇ δυὸ ἀντίτυπά του στὸ περιοδικό.

της αγοράς και της εργασίας· γιατί έχει πλήρη συνείδηση της σκληρής πραγματικότητας που αντικρύζουν σήμερα όλοι οι συνεργάτες και αναγνώστες του. Τόν κανόνα αυτόν θα τηρήσωμε και έφετος απαράβατον, έφθσον έξαρτάται από μας.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΕΡΣΕΝΣΤΑΪΝΕΡ Ο ΠΕΡΙΦΗΜΟΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ «ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ»

Τό όγκώδες σύγγραμμα, υπό τόν τίτλον «Θεωρία της μορφώσεως», τό όποιον υπερεβδομηκοντούτης έφερεν εις φώς ό έκλιπων άκάματος και όνομαστός Γερμανός παιδαγωγός Γεώργιος Κερσενστάινερ (1854—1932) είναι τό έργον, διά τοϋ όποίου έζήτησε κυρίως νά θεμελιώση έπιστημονικώς την Παιδαγωγικήν.

Ο Κερσενστάινερ είναι ό τύπος τοϋ διηνεκώς έξελισσομένου ανθρώπου, τοϋ μη γνωρίζοντος έμπόδια άνυπέρβλητα, τοϋ άληθινοϋ και από Πεσταλότσειον πνεϋμα έμφορουμένου διδασκάλου, όργανωτοϋ της έκπαιδεύσεως, και θεωρητικοϋ παιδαγωγοϋ. Αρχίσας τό στάδιόν του ως δημοδιδάσκαλος, έφοίτησε μετά μικράν ύπηρεσίαν εις τό γυμνάσιον, μετά τό πέρας τοϋ όποίου ένεγράφη εις τό Πανεπιστήμιον της γενετείρας του Μονάχου. Έκειθεν έξήλθε καθηγητής τών Φυσικομαθηματικών, ύπηρετήσας ως τοιοϋτος επί τινα έτη.

Η δραστηρία όμως και την άνύψωσιν της Παιδείας έπιζητούσα φύσις τοϋ Κερσενστάινερ εύρε την άποστολήν της εις την άνατεθείσαν αύτω υπό της πόλεως τοϋ Μονάχου διεϋθυσιν της σχολικής έκπαιδεύσεως της πόλεως έν έτει 1895. Έκτοτε επί δεκαετηρίδας όλος ό Κερσενστάινερ άφιέρωσε νοϋν και καρδιαν εις την προαγωγήν και αναδιοργάνωσιν της έκπαιδεύσεως της γενετείρας του, άφοσιωθείς και διαπρέψας ως μεταρρυθμιστής και συμπληρωτής τοϋ δημοτικοϋ σχολείου, διά της προσθήκης συμπληρωματικής έκπαιδεύσεως (Fortbildungsschule).

Η άνακαινιστική και έπιτυχής πρακτική και συγγραφική δράσις του επί όργανωτικών και διδακτικών ζητημάτων κατέστησαν ένωρίς τόν Κερσενστάινερ ένα τών διασήμων συγχρόνων παιδαγωγών της Γερμανίας, έτι δ' ένα τών κυρίων έισηγητών κοί προμάχων τοϋ «Σχολείου εργασίας». Τό έργον του: «Η έννοια τοϋ σχολείου εργασίας» μετεφράσθη εις πολλές ξένας γλώσσας και εις την Έλληνικήν υπό τοϋ Δ. Γεωργακάκι· έλάχιστα παιδαγωγικά συγγράμματα έσχον την άπήχησιν τοϋ γνωστοτάτου τούτου τών έργων του.

Έκ τών πολλών συγγραμμάτων και τών πολυπληθών επί μέρους πραγματειών του καταγράφομεν τά κάτωθι έκ τών γνωστοτέρων και επανειλημμένως έκδοθέντων:

«Πολιτειακή άγωγή της Γερμανικής νεολαίας» (1901, 7η έκδοσις, 1921). «Η έξέλιξις της ίχνογραφικής ιδιοφυΐας παρά τω παιδί» (1905). «Θεμελιώδη ζητήματα της σχολικής όργανώσεως» (1907, 4η έκδοσις, 1921). «Η έννοια της πολιτειακής άγωγής» (1914, 5η έκδ., 1923). «Έννοια τοϋ σχολείου εργασίας» (1912, 5η έκδ., 1922). «Έννοια τοϋ χαρακτηρος και άγω-

γής τοϋ χαρακτηρος» (1912, 3η έκδ., 1923). «Τό θεμελιώδες άξιωμα της παιδευτικής ένεργείας» (1917, 2α έκδοσις, 1924). «Θεωρία της μορφώσεως» (1926).

Τό πλήθος τών κατά τά τελευταία έτη της ζωής του προτεινομένων σχεδίων ρυθμίσεως τών της έκπαιδεύσεως, έτι δέ ή άνάγκη όπως ύποβάλη εις έπιστημονικήν θεώρησιν τά άποτελέσματα της πλούσιας και πολυτίμου πείρας του, ήγαγον τόν Κερσενστάινερ εις συστηματικές θεωρητικές μελέτας. Πρώτος καρπός αύτών ύπήρξε τό έκδοθέν έν έτει 1917 σύγγραμμά του: «Das Grundaxiom des Bildungsprozesses. Union Deutscher Verlagsgesellschaft». Ο δοθείς όμως έν ούτω όρισμός της μορφώσεως προύκάλεσε τάς άντιρρήσεις τών σπουδαίων Γερμανών φιλοσόφων παιδαγωγών: Lehmann, Cohn, Spranger και έν μέρει τών Troeltsch, Simmel και Max-Frischeisen-Koehler. Διά τοϋτο εις την έν έτει 1924 2αν έκδοσίν του διώρθωσεν έν μέρει τάς άπόψεις του, άπαντήσας συγχρόνως πρός τούς άναφερθέντας φιλοσόφους· παιδαγωγούς.

Από τοϋ έτους 1919 ό Κερσενστάινερ έκλήθη ως όμότιμος Καθηγητής τών Παιδαγωγικών έν τω Πανεπιστημίω τοϋ Μονάχου, παραιτηθείς της θέσεως τοϋ έπόπτου τών σχολείων τοϋ Μονάχου, την όποιαν έξόχως έλάμπρυνε.

Οί μνημονευθέντες λόγοι και τά νέα καθήκοντά του, ως πανεπιστημιακοϋ διδασκάλου, ώθησαν τόν Kerschensteiner έτι μάλλον εις εύρείας φιλοσοφικές· ψυχολογικές και παιδαγωγικές μελέτας, τών όποίων άπαύγασμα είναι τό κύριον θεωρητικόν έργον του: Θεωρία της μορφώσεως. Ο Κερσενστάινερ δύναται νά καταλεχθί εις τούς Kultur-Wertpädagogien, αί δέ έννοιαι της άξιολογικής φιλοσοφίας και της φιλοσοφίας τοϋ πολιτισμοϋ (Wert-Kulturphilosophie) άποτελοϋσι και τάς κυρίας έννοιās τοϋ έν λόγω έργου του. Δι' ό και ό μη έγκύψας εις τάς έρεύνας και άπόψεις της μνημονευθείσης πνευματικής κατευθύνσεως, θέλει συναντήσει μεγάλας δυσχερείας πρός κατανόησιν τών έκτιθεμένων υπό τοϋ Κερσενστάινερ έν τω υπό κρίσιν έργω του, δηλαδή τη «Θεωρία της μορφώσεως».

Εις τάς φιλοσοφικο· παιδαγωγικές άντιλήψεις του ό Κερσενστάινερ, είναι άρκούντως σύμφωνος πρός τούς Spranger και Litt και έν μέρει επηρεασμένος έξ αύτών. Επίσης καταφανής είναι παρ' αύτω ή επίδρασις τών Dilthey, Rickert, Hans Freyer και Husserl. Η πρός αύτούς σχέσις και ή έξ αύτών επίδρασις καταφαίνεται τόσο έν τήν όρολογίαν έν τη θεωρία της μορφώσεως, όσον και από τόν τρόπον της διαπραγματεύσεως έν αύτῃ τών υπό έρευναν προβλημάτων. Ως ποράδειγμα άναφέρομεν τούς όρους: Sinn, Sinngefüge, AKT, AKTE, «Intensionale AKTE» (Husserl), «geistige AKTE», («Theoretische, ästhetische, ökonomische, religiöse, soziale (κατά Spranger), Aktgefüge, Aktdisposition, Objektiver geist, Struktur, Erleben, Verstehen, Wert, Wertgefühl, Werturteil, Wertbegriff, Kultur, Kultur-güter, Kulturwerte κ. ά. κατά Dilthey, Spranger, Litt, Rickert. Όσούτως και ή έρευνα τόσο της έννοιας της «μορφώσεως» (Bildung), όσον και τών λοιπών κυρίων έννοιών γίνεται παρά τοϋ Kerschensteiner εις την θεωρίαν της μορφώσεως υπό την τριπλήν άποψιν: άξιολογικήν, ψυχολογικήν και τελολογικήν.

Τό υπό κρίσιν έργον τοϋ Κερσενστάινερ διαιρείται εις δύο μέρη. Εις τό πρώτον μέρος ό Κ. πειράται νά καθορίση την έννοιαν της μορφώσεως

1. Σχετικώς π.ρ.β.λ. Γεωργίου Ν. Παλαιολόγου: Γενική Παιδαγωγική, 3η έκδοσις. Αθήναι 1960. Έκδ. Ίω. Σιδέρης, Κεφ. ΣΤ' σελ. 60—63.

(Bildungsbegriff) (σελ. 1 - 220). Είς τὸ δεύτερον μέρος (σελ. 220 - 500) γίνεται λόγος περὶ τῆς μορφωτικῆς ἐνεργείας (Bildungsverfahren).

Ἐνταῦθα ξεχωρίζει τρεῖς παράγοντας ἰδιαιτέρας σημασίας: α') Τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς (τρόφιμον). β') Τὰ μέσα τῆς ἀγωγῆς (Τὰ πολιτιστικά· παιδευτικά ἀγαθὰ), καὶ γ') Τὸ ὑποκείμενον τῆς ἀγωγῆς (Σχολεῖα, παιδαγωγοί, διδάσκαλοι).

Εἰς τὸ 1ον Κεφάλαιον τοῦ Α' μέρους ὁ Κερσενστάινερ παρέχει τὰ χαρακτηριστικά τῆς μορφώσεως, εἰς δὲ τὰ ἐπόμενα (2ον, 3ον καὶ 4ον) ἐρευνᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς μορφώσεως: α') ὑπὸ ἀξιολογικὴν ἄποψιν (ἔννοια τῆς ἀξίας, ἀντικειμενικαί - ὑποκειμενικαί ἀξίαι, ἀξίαι τῆς προσωπικότητος, μορφωτικαί ἀξίαι, πολιτιστικά, παιδευτικά κ.τ.τ.) β') ὑπὸ ψυχολογικὴν ἄποψιν (ἡ ἔννοια τῆς δράσεως - ἐνεργείας: der Begriff des Aktes, τυπικὴ - πνευματικὴ μόρφωσις, μόρφωσις τοῦ συναισθήματος· τῆς βουλήσεως, τὸ δυνατόν τῆς μορφώσεως κ.τ.τ.) καὶ γ') ὑπὸ τελολογικὴν ἄποψιν (τὴν τῶν βιοτικῶν σκοπῶν, τοῦ ἐπαγγέλματος τὸ κοινωνικὸν ἐπάγγελμα καὶ τὸ νόημα τῆς ζωῆς).

Εἰς τὸ Β' μέρος, ὡς ἐλέχθη, ἐρευνῶνται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς μορφωτικῆς ἐνεργείας. Ἐν ἀρχῇ καθορίζεται τὸ ἰδιότυπον τῆς Παιδαγωγικῆς, ὡς ἐπιστήμης ἀποκλινούσης τῆς Τέχνης (καλλιτεχνίας) καὶ τῆς τεχνικῆς πρακτικῆς ἀσκήσεως (1ον Κεφ.). Περαιτέρω εἰς τὸ 2ον Κεφ. γίνεται λόγος διὰ τὸ ἀντικείμενον τῆς παιδευτικῆς ἐνεργείας, τ. ἔ. τὸν τρόφιμον. Ὁ Κερσενστάινερ διατρίβει κυρίως εἰς τὴν ἔρευναν καὶ τὸν ὀρισμὸν τῆς ἐννοίας τοῦ τροφίμου, ἐξετάζων περαιτέρω τὸ ζήτημα τοῦ «διαφέροντος» καὶ τὸ μορφώσιμον (Bildsamkeit) τοῦ τροφίμου, δηλ. τὸ δυνατόν ἢ μὴ τῆς μορφώσεως τοῦ τροφίμου, ὡσαύτως ὑπὸ ἀξιολογικὴν, ψυχολογικὴν καὶ τελολογικὴν ἄποψιν.

Τὸ 3ον Κεφ. ἀφιερῶται εἰς τὴν ἔρευναν τῶν μορφωτικῶν μέσων (Πολιτισμοῦ - πολιτιστικά ἀγαθὰ, περιεχόμενον τοῦ πολιτιστικοῦ ἀγαθοῦ, μορφωτικαὶ κοινότητες, μορφωτικαὶ ἀξίαι τῶν πολιτιστικῶν ἀγαθῶν κ.τ.τ.). Εἰς τὸ 4ον Κεφ. γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς μορφώσεως, τ. ἔ. περὶ σχολείων, προγραμμάτων αὐτῶν, παιδαγωγῶν καὶ διδασκάλων.

Τέλος εἰς τὸ 5ον Κεφ. διατυπῶνται, ἀπαγόμενα ἀπὸ τῆς γενικῆς ἐννοίας τῆς μορφώσεως καὶ ἐν συναρμογῇ πρὸς τὰς γενικὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς κυρίους παράγοντας τῆς μορφωτικῆς ἐνεργείας, αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς μορφωτικῆς ἐνεργείας. Αὗται εἶναι ἑπτὰ, αἱ ἐξῆς: Ἡ ἀρχὴ τῆς ὁλότητος (Totalität), τῆς πραγματικότητος (Aktualität), τῆς ἐπιβολῆς (τοῦ κύρους) - Autorität, τῆς ἐλευθερίας (Freiheit), τῆς ἐνεργητικότητος (Aktivität), τῆς κοινωνικότητος (Sozialität) καὶ τῆς ἀτομικότητος (Individualität), μετὰ τῶν ὁποίων προσπαθεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ ἐνότητα καὶ ἀρμονικὴν ἀλληλεπίδρασιν. Ἀκριβῶς εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος ὁμιλεῖ ἐκ καρδίας ὁ ὑπέρροχος παιδαγωγὸς μετὰ τὴν μακρὰν καὶ πολῦτιμον πεῖράν του, μετὰ τὰς φιλελευθέρας ἀντιλήψεις του, τὴν ἀνεξάντλητον ἀγάπην του πρὸς τὸ παιδί καὶ τὸν διδάσκαλον, διὰ τὸν ἐπιτυχὴ καὶ αἴσιον συγκερασμὸν θεωρίας καὶ πράξεως.

* * *

Σημ. Ἡ ἀνωτέρω βιβλιοκρισίᾳ τῆς «θεωρίας τῆς μορφώσεως» τοῦ Γεωργίου Κερσενστάινερ, εἶχε γραφῇ μικρὸν μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματός του καὶ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν ἔτει 1932. Παρέπεσεν ὅμως καὶ δὲν ἐδημοσιεύθη ἔκτοτε. Νῦν, ἀπηλλαγμένος ὑπηρεσιακῶν ἀσχολιῶν, εὑρον αὐτὴν μετὰ καὶ ἄλλων ἀδημοσιεύτων μελετῶν μου.

Ἐκρίνα δ' ἄξιαν δημοσιεύσεως ὡς πενιχρὸν φόρον τιμῆς εἰς τὴν μνήμην τοῦ ρηξικελεύθου εισηγητοῦ καὶ προμάχου τοῦ σχολείου ἐργασίας καὶ τοῦ μεταρρυθμιστοῦ καὶ ἐμπλουτιστοῦ τῆς ἐν Γερμανίᾳ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, διὰ τῆς προσθήκης 2-3 ἐπὶ πλέον ἐτῶν φοιτήσεως εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα τῆς γενετέρας τοῦ Μονάχου, μετὰ εἰσαγωγὴν τῶν ἀποφοιτῶντων τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, καὶ τὴν μετέπειτα φοίτησιν των, εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν κατὰ προπαρασκευὴν των διὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ γενικώτερον διὰ τὴν ζωὴν. Ταῦτα εἶναι τὰ λεγόμενα «σχολεῖα περαιτέρω ἐκπαιδεύσεως» (Fortbildungsschulen), ἡ μετεκπαιδεύσεως.

Αἱ παιδαγωγικαὶ αὐταὶ μεταρρυθμίσεις τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ καὶ πατριώτου Γεωργίου Κερσενστάινερ ἐγέναν ἀσπασταὶ καὶ διεδόθησαν καθ' ὅσας τὴν Γερμανίαν πρὸ τῶν παγκοσμίων πολέμων, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν οὐδεὶς ἐφάνταζετο τὰ μέλλοντα ἀποτελέσματά των. Πράγματι ἐκ τῶν ἀποφοιτῶν αὐτῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ τῶν μετέπειτα ἰδρυθεισῶν εἰδικῶν σχολῶν ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω σχολείων προήλθον οἱ ἄριστοι εἰδικευμένοι βιομηχανικοὶ ἐργάται τῆς Δ. Γερμανίας, εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται ἡ πρωτοφανὴς οἰκονομικὴ ἀνθesis τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, οὔσης νῦν τῆς ἀκμαϊοτάτης οἰκονομικῆς χώρας τῆς Εὐρώπης, παρὰ τὰς ἀφαντάστους καταστροφάς, τὰς ὁποίας αὕτη ὑπέστη κατὰ τὸν 2ον παγκόσμιον πόλεμον.

Τὸ παρὸν σημείωμα δὲν περιορίζεται εἰς βιβλιοκρισίαν τῆς «θεωρίας τῆς μορφώσεως» τοῦ Γ. Κερσενστάινερ, ἀλλ' ἀποβλέπει καὶ εἰς σκιαγραφεῖαν τοῦ μεγάλου καὶ ἀκαταπονήτου Γερμανοῦ παιδαγωγοῦ. Νῦν, ὅτε γράφεται τὸ παρὸν σημείωμα, θὰ ἐπεθύμουν νὰ προέβαινον εἰς πληρεστέραν βιβλιοκρισίαν τοῦ κυρίου θεωρητικοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου τοῦ Γ. Κερσενστάινερ. Ἀτυχῶς τοῦτο τυγχάνει νῦν δυσχερὲς δι' ἐμέ, διότι τὸ πρότερον εἰς τὴν κατοχὴν μου σύγγραμμά του: «Theorie der Bildung» ἐδώρησα, μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς τὴν κατοχὴν μου παιδαγωγικῶν, φιλοσοφικῶν καὶ ψυχολογικῶν συγγραμμάτων, εἰς τὴν Μαρὰσλειον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν, πρὸ τῆς ἐκεῖθεν ἀποχωρήσεώς μου ἐν ἔτει 1957.

Ἐσχάτως ἐδωρήθη μοι, ὑπὸ τοῦ Δρος τῆς Φιλοσοφίας τοῦ ἐν Τυβίγγῃ τῆς Γερμανίας Κυρίου Βασιλείου Α. Κονιδιτσίτου, τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμά του: «Μαιευτικὴ Παιδαγωγικὴ», ὅπερ τυγχάνει μετάφρασις εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῆς ἐγκριθείσης διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ ὑπὸ τῶν Καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Τυβίγγῃ Πανεπιστημίου, μετὰ τῶν ὁποίων περιλαμβάνετο κατὰ τὰ τελευταῖα πρὸ τῆς ἀποχωρήσεώς του ἔτη, ὁ ὀνομαστὸς Καθηγητὴς τῶν Παιδαγωγικῶν, τῆς Φιλοσοφίας καὶ Ψυχολογίας Eduard Spranger.

Ἐν αὐτῷ μεταξύ τῶν ἐν Γερμανίᾳ παιδαγωγικῶν κατευθύνσεων, παρὰ ταῖς ὁποίαις γίνεται χρῆσις μαιευτικῶν στοιχείων, ἀναφέρεται καὶ ἐρευνᾶται καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ τοῦ Georg Kerschensteiner (σελ. 65 - 77). Ἐκτὸς ταύτης ἀναφέρονται καὶ ἐρευνῶνται, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ἀναληφθέντος θέματος του, ἐπὶ πλέον: Ἡ Παιδαγωγικὴ τῶν: Paul Natorp, Hugo Gaudig, Eduard Spranger καὶ Fr. Copei.

Τὸ ὅλον ἔργον εἶναι μετὰ γνώσεως καὶ ὀρθῆς κρίσεως συντεθειμένον, συνιστώμενον πρὸς μελέτην εἰς τοὺς παιδαγωγοὺς καὶ διδασκάλους, ἰδίᾳ τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν Γεωργίου Κερσενστάινερ, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ λόγος εἰς τὸ παρὸν σημείωμα. Ἄν καὶ προκειμένου περὶ Σχολείου Ἐργασίας, ὡς τοῦτο ἐθεμελιώθη καὶ ἡρμηνεύθη ὑπὸ τοῦ Γ. Κερσενστάινερ, φρονούμεν ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ τονισμὸς κατ' ἐξοχὴν τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτενεργείας τῶν

τροφίμων, ή έκμαίευσίς καί προώθησις τής όποίας τελείται καί δέον νά τε-
λήται υπό τών διδασκόντων κατά τήν Σωκρατικήν μέθοδον¹, έμπίπτουν είς
τό πνεύμα τής Σωκρατικής μαιευτικής, υπό εύρυτέραν έννοιαν, ώς έπίσης
καί ή Πεσταλότσειος προσπάθεια πρός αύτενέργειαν τών μαθητών τής
στοιχειώδους έκπαιδεύσεως.

Γ. Ν. Παλαιολόγος

1. Σχετικώς π.ρ.β.λ. : Γ. Ν. Παλαιολόγος : Γενική Παιδαγωγική, Γ' Έκδοσις.
Κεφ. Κ' σελ. 261—281.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ

Ι. ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Υπάρχει γενική συμφωνία ότι κάθε άπάντησις, είναι άπάντησις είς
ένα έρώτημα. Τούτο όμως σημαίνει ότι ή έρώτησις θέτει όρους σύμφωνα μέ
τούς όποιους θά πρέπει νά τύχη έπεξεργασίας ή άπάντησις καί ότι ή σύλ-
ληψις καί έκφρασις τής υπό τήν Α ή Β μορφήν συνεπάγεται καί άνάλογον
προσανατολισμόν είς τήν προσπάθειαν διά τήν λύσιν. Τοιουτοτρόπως μία
έπιτυχημένη ή άποτυχημένη σύλληψις καί έκφρασις ένός προβλήματος παί-
ζει σπουδαίον ρόλον είς τήν πορείαν τής σκέψεως καί καθορίζει τήν δυνα-
τότητα ή μη τής άπαντήσεως, καθώς καί τήν έκτασίν τής. Άλλά διά νά γί-
νη καθαρωτέρα ή άποψίς μας, άς καταφύγωμεν είς ώρισμένα παραδείγματα :

α) Τό ζήτημα τής έτοιμότητος τοῦ μαθητοῦ διά τήν πρώτην άνάγνω-
σιν δέν τό έχομεν σχεδόν διόλου μορφοποιήσει ώς πρόβλημα (υπάρχουν
μερικά έξαιρέσεις) καί ή υπόθεσις, ότι κάθε μαθητής ό όποιος έχει συμ-
πληρωμένον τό έκτον έτος τής ήλικίας του κατά τήν 3ην Δεκεμβρίου τοῦ
έτους τής έγγραφής του είναι ώριμος, τήν θεωρούμεν ώς ικανοποιητικόν
κριτήριον. Έάν όμως υποβάλωμεν τό έρώτημα : «Ποία είναι τά χαρακτη-
ριστικά τής έτοιμότητος διά τήν πρώτην άνάγνωσιν;», τότε τό όλον ζήτη-
μα προβάλλει υπό νέαν μορφήν, ή σκέψις κατευθύνεται πρός νέας περιο-
χάς, τελείως διαφορετικά υπόθεσις σχηματίζονται καί ή άπάντησις άνα-
ζητείται επί νέων βάσεων, ένῶ συγχρόνως γίνεται φανερόν πόσον στεῖρα
ήτο ή προηγουμένη υπόθεσις καί πόσον πτωχά τά άποτελέσματά τής.

β) Η υπόθεσις μας σχετικώς μέ τό πρόβλημα τής πρώτης άναγνώ-
σεως, στηριγμένη επί τοῦ έρωτήματος : «Θά ήμπορούσαν αί όμολογίαι τοῦ
καθηγητοῦ κ. Köhler, σχετικώς μέ τās λειτουργίας τοῦ έγκεφάλου, αί όποίαι
συνοδεύουν τήν όπτικήν αντίληψιν σχημάτων, νά χρησιμεύσουν ώς βάσις
μιάς προσεγγίσεως τοῦ προβλήματος τής πρώτης άναγνώσεως;», μάς έδω-
σαν τήν εύκαιρίαν νά ἴδωμεν τό πρόβλημα υπό νέον πρίσμα καί νά άνα-
ζητήσωμεν τήν λύσιν του είς πειραματικές προσπάθειας θεμελιωμένας επί
νέων προϋποθέσεων.

γ) Τό πρόβλημα : «Ποία είναι ή καλύτερα μέθοδος διά τήν άπομνη-
μόνευσιν ένός ποιήματος, ή μέθοδος τοῦ όλου ή τοῦ μέρους;» έχει οδηγή-
σει είς άτελείωτους συζητήσεις, ένῶ καί αί δύο πλευραί παρουσιάζουν
ίσχυρά έπιχειρήματα υπέρ τής άπόψεως των, τά δέ συμπεράσματα είναι

άμφίβολα καί πενιχρά. Άν όμως συλλάβωμεν τό ἴδιον έρώτημα είς άνα-
φοράν πρός τήν ήλικίαν, τό διαφέρον καί παρώθησιν τοῦ μανθάνοντος,
τήν έκτασιν καί ποιότητα τοῦ ποιήματος καί έπιτύχωμεν συγχρόνως ένα
έγγραμένον πειραματικόν έλεγχον τών άποτελεσμάτων τών δύο μεθόδων,
τότε τά δεδομένα παρουσιάζονται καθαρώτερα, τό πρόβλημα διαφωτίζεται
καί ή λογοκοπία όλιγοστεύει. Τοιουτοτρόπως ή κακή σύλληψις ένός προ-
βλήματος, ή έπιτυχημένη μορφοποίησις καί έκφρασις του, άποτελεῖ τό πρώ-
τον καί σοβαρόν στάδιον είς τήν πορείαν τής παιδαγωγικής έρεύνης.

II. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

Μετά τήν σύλληψιν καί μορφοποίησιν τοῦ προβλήματος, ή σκέψις
προχωρεῖ διά τήν έξεύρεσιν λύσεως. Η λύσις όμως αύτή, έστω καί άν
συλληφθῇ όρθως είς τήν διανοητικήν τής μορφήν, θά πρέπει νά έπιβεβαιω-
θῇ (διότι διαφορετικώς δέν υπάρχει κριτήριον περί τής όρθότητός τής) υπό
τών γεγονότων. Τοιουτοτρόπως λοιπόν ώς πρώτον βήμα, ό διδάσκαλος ή
ό έρευνητής, σχηματίζει μίαν υπόθεσιν ή όποία σχεδόν πάντοτε έχει τήν
μορφήν τής προσωρινής άπαντήσεως. Δηλ. όσον άφορᾷ τό πρόβλημα :
«Ποία τά χαρακτηριστικά τής έτοιμότητος διά τήν πρώτην άνάγνωσιν;», ό
έρευνητής υποθέτει (τήν δικαίωσιν τής υποθέσεως θά συζητήσωμεν κατω-
τέρω) ότι ή φυσιολογική, πνευματική, συναισθηματική καί κοινωνική ώρι-
μότης τοῦ μαθητοῦ, ή ικανότης του διά τών σχηματισμόν έννοιών, ή πα-
ρουσία τής κρίσεως κ.λ.π., είναι άπαραίτητα στοιχεία τοῦ γενικωτέρου
προβλήματος «έτοιμότης δι' άνάγνωσιν» καί όκολούθως προχωρεῖ είς τόν
έλεγχον τής υποθέσεώς του. Άλλος έρευνητής θά ήμπορούσε νά σχημα-
τίσῃ μίαν διαφορετικήν υπόθεσιν ώς προσωρινήν άπάντησιν επί τοῦ ἴδιου
προβλήματος, καί τής όποίας όκολούθως θά ζητήσῃ τήν πειραματικήν βε-
βαίωσιν. Σχετικώς μέ τό έρώτημα : «Θά ήμπορούσαν αί αντίληψεις τοῦ κα-
θηγητοῦ κ. Köhler αί όποίαι αναφέρονται είς τās έγκεφαλικάς λειτουργ-
γίας κατά τήν όπτικήν αντίληψιν σχημάτων, νά έχουν ευεργετικά έπακό-
λουθα επί τής μεθόδου τής πρώτης άναγνώσεως;», έσχηματίσαμεν τήν υπό-
θεσιν ότι διά τής τοποθετήσεως γραμμάτων, λέξεων ή καί συλλαβών έντός
παραλληλογράμμων θά έχωμεν ώς έπακόλουθον τήν καλύτεραν αντίλη-
ψιν, έντύπωσιν καί συγκράτησιν των. Έτσι λοιπόν θά ήτο δυνατόν νά εί-
πωμεν ότι ή υπόθεσις είναι μία προσωρινή δήλωσις, ή όποία συμφώνως
πρός τά γνωστά δεδομένα θεωρεῖται ώς άληθής καί άποτελεῖ τήν βάση
διά τήν περαιτέρω έρευναν. Τοῦτο όμως δέν σημαίνει ότι κάθε υπόθεσις
είναι παραδεκτή καί άποτελεσματική. Τό άνωτέρω δύναται νά διευκρινι-
σθῇ δι' ένός παραδείγματος έκ τής καθημερινής ζωής. Ένῶ τό αὐτοκίνη-
τον προχωρεῖ κανονικώς, έξάφνα ή μηχανή του παύει νά λειτουργῇ. Η
πρώτη υπόθεσις τήν όποίαν θά σχηματίσωμεν σχετικώς μέ τό αίτιον τής
μη λειτουργίας, θά είναι ή ότι έτελείωσέν ή βενζίνη ή ότι ή μπαταρία
έπαυσεν άπό τοῦ νά παρέχῃ ρεύμα ή ότι τά μπουζί δέν λειτουργοῦν κανο-
νικώς κ.λ.π. "Ο,τι τώρα χαρακτηρίζει τās υποθέσεις μας είναι τό γεγονός
ότι έχουν βασισθῇ επί τών γνώσεών μας σχετικώς μέ τό αὐτοκίνητον καί
ότι ή δομή καί λειτουργία του, βάζει, κατά ένα τρόπον, όρια είς τήν δυ-
νατότητα σχηματισμοῦ υποθέσεων.

Όμως δέν είναι όλίγοι εκείνοι οί όποιοι έχουν άμφισβητήσει τήν
άξίαν τής υποθέσεως, είς τήν πορείαν τής παιδαγωγικής (καί γενικώτερον
τής επιστημονικής) έρεύνης. Αὐτοί ίσχυρίζονται ότι ό σχηματισμός υποθέ-
σεως—χωρίς νά προσφέρῃ τίποτε οὐσιώδες—άπλως καί μόνον προκατα-
λαμβάνει τόν έρευνητήν ώς πρός τά άποτελέσματα ή μάλλον καλύτερα τήν

συλλογήν και μετάφρασιν τών δεδομένων. Προσωπική μας γνώμη είναι ότι ο σχηματισμός υποθέσεως είναι μάλλον απαραίτητος, διότι προσφέρει τās εξής υπηρεσίας :

Πρώτον : Περιορίζει το πεδίο της έρευνής, ή προσοχή κατευθύνεται πρὸς ὠρισμένα μόνον φαινόμενα και ὡς ἐκ τούτου ὁ έρευνητής ἀντιλαμβάνεται συμβαίνοντα τὰ ὅποια εἰς τήν ἀντίθετον περίπτωσιν θά ἦτο πολὺ δύσκολον νά παρατηρηθοῦν, και τοῦτο εἰς πολὺ συντομώτερον χρονικὸν διάστημα.

Δεύτερον : Ἡ ὑπόθεσις χρησιμεύει ὡς σημεῖον ἀναφορᾶς συμφώνως μετὰ τὸ ὅποιον ἐπιλέγονται και ταξινομοῦνται τὰ σχετικὰ γεγονότα. Τοιούτοτρόπως ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ τοποθέτησις γραμμάτων, συλλαβῶν ἢ λέξεων ἐντὸς παραλληλογράμμου βοηθεῖ τήν πρώτην ἀνάγνωσιν, μετέθεσε τὸ πεδίον έρευνής πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν, ἢ προσοχή ἐστράφη πρὸς συλλογήν ἄλλων γεγονότων και τὸ ὕλικόν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως προσφέρεται εἰς τὸν μαθητὴν ὑπὸ διαφορετικὴν μορφήν. Πάντως ὅλα τὰ ἀνωτέρω καθορίζονται, ἐπιλέγονται και ἐνυφαίνονται ὑπὸ τήν γενικὴν ὁρχήν ἢ ὅποια ἐκφράζεται διὰ τῆς ὑποθέσεώς μας.

III. ΑΝΑΓΚΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΘΕΜΕΛΙΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ

Ἄν και εἰς τήν προηγουμένην παράγραφον τῆς πραγματείας μας ἔγιναν ὠρισμένοι νύξεις σχετικῶς μετὰ τήν ἀνάγκην θεωρητικῆς θεμελιώσεως τῆς ὑποθέσεως, ὅμως θεωροῦμεν ὡς ἀναγκαῖον τήν λεπτομερεστέραν διεκρίνησιν τῆς θέσεώς μας. Εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ σχηματισμοῦ τῶν διαφορῶν ὑποθέσεων σχετικῶς μετὰ τήν παῦσιν λειτουργίας τῆς μηχανῆς τοῦ αὐτοκινήτου, ἀπαραίτητος ὑπῆρξεν ἡ ἐκ μέρους μας γνώσις τῆς δομῆς τῆς μηχανῆς, τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς, καθὼς και τοῦ ρόλου τὸν ὅποιον παίζουν ἢ βενζίνη, τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ἢ καύσις κ.λ.π. Τοιούτοτρόπως εἰς τήν ἐρώτησιν «διὰ τί ἐσχηματίσαμεν τήν ὑπόθεσιν τῆς μὴ παροχῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ὡς πιθανὸν αἴτιον ;», κάλλιστα θά ἠμπορούσαμεν νά δώσωμεν τήν ἀνάλογον θεωρητικὴν δικαίωσιν τῆς. Τὸ οὗτο συμβαίνει και μετὰ τὰς διαφορὰς παιδαγωγικὰς ὑποθέσεις. Π. χ. ἡ ὑπόθεσις περὶ τῆς φύσεως τῆς «έτοιμότητος δι' ἀνάγνωσιν» — ὅπως τήν περιεγράψαμεν ἀνωτέρω — δύναται νά θεμελιωθῇ θεωρητικῶς ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς πραγματικότητος, ὅτι ἡ διανοητικὴ ἡλικία δὲν συμβαδίζει μετὰ τήν χρονολογικήν, ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων περὶ ὠριμότητος, κληρονομικότητος, περιβάλλοντος και τῶν σχετικῶν πειραμάτων τῶν Gesell, Kellogg, Charmichael κ.λ.π.

Ἐπίσης αἱ ὁμολογαί τοῦ καθηγητοῦ κ. Köhler σχετικῶς μετὰ τήν μετὰδοσιν τῶν ἐρεθισμάτων ἀπὸ νεύρου εἰς νεῦρον, καθὼς και ἡ δημιουργία στατικῶν χημικῶν καταστάσεων εἰς τὰ γαγγλιονικὰ στρώματα, ἐχρησίμευσαν ὡς θεωρητικὴ βάση τῆς ὑποθέσεώς μας τῆς ἀναφερομένης εἰς τήν διδασκαλίαν τῆς πρώτης ἀναγνώσεως.

Και τελικῶς τὰ ψυχολογικὰ δεδομένα ὅσον ἀφορᾷ τήν ἡλικίαν, διαφέρον και παρώθησιν τοῦ μανθάνοντος, τήν φύσιν και ἔκτασιν τοῦ ὕλικου πρὸς μάθησιν, παρέχουν μάλλον ἱκανοποιητικὴν μαρτυρίαν διὰ τήν θεμελίωσιν τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ μέθοδος τοῦ ὅλου παρέχει καλύτερα ἀποτελέσματα.

Εἰς τὸ σημεῖον ὅμως τοῦτο, μία διεκρίνησις φαίνεται ἀπαραίτητος. Τὰ ἀνωτέρω δὲν ἀποκλείουν τήν κατὰ ἐμπειρικὸν τρόπον σχηματισμὸν μιᾶς ὁρθῆς και ἀποτελεσματικῆς ὑποθέσεως, ἢ ὅποια ἐργάζεται μὲν εἰς τήν πρᾶξιν, τῆς ἐλλείπει ὅμως ἡ θεωρητικὴ θεμελίωσις. Χωρὶς πάλιν τοῦτο

νά σημαίνει ὅτι ἡ θεωρητικῶς θεμελιωμένη ὑπόθεσις δὲν εἶναι ἐγκυροτέρα, και ὅτι εἰς τήν ἀντίθετον περίπτωσιν παραμονεύουν ὅλα τὰ ἐκ τῆς τυφλῆς ἐμπειρίας μειονεκτήματα. Ἐπιπροσθέτως αἱ ἐκ τῆς θεωρίας νύξεις βοηθοῦν εἰς τὸν σχηματισμὸν ὑποθέσεων, ἐνῶ ἀκολουθῶς ρυθμίζουν τήν ἀπόρριψιν ἢ προσωρινήν παραδοχήν τῶν διὰ τῆς καταδείξεως τῆς πιθανότητος εὐσταθείας τῶν.

IV. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ (ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΡΕΥΝΗΣ)

Ἦδη μετὰ τήν «σύλληψιν τοῦ προβλήματος», τὸν «σχηματισμὸν τῆς ὑποθέσεως», «τήν θεωρητικὴν θεμελίωσιν τῆς ὑποθέσεως», προβάλλει τὸ ἐρώτημα : Ποία ἢ καταλληλοτέρα μέθοδος διὰ τῆς ὁποίας θά ἐπιτύχωμεν τήν συλλογήν τῶν δεδομένων ἐκείνων τὰ ὅποια θά μᾶς βοηθήσουν νά ἐλέγξωμεν τήν ὑπόθεσιν και ἐπομένως νά λύσωμεν τὸ πρόβλημα ; Ὑπευθυμίζοντες δι' ἄλλην μίαν φοράν τὸ γεγονὸς ὅτι κάθε πρόβλημα, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, εἰσηγείται κατὰ ἓνα βαθμὸν τήν κατάλληλον μέθοδον καθὼς και τὰ δεδομένα διὰ τήν λύσιν του, θά προχωρήσωμεν εἰς τήν παρουσίασιν τῶν κυριωτέρων μεθόδων παιδαγωγικῆς έρευνής :

A. Μέθοδοι αἱ ὅποια διὰ τήν ἀντλησιν τῶν δεδομένων δὲν ἔχουν ἀνάγκην εἰδικῶς προπαρασκευασθεῖσιν καταστάσεων.

1. Παρατήρησις. 2. Μελέτη τῶν προϊόντων τῆς παιδικῆς ἐργασίας. B'. Μέθοδοι αἱ ὅποια ἀντλοῦν τὰ δεδομένα ὑπὸ εἰδικῶς προπαρασκευασθεῖσιν καταστάσεων.

1. Ἐρωτηματολόγιον. 2. Τέστις (κριτήρια). 3. Πειραματικὸς έλεγχος. (Ἡ ἀνωτέρω ταξινομήσις τῶν μεθόδων οὔτε ἄκαμπτos εἶναι, οὔτε πλήρης, θά ἠμποροῦσε δὲ νά ἔχη γίνῃ διαφορετικῶς και ὅπως ὅλαι αἱ ἐπιστημονικαὶ ταξινομήσεις, σκοπὸν ἔχει νά ὑποβοηθήσῃ τὸν έρευνητὴν και νά ἐπιτύχῃ τελειοτέραν ἐπικοινωνίαν μεταξύ γράφοντος και ἀναγνώστου).

A. 1. Παρατήρησις. Ἡ μέθοδος αὕτη χρησιμοποιεῖται ἀπὸ κάθε διδάσκαλον, ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν στιγμήν τοῦ σχολικοῦ βίου. Ἡ διαφορά εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν τῆς χρησιμοποίησεως τῆς ὡς μεθόδου παιδαγωγικῆς έρευνής, ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ ἐκδηλώσεις τῶν μαθητῶν μελετώνται εἰς ἀναφορὰν μετὰ ὠρισμένον πρόβλημα, διὰ τὸ ὅποιον ὁ διδάσκαλος εἶναι ἀρκετὰ ἐνήμερος, ἐνῶ αἱ παρατηρήσεις καταγράφονται. Τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικῶς σπουδαῖον, διότι συνήθως στηριζόμενοι ἀπλῶς και μόνον εἰς τήν μνήμην, εἰς τὸ τέλος σχηματίζομεν μίαν τελείως ἀνυπεύθυνον εἰκόνα τοῦ μαθητοῦ. Τήν ἀνωτέρω μέθοδον ἐχρησιμοποίησαν πολλοὶ ἐρευνηταί, ὅπως π. χ. ὁ καθηγητὴς Piaget εἰς τήν μελέτην του περὶ τῆς ἐγωκεντρικότητος τοῦ παιδικοῦ λόγου, διὰ τῆς καταγραφῆς τῶν συνομιλιῶν μεταξύ τῶν μαθητῶν κατὰ τήν ὥραν τοῦ παιγνιδίου, ἢ δόκτωρ Susan Isaacs εἰς τήν μελέτην περὶ τῆς πνευματικῆς και κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ και ἄλλοι. Ὅτι, ἀπαιτεῖται ἐκ μέρους τοῦ έρευνητοῦ κατὰ τήν ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης μεθόδου, εἶναι ἀφ' ἐνός μὲν ἡ πλήρης γνώσις τῶν ψυχολογικῶν και παιδαγωγικῶν προβλημάτων και ἀφ' ἑτέρου τὸ χάρισμα τῆς διαισθησεως ὥστε νά δύναται νά κατανοῇ τὸν παιδικὸν κόσμον και νά ἐρμηνεύῃ ὁρθῶς τὰς διαφορὰς ἐκδηλώσεις του.

2. Μελέτη τῶν προϊόντων τῆς παιδικῆς ἐργασίας. Εἰς τήν παρούσαν περίπτωσιν ἀντὶ τῆς μελέτης τῶν ἰδίων τῶν μαθητῶν ὁ διδάσκαλος (έρευνητής) μελετᾷ τὰ προϊόντα ἐργασίας τῶν παιδιῶν π. χ. ἐκθέσεις, ἀσκήσεις, τὰ γραπτὰ τῶν ἐξετάσεων, διάφορα σχεδιάσματα και ζωγραφικὴν. Ἡ μελέτη τῶν ἀνωτέρω κάλλιστα παρέχει ἀπαντήσεις ἐπὶ ἐρωτήσεων,

δπως α) Ποία ή συναισθηματική κατάσταση τοῦ παιδός, ὡς ἀποκαλύπτεται ὑπὸ τῶν σχεδιασμάτων καὶ τῆς ζωγραφικῆς τοῦ; β) πῶς προχωρεῖ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ γραπτοῦ λεξιλογίου τοῦ παιδιοῦ; γ) ποία ἡ σχέσις παιδιοῦ καὶ γονέων; δ) πῶς προχωρεῖ ἡ ἀνάπτυξις τῆς φαντασίας, κρίσεως ἢ ἀντιλήψεως τοῦ παιδιοῦ, ὡς ἀποκαλύπτεται ἐκ τῆς μελέτης ὄλων τῶν παιδίων ἐκδηλώσεων ἐν συνδυασμῷ;

Β. 1. Ἐρωτηματολόγιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἡδύνατο νὰ ὀρισθῇ ὡς «ἐνας καλῶς ἐπεξεργασμένος κατάλογος ἐρωτήσεων, ὁ ὁποῖος ὑποβάλλεται καθ' ὁμοίομορφον τρόπον εἰς ἕνα ἀριθμὸν προσώπων» (Goodenough, Florence, Aderson: Experimental Child Study).

Εἶναι δηλ. κάτι παρόμοιον μὲ τὰς ἀπαντήσεις τὰς ὁποίας δίδομεν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἱατροῦ, ἢ ὅταν συμπληρώνωμεν ἕνα τύπον αἰτήσεως πρὸς μίαν ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔχουν κύρος τὰ δεδομένα ἐνὸς ἐρωτηματολογίου θὰ πρέπει: α) Νὰ ἔχουν ἐπιλεγῇ αἱ κατάλληλοι ἐρωτήσεις, β) νὰ ἔχουν διατυπωθῇ εὐκρινῶς, γ) νὰ ἔχῃ ἐξασφαλισθῇ ἡ πλήρης καὶ ἐθελουσία συμμετοχὴ τῶν προσώπων πρὸς τὰ ὁποῖα ὑποβάλλεται, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἡ πιθανότης ἀληθινῶν ἀπαντήσεων, δ) ἡ ἐπιλογὴ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα θὰ ἐρωτηθοῦν νὰ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἀποτελοῦν πραγματικὴν ἀντιπροσώπευσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς. Ὡς παράδειγμα ἐρεῦνης διεξαχθείσης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐρωτηματολογίου δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὸ βιβλίον τοῦ Α. J. Jenkinson «Τί διαβάζουν τὰ κορίτσια καὶ τὰ ἀγόρια» ἢ τὴν τελευταίαν μελέτην τοῦ Hilde T. Himmelweit «τηλεόρασις καὶ τὸ παιδί» (TV and the child). Κατ' αὐτὴν ἠρωτήθησαν περισσότεροι τῶν 4000 παιδίων ἡλικίας δέκα ἕως δεκατεσσάρων ἐτῶν εἰς πέντε πολιτείας κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ Μαΐου 1955 ἕως 1957. Μερικαὶ ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις εἶναι ὡς ἑξῆς: «1. Πόσας ὥρας ἐβδομαδιαίως παρακολουθοῦν τὰ παιδιὰ τηλεόρασιν;» 2. «Πῶς ποικίλλει ἡ παρακολούθησις;» 3. «Παρακολουθοῦν τὰ παιδιὰ προγράμματα προωρισμένα δι' ἐνηλίκους;» 4. «Τί εἶδους προγράμματα ἀγαποῦν τὰ παιδιὰ περισσότερον;» Διὰ τοῦ ἐρωτηματολογίου δυνάμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν τὰς διαφόρους τάσεις, διαφέροντα, προτιμήσεις, κοινωνικὰς σχέσεις καὶ γενικώτερον μέγα μέρος τῆς διαγωγῆς τοῦ παιδιοῦ.

2. Τέστες (κριτήρια), τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον κατὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀπαιτοῦν εἰδικῶς προπαρασκευασμένας καταστάσεις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κατασκευὴν παρόμοια μέτρα ἔχουν ληφθῇ ὥστε νὰ ἐξασφαλίζουσιν τὸ κύρος, ὑπευθυνότητα καὶ κανονικότητά των. Ὑπάρχουν διάφορα εἶδη tests, Binet-Simon, Terman-Merrill, But, διάφοροι τρόποι ἐφαρμογῆς καὶ ἐρμηνείας τῶν δεδομένων (ἀποτελεσμάτων), ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τὸ κεφάλαιον περὶ τέστες εἶναι τόσον τεράστιον, ὥστε εἰς τὴν περίπτωσίν μας ἀπλῶς καὶ μόνον τὸ ἀναφέρωμεν. Πάντως, ἐπειδὴ ὑπάρχει γενικὴ συμφωνία ὅτι ὠρισμένα ἐξ αὐτῶν μετροῦν τὴν νοημοσύνην τοῦ παιδιοῦ, τὰ θεωροῦμεν ὡς σπουδαῖα καὶ σχεδὸν ἀπαραίτητα διὰ πᾶσαν παιδαγωγικὴν ἐρευναν (π.χ. ὁ καθηγητὴς Piaget ἐπικρίνεται διότι εἰς ὅλας τὰς μελέτας τοῦ ὁμιλεῖ περὶ χρονολογικῆς ἡλικίας καὶ ὄχι διανοητικῆς).

3. Πειραματικὸς ἔλεγχος. Περὶ τῆς μεθόδου ταύτης ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν μᾶλλον ἐκτεταμένως, διὰ δύο κυρίως λόγους. Πρῶτον: Διότι μέγα μέρος τῶν ὅσων θὰ λεχθοῦν ἰσχύουσιν καὶ διὰ τὰς προηγουμένας μεθόδους καὶ δεύτερον: Διότι τὴν ἐθεωρήσαμεν ὡς τὴν καταλληλοτέραν μέθοδον διὰ τὴν ἐρευναν προβλημάτων σχετικῶν μὲ τὴν σχολικὴν ζωὴν καὶ εἰδικώτερον τὴν ζωὴν τῆς τάξεως. Ὅπως π.χ. α) ἡ μεταβίβασις μαθήσεως β) συγκράτησις τοῦ μεμαθημένου γ) λήθη δ) παρεμβαλλομένη ἐνέργεια ε)

παρώθησις στ) ἐπαναλήψεις ζ) μέθοδοι διδασκαλίας η) ἀναλυτικὸν πρόγραμμα (Ἐπιλογὴ τῆς ὕλης) θ) ὠρολόγιον πρόγραμμα (διαδοχὴ μαθημάτων) κ. ἄ.

Ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν παιδαγωγικὴν καὶ τὴν ψυχολογίαν σχεδὸν κάθε πρόβλημα, ὄχι μόνον εὐρίσκεται εἰς συνάφειαν καὶ στενὴν σχέσιν μὲ ἄλλα προβλήματα, ἀλλὰ καὶ συχνὰ ὑπάρχουσιν συναφῇ τοιαῦτα διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἴμεθα ἐνήμεροι, δυσκολευόμεθα νὰ τὰ μορφοποιήσωμεν καὶ ἐπομένως ἀδυνατοῦμεν νὰ τὰ ἐλέγξωμεν. Τοιουτοτρόπως ἐνῶ ὑποτίθεται ὅτι ἐλέγχομεν τὴν οὐσίαν καὶ ἀξίαν τοῦ Α προβλήματος ἢ ὑποθέσεως, εἰς τὴν πραγματικότητά ἄλλοι παράγοντες ὑπεισέρχονται οἱ ὁποῖοι μεταβάλλουσιν τὰ ἀποτελέσματα καὶ μᾶς ὀδηγοῦν, ἀσυνειδήτως πλέον, εἰς λανθασμένα συμπεράσματα. Διὰ τοῦτο θὰ πρέπει νὰ καταβληθῇ μεγίστη προσπάθεια διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπομόνωσιν τῆς ὑποθέσεως καὶ τὸν ἐλεγχον τῶν συναφῶν φαινομένων. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνωμεν σαφέστεροι ἄς καταφύγωμεν εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τῆς ὑποθέσεώς μας σχετικῶς μὲ τὴν πρώτην ἀνάγνωσιν. Συγχρόνως ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ἡ ἐπαναλήψις τῆς δι' ἄλλην μίαν φοράν: «Θὰ ἦτο δυνατόν, βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ καθηγητοῦ κ. Köhler σχετικῶς μὲ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ τὴν ἀντίληψιν σχημάτων, νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τοποθετοῦντες γράμματα, λέξεις ἢ συλλαβὰς ἐντὸς παραλληλογράμμων θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν καλυτέραν ἀντίληψιν, ἐντύπωσιν καὶ συγκράτησιν των;»

Τώρα ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου τοῦ πειραματικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου παραδείγματός μας—δηλ. ὁ ἔλεγχος τῆς ὑποθέσεως καὶ ἀκολουθῶς ἡ εὑρεσις λύσεως τοῦ προβλήματος—ἔχει ὡς ἀκολουθῶς: Κατ' αὐτὴν ἀπαραίτητως πρέπει νὰ ὑπάρχουσιν δύο ὁμάδες μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως. Μία ὁμάς εἰς τὴν ὁποίαν ὡς μέθοδος διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀναγνώσεως ἐφαρμόζεται μία μέθοδος εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει ἐνυφανθῇ καλῶς ἡ ὑπόθεσις καὶ ὀνομάζεται ὁμάς ἐρεῦνης καὶ μία ἄλλη εἰς τὴν ὁποίαν ὡς μέθοδος διδασκαλίας χρησιμοποιεῖται μία τῶν γνωστῶν π. χ. ἡ ἀναλυτικοσυνθετικὴ καὶ ὀνομάζεται ὁμάς ἐλέγχου. (Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ὅα ἤμπορούσε νὰ γίνη διὰ τῆς ἰδίας ἀκριβῶς πορείας ὁ ἔλεγχος μίας ἐξ ὀλοκλήρου νέας μεθόδου). Τοῦτο δὲ ἤμπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ κατὰ δύο τρόπους: Ἡ ὁ ἴδιος διδάσκαλος θὰ διαιρέσῃ τὴν ἰδίαν τάξιν εἰς δύο τμήματα ἢ ἡ πρώτη τάξις τοῦ διδασκάλου ἐνὸς σχολείου θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁμάς ἐλέγχου, ἐνῶ ἡ πρώτη τάξις ἐνὸς ἄλλου σχολείου ὡς ὁμάς ἐρεῦνης. Ἀλλὰ ἀναμφισβήτητος εἶναι ἡ προϋπόθεσις ὅτι, διὰ νὰ ἐξαγάγωμεν ὀρθὰ καὶ ὑπεύθυνα συμπεράσματα κατὰ τὴν σύγκρισιν τῶν ἀποτελεσμάτων ἐπὶ τῶν δύο ὁμάδων ἢ τάξεων, τὰ δύο μέρη θὰ πρέπει νὰ εἶναι κατὰ τὸν πλέον δυνατόν τρόπον «ἴσα». Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἰσότητά των δύο μερῶν—πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι κατωρθώθῃ ἡ ἀπομόνωσις τῆς ὑποθέσεως καθὼς ἐπίσης ἡ ἐξασφάλισις μίας ἀντικειμενικῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀποτελεσμάτων ἀργότερον—θὰ πρέπει νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὰ ἑξῆς: α) Καὶ τὰ δύο μέρη νὰ προέρχωνται, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπὸ τὸ ἴδιον κοινωνικὸν στρῶμα. Ἀναλυτικώτερον θὰ ἤμπορούσαμεν νὰ εἰπώμεν: Ἴσον μηνιαῖον εἰσόδημα, ἴσον ἀριθμὸν δωματίων, ἰσάριθμα μέλη οἰκογενείας, ἴσην κοινωνικὴν θέσιν—μόρφωσιν γονέων καὶ ἰδίαν περίπου φιλοδοξίαν διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων των. Τοῦτο ἐπιβάλλει τὴν ἐκ μέρους μας μελέτην καὶ γνῶσιν τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ζοῦν οἱ μαθηταὶ μας. β) Καὶ αἱ δύο ὁμάδες ἢ τάξεις μαθητῶν νὰ εἶναι ὄχι μόνον τῆς ἰδίας χρονολογικῆς ἡλικίας ἀλλὰ πρωτίστως τῆς ἰδίας διανοητικῆς ἡλικίας δηλ. οἱ δεῖκται νοημοσύνης των νὰ διαφέρουν κατὰ τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον.

Τοῦτο βεβαίως προϋποθέτει τὴν χρησιμοποίησιν καταλλήλων τέσται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνιστῶμεν ἐνθέρμως διὰ τὴν καλυτέραν γνῶσιν τῶν μαθητῶν μας.

γ) "Ελεγχος τῆς προσχολικῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν ἢ εἰς τὸ νηπιαγωγεῖον ἢ εἰς τὴν οἰκίαν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν γονέων ἢ μεγαλυτέρων ἀδελφῶν. Τοῦτο θὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν κατάλληλον σύνθεσιν τῶν ὁμάδων ἢ τάξεων, καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, διὰ τῆς κατὰ ἕνα τρόπου ἀφαίρέσεως τῆς προηγουμένης γνώσεώς των ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους. Ἀλλὰ βάσει τίνος κριτηρίου θὰ καθορίσωμεν τὴν προσχολικὴν ἀναγνωστικὴν ἱκανότητα τῶν μαθητῶν; Δυστυχῶς, πρὸς τὸ παρόν, διὰ τὴν Χώραν μας εἶναι δύσκολον διότι ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξίν ειδικῶν τέστυ. Αὐτὸ δμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπογοιτεύῃ, διότι μὲ ὀλίγην προσπάθειαν καὶ θέλησιν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν δημιουργίαν τοιοῦτων τέστυ, τὰ ὅποια συνήθως ἀποτελοῦνται ἀπὸ λέξεις κλιμακωμένας κατὰ δυσκολίαν—ὀλιγοσύλλαβοι—πολυσύλλαβοι—ὑπαρξις διφθόγγων—καὶ τὰ ὅποια ἡ ἐμπειρία τοῦ χρόνου θὰ βοηθήσῃ νὰ λάβουν τὸν σχηματισμὸν μιᾶς γενικῆς παραδεκτῆς μορφῆς.

δ) Έκαστον φύλον νά αντιπροσωπεύεται ίσαριθμώς καί εἰς τὰς δύο ομάδας ἢ τάξεις.

ε) Ἀφιέρωσιν ἴσου χρόνου διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς μιᾶς καὶ ἄλλης μεθόδου.

στ) Νά εξασφαλισθῇ ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἰδίων περιόπου βοηθητικῶν μέσων (ὀργάνων), ἃν καὶ ἡ διαφορὰ τῶν μεθόδων ἐπιβάλλει ἀναγκαστικῶς τὴν χρησιμοποίησιν διαφορετικῶν μέσων.

ζ) "Ισχυρή διδακτική ικανότητα και ζήλον ἐκ μέρους τῶν δύο διδασκάλων (πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτιμηθῇ αὐτό;) — ὥς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐνὸς διδασκάλου μὲ τὰς δύο ὁμάδας, νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀποφυγὴ μεροληψίας καὶ εἰσαγωγῆς τῶν προσωπικῶν τοῦ προτιμήσεων ἢ ἀδυναμιῶν.

V. ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Ἐάν υποθέσωμεν ὅτι κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐπετεύχθη ἡ ἀπομόνωσις τῆς ὑποθέσεως, καθὼς ἐπίσης ὁ ἔλεγχος ὅλων τῶν συναφῶν φαινομένων τὰ ὁποῖα θὰ ἡμποροῦσαν νὰ ἐπηρεάσουν τὸ ἀποτέλεσμα, ὡς ἀμέσως ἐπόμενον βῆμα παραμένει ἡ ἀνεύρεσις ἐνὸς μᾶλλον ἀντικειμενικοῦ κριτηρίου, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου θὰ γίνῃ ἡ μέτρησις καὶ ἐκτίμησις τῶν ἀποτελεσμάτων. Καὶ ἐδῶ δυστυχῶς ἀναπόφευκτος παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως καταλλήλων τέσς (ὅπως εἶναι φανερόν ἡ μία μέθοδος δύναται νὰ συμπληρώσῃ καὶ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἄλλην), τὰ ὁποῖα εἶναι μὲν παρόμοια ἐκείνων τῶν περιγραφέντων εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς μετρήσεως τῆς προσχολικῆς ἀναγνωστικῆς ἱκανότητος τοῦ παιδιοῦ, διαφέρουν δὲ εἰς τὸ σημεῖον ὅτι περισσότεραι καὶ δυσκολώτεραι λέξεις περιέχονται, ὡς ἐπίσης καὶ προτάσεις.

Ἄλλὰ τὸ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ τόσοι % ἀπὸ τὴν ὁμάδα ἐλέγχου ἀνέγνωσαν ἐπιτυχῶς τὰ τέστς, σημαίνει ὅτι ἡ παλαιότερα μέθοδος εἶναι καλυτέρα καὶ ἐπομένως ἡ ὑπόθεσίς μας ἀπορρίπτεται, εἶναι μία ἀντιεπισημονική ἀπλοποιήσις τῶν δεδομένων. Ἡ διευκρίνησις ἐρωτημάτων ὡς τὰ ἐπόμενα εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν τελικὴν ἀποτίμησιν καὶ ἔκφρασιν γνώμης ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς ὑποθέσεως: α) Ποία μέθοδος, ἡ νεωτέρα (τὴν ὀνομάζομεν δὲ νέαν μέθοδον διὰ τὸν λόγον ὅτι εἰς

αὐτὴν ἔχει ἐνυφανθῇ ἡ ὑπόθεσις μας) ἢ ἡ παλαιότερα ἡνόησε τὰ ἱκανώ-
τερα παιδιά; β) Ποία μέθοδος τυγχάνει εὐκολωτέρα διὰ τὰ μέσα καὶ ποία
διὰ τὰ καθυστερημένα παιδιά; γ) Ποία μέθοδος παρέχει εἰς τὸν διδάσκα-
λον περισσότερας εὐκαιρίας διὰ τὴν ἀτομικὴν παρακολούθησιν τῶν μαθη-
τῶν; δ) Οἱ μαθηταὶ ποίας ὁμάδος παρουσίασαν τὰ περισσότερα σφάλμα-
τα καὶ τί εἶδους σφάλματα ἦσαν, ὀρθογραφικά, φραστικά, λάθη κατανόη-
σεως κ.λ.π.;

ε) Ποία όμάς παρουσίασε τó μεγαλύτερον ποσοστόν «μηδέν άπαντήσεων»;

στ) Ποία όμάς διεκρίνετο διά τήν ικανότητα επιτυχούς αντιμετώπισης νέων λέξεων ;

ζ) Ποία μέθοδος ηύνησε τήν κολυτέραν άνάγνωσιν λέξεων, ποία προτάσεων ή κειμένου καί ποία τήν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου;

“Όταν και έφ’ όσον θά εϊμεθα εις θέσιν νά άπαντήσωμεν εις τά άνωτέρω έρωτήματα, τότε μόνον θά πρέπει νά προχωρήσωμεν εις την τελικήν άποτίμησιν της ύποθέσεως, δηλ. την παραδοχήν ή άπόρριψίν της. Εις τό σημείον τουτο θά πρέπει νά όμολογήσωμεν, ότι δια την άντλησιν τών άνωτέρω δεδομένων, άπαραίτητος είναι ή κατοχή ώρισμένων θεμελιωδών γνώσεων της στατιστικής έπιστήμης και ιδιαίτέρως: α) Το έκατοσταίλου ποσοστού (Percentage) β) Η τεχνική της κεντρικής τάσεως (Central tendency) γ) της άμοιβαίας σχέσεως (Correlation).

Ἡ δυσκολία όμως αὐτὴ ἤμπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ διὰ τῆς ἀναθέσεως τῆς ἐπεξεργασίας τῶν εἰς εἰδικευμένον πλεόν πρόσωπων.

Ἰδιαίτέρως θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ἡ μεγίστη προσοχὴ ἣ ὁποία χρειάζεται κατὰ τὴν ἔρμηνειαν καὶ διεξαγωγὴν συμπερασμάτων ἀπὸ τὰ δεδομένα. Ἐδῶ πλέον ὑπεισέρχεται ἡ προσωπικότης τοῦ ἔρευνητοῦ· διδασκάλου διὰ τῆς ἱκανότητός του νὰ διαβλέπῃ τὴν σπουδαιότητα, σχέσιν καὶ ἐπακόλουθον τῶν πληροφοριῶν σχετικῶς μὲ τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν ὑπόθεσιν (πρόβλημα). Οὐδεμία τεχνικὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ.

Χωρίς να πλανώμεθα ότι εις την μελέτην μας αὐτὴν παρουσιάσαμεν
κάτι νέον ἢ τέλειον, ἔχομεν τὴν σταθερὰν πεποίθησιν, ὅτι προσφέρομεν
κάτι τὸ ὁποῖον ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον.

VI. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

‘Ως ἐκ τῆς φύσεώς της ἡ ἐργασία μας διαιρεῖται εἰς δύο μέρη: Τὸ πρῶτον εἰς τὸ ὁποῖον ἐγένετο προσπάθεια νὰ καταδείξωμεν: α) τὴν τελείαν ἔλλειψιν παιδαγωγικῆς ἐρεῦνης εἰς τὴν χώραν μας β) τὴν ἀνάγκην ὅπως ἀποκτήσουν ὅλοι οἱ “Ἕλληνες διδασκαλοὶ ἐρευνητικὴν διάθεσιν γ) τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐρεῦνης καὶ δ) παρουσιάσασιν ὠρίσματα προβλήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀποτελέσουν ἄμεσον θέμα πειραματισμοῦ.

Ἐνῶ εἰς τὸ δεῦτερον μέρος ἐγένινεν ἡ ποράθεισι τῶν σταδίων διὰ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ διεξαγωγή μιᾶς παιδαγωγικῆς ἐρεῦνης. Εἶναι δὲ τὰ ἑξῆς: α) Σύλληψις τοῦ προβλήματος β) Σχηματισμός μιᾶς ὑποθέσεως γ) Θεωρητικὴ θεμελίωσις τῆς ὑποθέσεως δ) Μέθοδοι συλλογῆς δεδομένων διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ε) Χειρισμός καὶ ἀποτίμησις τῶν δεδομένων.

Γ. Μαραγκουδάκης και Κ. Πασσάκος

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

«Η αξιοπρέπεια της ανθρωπότητας είναι στα χέρια σας.
Σβύνει μαζί με σάς! Μαζί με σάς ξαναγεννιέται!»

(ΣΙΛΛΕΡ)

Το παιδαγωγικό έργο, θεία κι αληθινή αποστολή, είναι πάντοτε πολύπλευρο και δύσκολο, γιατί αποβλέπει στην αγωγή του ανθρώπου. Ο Δάσκαλος όλων των εποχών του παρελθόντος, πιστός στο ιερό έργο του, προσέφερε, μέσα σε δυσκολίες, κρισιμότητες κι εμπόδια, ύψιστες υπηρεσίες στην Παιδεία και σ' ολόκληρο το Έθνος μας. Η σημερινή μας όμως εποχή, με τα πολύμορφα και συγκλονιστικά της γεγονότα, επιβάλλει στο δάσκαλο, παρά την πρόοδο της Παιδαγωγικής Έπιστήμης, περισσότερο μόχθο στο έργο του, ουσιαστικότερη τοποθέτηση της κοινωνικής αποστολής του και βαθύτερη έναντίση της μελλοντικής πορείας του.

Έξετάζοντας έρευνητικά τη διαμόρφωση της σημερινής Κοινωνίας, μέσα στην οποία έχει ταχθεί να ζήσει και να δράσει δημιουργικά ο δάσκαλος, διαπιστώνουμε, ότι ένα ύλιστικό πνεύμα διέπει την ανθρώπινη ζωή. Η αξία του ανθρώπου μετριέται με ύλιστικά μόνον κριτήρια. Η ύλη, σχεδόν παντού, έχει ύψωση σε δόγμα, σε αρχή και ιδανικό. Ο ύλιστικός άνεμος πνέει παντού κι απειλεί να παρυσύρη κάθε πνευματική αξία. Η γενική αυτή κατάσταση, δυσάρεστη απ' όλες τις πλευρές, παρουσιάζει σημεία ήθικης και πνευματικής παρακμής. Η πνευματική αδράνεια και η πνευματική σύγχυση είναι, ανάμεσα σ' άλλα, χαρακτηριστικά γνωρίσματα της εποχής μας. Οί περισσότεροι άνθρωποι αδυνατούν, σε πολλά ζητήματα της ζωής των, να διακρίνουν το καλό και χρήσιμο και να έξαρθούν ύψηλότερα, ώστε ν' αντιμετώπισουν τα προβλήματά των. Άλλοι άνθρωποι, χωρίς ειδική αποστολή και μόρφωση, αναλαμβάνουν να καθορίσουν τους σκοπούς της ζωής και παρυσύρουν σ' επικίνδυνους δρόμους το σύνολο και, ιδιαίτερα, τη νεότητα. Λαμπρό αποκορύφωμα της ήθικης παρακμής είναι η κυριαρχία, σ' όλες τις έκδηλώσεις της ζωής, του νεωτεριστικού πνεύματος, που σε καμιά άλλη ιστορική εποχή δεν είχε τέτοια επιβολή. Έπικρατεί σήμερα η επικίνδυνη αντίληψη, ότι κάθε νέο και πιο έξωφρενικό πράγμα είναι προοδευτικό και κάθε δυσαρέσκεια μπροστά σε έξωφρενικούς νεωτερισμούς αποδεικνύει έλλειψη προόδου.

Μπροστά σ' αυτή τη γενική νοσηρή κατάσταση, που, δυστυχώς, ακολουθεί, ως εμπαθής κοινωνική λειτουργία, και η Έκπαιδευση, είναι ανάγκη επιτακτική ο Έλληνας Δάσκαλος να σταθί με προσοχή και να μελετήσει το νόημα της εποχής του, ώστε να προσφέρει, θετικά και ουσιαστικά, μέσα στο σχολείο του κι έξω απ' αυτό. Συναισθανόμενος, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, το θείο χρέος του, είναι υποχρεωμένος να ύψωση την ψυχή του ολόκληρη και με ιερή πίστη να υπερασπίση το έργο της Αγωγής απ' τις δυνάμεις του κακού πνεύματος, που την απειλούν. Δεν είναι άπλως στρατιώτης των ιδανικών της Παιδείας, αλλά οφείλει με παιδαγωγικό πάθος, ν' αγωνισθεί για την επικράτηση του πνευματικού πολιτισμού και των ήθικών αξιών της ζωής. Υποχρεούται, πιστός πάντοτε στις ιερές υποθήκες των πατέρων του και στις ακατάλυτες έπιταγές της ιστορίας του, ν' αποκρούη και να καταβάλη τα παρουσιαζόμενα εμπόδια, που δυσχεραίνουν το έργο του και μειώνουν την υπόστασή του. Γνωρίζοντας την παθολογία της σημερινής κοινωνίας, καλείται, ως ειδικός, να μιλήση προς όλες τις κατευθύνσεις, σ' όλους τους παράγοντες, που, ένσυνείδητα ή άσυνείδητα, επι-

δρούν στην ψυχή των παιδιών και των νέων. Είναι ο κυριώτερος πνευματικός οδηγός των ανθρώπων. Εύρίσκεται σε καθημερινή έπαφή με τη νέα γενεά μας κι αποτελεί το ήγετικό στέλεχος της ύπαίθρου, ώστε, μολονότι είναι ο άφαντος δημιουργός, επιδρά, σημαντικά κι αποφασιστικά, με την όλη προσωπικότητά του, στις ανθρώπινες ψυχές. Ο λός μας πρέπει ν' αναστείλη την αυξανόμενη αποσύνθεση, γιατί η θέση της Πατρίδος μας είναι, από κάθε πλευρά, κρίσιμη. Χρειάζεται αυτοέλεγχος, αυτοσυνειδησία κι αυτοβελτίωση, ώστε να συντελεσθή μια ήθική, πνευματική και έθνική ανάρρωση.

Ο πολιτισμός μας διέρχεται σοβαρώτατη κρίση. Είναι ανάγκη ν' αρχίση μια αναγέννηση και παντού να ξεχυθή το δημιουργικό πνεύμα. Μέσα στις αναγεννητικές δυνάμεις, που καλούνται να εργασθούν για τη δημιουργία του μελλοντικού ωραίου πολιτισμού, πρώτος και καλύτερος είναι ο Δάσκαλος. Είναι ικανός και ειδικός να διαπιστώση τα λάθη της σημερινής σωματικής, ψυχικής και πνευματικής ζωής και να διαγράψη την πορεία του μέλλοντος.

Ο Σεβαστός Έκπαιδευτικός μας Σύμβουλος κ. Άθαν. Παπακωνσταντίνου τονίζει:

«Το Έθνος έμπιστεύεται στον εκπαιδευτικό τη νέα γενεά, που αποτελεί το αξιολογώτερο κεφάλαιο, που θα συνεχίση τη ζωή του Έθνους και θα ύψωση το μεγαλείο του, γι' αυτό ο Έκπαιδευτικός, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη του ευθύνη, πρήπει ν' αγρυπνή γύρω απ' το μεγάλο αυτό κεφάλαιο, να είναι άφωσιωμένος, αναγνωρίζοντας, ότι το επάγγελμά του είναι αποστολή, είναι ύψηλο λειτούργημα. Πρέπει να πιστεύη, ότι το Έθνος σ' αυτόν κυρίως έμπιστεύεται τη διατήρηση και ανάπτυξη του πολιτισμού. Αν η κοινωνική έκτίμηση και η χρηματική άμοιβή δεν είναι ανάλογα προς το έργο του, έχει βέβαια το δικαίωμα ν' αγωνισθεί για τη βελτίωση των όρων αυτών, ποτέ όμως δεν πρέπει να παραμελήση το έργο του εξ αίτίας των. Την άφοσίωσή του δεν θα την στηρίξη στη χρηματική άμοιβή, αλλά στην πίστη του για τη μεγάλη αξία του έργου του. Αν δεν πιστεύη στο έργο του, δεν θα το εκτελέση όπως πρέπει, όσο και αν πληρωθεί.»

Οί κρίσιμες στιγμές της Ιστορίας μας επιβάλλουν βαρύτατα καθήκοντα προς την Παιδεία και το Έθνος μας. Μέσα απ' τη στάχτη του άμαρτωλου πολιτισμού προβάλλει ο νέος και ήθικός πολιτισμός, που κυρίαρχη θέση θα έχη η Αγωγή. Βαθυστόχαστα είναι τα λόγια του μεγάλου Διδασκάλου του Γένους μας Άδαμ. Κοραή σε μια έπιστολή του:

«Σε μακαρίζω σε και τους συνεργάτες σου δια το Χρυσούν σας Έπάγγελμα. Βαρύ και δύσκολον είναι βέβαια, αλλά μη αποκάμετε, συλλογίζόμενοι μόνον το βάρος και τας δυσκολίας του. Αναλογισθήτε και το άλλο μέρος, το χρυσοκέντητον, με την ευγνωμοσύνη της πατρίδος. Και αν αυτή σας λείψη, η ευγενική σας ψυχή θέλει εύρει την άμοιβήν εις την ευφρόσυνον ταύτην φωνήν της συνειδήσεως: «την γυμνήν ήμων πατρίδα στολίζομεν.»

Δημ. Κ. Κουτσουλέος

1. Περιοδ. «Σχολείο και Ζωή» (τ. 3, Μάρτιος 1953, σελ. 70).

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Προβλήματα Νεωτέρας Διδακτικής

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΟΥΣΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ἡ διάταξη τοῦ ὕλικου σύμφωνα
με τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ διαμορφούν-
τος λόγου, ἀπαιτεῖ πολὺν κόπον καὶ
πολὺν ἰδρώτα.

Scharrelmann

I

Χωρὶς γραπτὴ προπαρασκευὴ εἶναι ἀδύνατος ἡ διεξαγωγὴ τῆς δια-
μορφώσεως διδασκαλίας, τονίζει ὁ παιδαγωγὸς Scharrelmann.

Πρωταρχικὴ καὶ βασικὴ ἀπαιτήσις γιὰ τὴν διδακτικὴ προπαρασκευὴ
εἶναι ἡ καταγραφή ἀπὸ τὸν διδάσκοντα τῶν εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν βιβλιο-
θήκην τοῦ ὑπαρχόντων βιβλίων καὶ βοηθημάτων καὶ ἡ τήρησις ὑπ' αὐτοῦ
μιᾶς ἀλφαβητικῆς καταγραφῆς με καρτέλες.

Ἡ συστηματικὴ αὕτῃ διάταξις τῆς μικρᾶς βιβλιοθήκης τοῦ τὸν διευ-
κολύνει στὴν ἐξεύρεση τοῦ ὕλικου γιὰ τὸ ὑπὸ διαπραγματεύσειν θέμα διδα-
σκαλίας τοῦ γύρω ἀπὸ τὴν Ἀνάγνωσιν, Γεωγραφίαν, Ἱστορίαν καὶ Φυσι-
κὴν, γιὰ νὰ περιορισθοῦμε στὰ βασικώτερα τῶν μαθημάτων.

Συλλογαὶ ὡσαύτως ἀποσπασμάτων Ἐφημερίδων καὶ Περιοδικῶν εἶ-
ναι ἀπαραίτητος, ὅπως παράλληλα καὶ σημειώσεις περιληπτικῆς στὸ περι-
θώριον τῶν Παιδαγωγικῶν βιβλίων, διευκολύνουν τὴν προπαρασκευαστι-
κὴν διδακτικὴν ἐργασίαν τοῦ.

Ἐὰν μάλιστα τὰ ἀποσπάσματα τῶν Ἐφημερίδων καὶ τῶν Περιοδικῶν
ταξιθετηθοῦν καὶ αὐτὰ κατὰ περιεχόμενον καὶ Συγγραφεῖς μποροῦν νὰ τοῦ
προσφέρουν ἀνεκτίμητον βοήθειαν στὴ διδακτικὴ τοῦ προπαρασκευῆ.

Τέτοια ἰδεώδη ὑποδείγματα συλλογῶν με καρτέλες καταγραφῆς πα-
ρηκολούθησεν ἡ ταπεινότης μας εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς βιβλιοθήκας τῶν Πα-
νεπιστημίων Λειψίας καὶ Ἀμβούργου, με ἐντύπους ὁδηγοὺς περιλαμβάνον-
τας καταγραφὴν ἄνω τῶν 12.000 ἄρθρων Παιδαγωγικῶν με συστηματικὴν
κατάταξιν κατὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα.

II

Κατὰ τὴν προωθητικὴν ἐργασίαν τῆς γραπτῆς διδακτικῆς προπαρα-
σκευῆς τοῦ, ὁ διδάσκων προβάλλει τὰ κάτωθι ἐρωτήματα:

- 1) Πῶς θὰ διαρθρώσω τὸ θέμα στὲς γενικὲς τοῦ γραμμῆς;
- 2) Πῶς θὰ δημιουργήσω ἐπιζήσεις στὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν με τὴν
προσφορὰν τοῦ ὕλικου;

1. Ohne schriftliche Präparation ist kein darstellender Unterricht möglich.
Scharrelmann

3) Πῶς θὰ αἰχμαλωτίσω τὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν καὶ θὰ διεγείρω τὸ
διαφέρον καὶ τὴν δίψαν τῶν νὰ με παρακολουθήσουν;

4) Πῶς θὰ συναρμολογήσω τὸ πραγματιστικὸν ὕλικόν με μέσα καλ-
λιτεχνικά, ὥστε νὰ πάρῃ μίαν ἐνότητα καὶ νὰ ἀποτελέσῃ ἓνα ἀπηρτισμέ-
νον ὅλον;

5) Πῶς θὰ προσφέρω τὸ ὕλικόν ὥστε εἰς ἄλλα σημεῖα ἢ περιγραφὴ
νὰ εἶναι ἐκτενὲς καὶ εἰς ἄλλα συντομωτάτη, γιὰ νὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς
τὰς ἀνάγκας τῆς τάξεως;

6) Πῶς θὰ ζωντανέψω τὰ ξηρὰ γεγονότα κατὰ τὴν περιγραφὴν, ὥστε
κανένα παιδάκι νὰ μὴ δυσφορῇ;

7) Πῶς θὰ κατορθώσω ὥστε κάθε διήγησις νὰ ἐγγίξῃ τὰ ὅρια τῆς πε-
ριγραφῆς, δεδομένου ὅτι ἡ διήγησις εἶναι δυσχερεστέρα τῆς περιγραφῆς;

8) Πῶς θὰ παρεμβάλω σὲ κάθε διήγησιν καὶ μίαν περιγραφὴν;

9) Πῶς καὶ σὲ ποιά σημεῖα θὰ διακόψω σκοπίμως τὴν διήγησιν, ὥστε
νὰ ἐγερθῇ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν συνέχειάν της;

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω σημεῖα με πληθὺς παρομοίων ἐρωτημάτων εἶναι
προβλήματα ποὺ δὲν μποροῦν νὰ λυθοῦν με ἓνα φευγαλέον ἄνοιγμα τοῦ
βιβλίου καὶ με μιὰ ξηρὴ ὕλικὴ ἀπομνημόνευσιν ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος
αὐτοσχεδιάζοντος καὶ ἀνοηταίνοντος πολλὰς φορὲς κατὰ τὴν ὥραν τῆς δι-
δασκαλίας ἢ δουλεύοντος με ὠρισμένα καλούπια ποὺ ὑπεδείχθησαν ἄνθρωποι.

Κατὰ τὴν πεῖραν τῆς ταπεινότητός μας μιὰ τέτοια μορφή ἐργασίας
ποὺ πρόκειται νὰ διαρθρωθῇ με τὲς ἀπαιτήσεις διαμορφώσεως διδασκα-
λίας καὶ τοῦ διαμορφούντος λόγου δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς μόνον διδάσκον-
τος—ὅπως συνήθως γίνεται κατὰ τὲς ὥρες ποὺ ἀναλαμβάνουν οἱ σπουδα-
σταὶ στὰ Διδασκαλεῖα καὶ στὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίαις νὰ διδάξουν
στὲς τάξεις τοῦ Προτύπου—ἀλλὰ μικρῶν ομάδων διδασκαλικῶν ἐκ σπου-
δαστῶν, αἱ ὁποῖες διὰ κοινῆς συνεργασίας ἀναλαμβάνουν νὰ προπαρα-
σκευάσουν γραπτῶς μίαν διδακτικὴν ἐνότητα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἓνα μέρος
τῆς ομάδος νὰ τὴν διεξαγάγῃ εἰς τὴν τάξιν τοῦ Προτύπου.

Γιὰ τὸν ἐθισμόν αὐτὸν ἡ ταπεινότης μας ὡς Διευθυντοῦ ἄλλοτε δι-
δασκαλείου εἶχε καθιερώσει τὴν ὁμαδικὴν γραπτὴν προπαρασκευήν.

Τὰ ἀποτελέσματα ἦταν ἀπείρως ἀποδοτικὰ δεδομένου ὅτι καὶ ἡ κρι-
τικὴ ποὺ ἤσκειτο μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους σπουδα-
στὰς δὲν ἦταν ἄγονος οὔτε ἐστηρίζετο σὲ αὐτοσχεδιασμούς.

Ἔτσι ὁ νεαρὸς δάσκαλος ἔπαιρνε θάρρος καὶ ἐθισμόν πραγματικόν,
ὁ ὁποῖος δὲν θὰ τὸν ἐγκατέλειπε καὶ εἰς τὴν μετέπειτα διδασκαλικὴν τοῦ
δρᾶσιν.

Περὶ τὸν δὲ νὰ τονισθῇ ὅτι ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖον ἀσχοῦνται οἱ σπου-
δασταὶ στὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίαις ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς ἀπαιτήσεως
τῆς διαμορφώσεως διδασκαλίας, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι μονάχα με βαθειὰ
σκέψιν καὶ με πολλὰς ἀποτυχίες μπορεῖ νὰ φθάσῃ τις τὸ ποθοῦμενον ἀπο-
τέλεσμα ἐπιτυχίας.

Τὰ ἀνωτέρω βεβαίως δὲν ἀποτελοῦν αἰχμὴν κατὰ οὐδενός, οὔτε
προτροπὴν πρὸς ἀπομίμησιν, ἀλλ' εἶναι ὀξυώματα διδακτικὰ ποὺ ἐδοκιμά-
σθησαν ἀπὸ τοὺς πιὸ διακεκριμένους Εὐρωπαίους Παιδαγωγοὺς στὴν πρᾶ-
ξιν καὶ κατέρριψαν τὰς ἀπαστραπτούσας ἀνοησίας ποὺ ἐπεκράτουν καὶ
ἀλλαχοῦ—καὶ ἐπικρατοῦν ἴσως καὶ σήμερον καὶ ἀλλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῶν—
με τὴν δύσκολη αὕτῃ τέχνῃ τῆς διδακτικῆς προπαρασκευῆς κατὰ τὰς ἀπαι-
τήσεις τῆς διαμορφώσεως διδασκαλίας.

1. Amicus Plato sed magis amica Veritas (φίλος μὲν ὁ Πλάτων, φιλότατη ὁμως
ἡ Ἀλήθεια).

Καί τώρα... κατόπιν τών ὡς ἄνω βασικῶν προϋποθέσεων μιᾶς διδασκτικῆς προπαρασκευῆς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διαμορφώσεως διδασκαλίας ἃς δώσουμε τὸν λόγον καὶ εἰς τὸν Παιδαγωγὸν Scharrelmann νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ μιὰ πορεία διδασκαλίας ποὺ ἀκολουθοῦσε ὁ ἴδιος κατὰ τὴν διήγησίν του στὰ παιδιὰ τῆς τάξεώς του.

«Ὅταν ὡς νεαρὸς δάσκαλος — παρατηρεῖ² ὁ Scharrelmann — ἐπεχειρήσῃ νὰ διαμορφώσῃ μιὰ διδασκαλία στὴν τάξη μου, ἐνοιῶθα τὴν ἀνάγκη νὰ ζωντανέψω μὲ διηγήσεις καὶ περιγραφές τὴν ἀνισορροπία καὶ σχολαστικὴν ὕλην ποὺ ἀνεγράφετο εἰς τὰ ἐπίσημα σχολικὰ προγράμματα.

Ἐπεδίωκα μὲ τὰς διηγήσεις μου νὰ δημιουργήσω στὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν τῆς τάξεώς μου κάποια χαρούμενη διάθεση.

Πολλὲς φορές ὅμως δὲν τὸ κατάρθωνα καὶ ἔπεφτα στὴν συνηθισμένη ρουτίνα τῆς παραστατικῆς τέχνης ποὺ ἐπληττε μονάχα τὰ αὐτιά τῶν παιδιῶν, χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα μορφωτικό.

Καὶ ἔτσι ἔθετα σὶν ἑαυτὸν μου τὸ ἐρώτημα: Πῶς πρέπει νὰ διηγοῦμαι στὰ παιδιὰ γιὰ νὰ πετύχω κάποια μεγαλύτερη ἐπίδραση;

Κατέφυγα λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς:

«Ἀφίνα κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας τὰ παιδιὰ νὰ διηγοῦνται ἐλεύθερα καὶ πολλὰς φορές.

Τὰ ἄφωνα ἐν συνεχείᾳ νὰ γράφουν ἐλεύθερες ἐκθέσεις, καὶ ἀναζητοῦσα τέλος νὰ βρῶ τρόπους παιδικῆς ἐκφράσεως, ἀναζητοῦσα παιδικὴν μορφήν ἐποπτικότητος καὶ ἐρμηνείας, κι ὅλα αὐτὰ προσπαθοῦσα νὰ τὰ ἐφαρμόσω στὰς διηγήσεις μου.

Ἐν συνεχείᾳ ἄρχισα νὰ ἐπεξεργάζομαι τὰς παλιὰς μου διηγήσεις ντύνοντάς τες μὲ παιδικὴν προοπτικὴν, νὰ διηγοῦμαι ἀπλᾶ καὶ παιδικὰ καὶ νὰ γράφω κατὰ τρόπον — εἰ δυνατόν — πλῆστον.

Ξαναδοκίμαζα πάλιν τὰς ἐπεξεργασίες μου αὐτὲς μὲ τὰ παιδιὰ τῆς τάξεώς μου καὶ προσποθοῦσα νὰ τελειοποιηθῶ.

Ἀπὸ τὰς κοπιώδεις αὐτὲς προσπάθειές μου εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἓνα βιβλιαράκι μου μὲ τὸν τίτλον:

«Ἀπὸ τὰ εὐτυχισμένα παιδικὰ μου χρόνια στὴ Γενέθλια Γῆ μου», καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ μερικὰ ἄλλα.

Πάντως κάθε τι ποὺ ἐπιχειροῦσα καὶ σὲ ἄλλα μου βιβλία νὰ γράφω, τὸ δοκίμαζα προηγουμένως στὴν φιλικὴν ἀτμόσφαιρα τῆς τάξεώς μου.

Αὐτὲς δὲ ἀκριβῶς αἱ δοκιμές μου ὑπῆρξαν γιὰ μένα βήματα ἀποφασιστικά γιὰ τὴν τελειοποίησίν μου γύρω ἀπὸ τὴν τεχνικὴν τοῦ διαμορφώοντος λόγου γιὰ τὴν κατὰ τὴν ἀνισορροπία καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ, τὸ ἐρριχνά σὶν κάλαθο τῶν ἀχρήστων, σὰν ἄτι τι ξεριζωμένο ἀπὸ τὴν παιδικὴν ψυχὴ.

Ἐτσι ὕστερα ἀπὸ μακροχρόνια ἀγωνιώδη προσπάθεια ἔφθασα στὸ σημεῖο νὰ ἀκολουθῶ τὸν πραγματικὸν δρόμον σχετικὰ μὲ τὴν τεχνικὴν τῆς διηγήσεως καὶ τῆς περιγραφῆς.

Ἐν τέλει παρετήρησα ὅτι τὰ βιβλία ποὺ συνιστῶνταν ὡς κατάλληλα γιὰ τὴν τάξη μου, ἦσαν ἐργασίες ἀριστερῶς ἴσως μὲ τὴν προοπτικὴν τῶν μεγάλων καὶ τῶν ἐνηλίκων, ἀλλὰ στὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν δὲν ἠρμήνευον τίποτε, παρὰ τὰς διαφημίσεις ποὺ εἶχον προηγηθῇ.

Ἦσαν ὅλα τοὺς συντεταγμένα μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Homunculus,

2. Die Technik des Schilderns und Erzählens, σελ. 46 - 47.

δεδομένου ὅτι ἡ αἰσθητικὴ τῶν παιδιῶν εἶναι τελείως διάφορος τῆς τῶν ἐνηλίκων».

IV

Ἴδου μιὰ σύντομος ἐξομολόγησις — χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς πάθος — ἐνὸς Παιδαγωγοῦ ποὺ κατέχει περιφανῆ θέσιν στοὺς προμάχους τῆς νεωτέρας Διδακτικῆς.

Νὰ ἀξίξῃ ὅρα γε τὸν κόπον νὰ τὸν προσέξουμε, νὰ πειραματιστοῦμε καὶ νὰ ἀναθεωρήσουμε μερικὰς ἀπόψεις ποὺ ἐφαρμόζονται στὰ σχολεῖα μορφώσεως καὶ ἐπιμορφώσεως τῶν νεαρῶν σπουδαστῶν δασκάλων μας ἢ νὰ τὸν ἀγνοήσουμε τελείως;

Τὴν ἀπάντησιν ἃς τὴν δώσῃ ὁ ἀναγνώστης ἢ ἡ ἀναγνώστρια τῶν ὡς ἄνω γραμμῶν, ἀνάλογα μὲ τὴν πείραν ποὺ ἀπέκτησε ἀπὸ τὴν μόρφωσίν του ἢ τὴν μόρφωσιν τῆς στὰ Διδασκαλεῖα, στὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ στὴν Πανεπιστημιακὴν ἐπιμόρφωσιν ποὺ δέχτηκε.

Πάντως γιὰ ἓνα πρᾶγμα δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ υπερηφανευόμαστε: «Ὅτι δηλαδὴ χωρὶς πειραματισμὸν μακροχρόνιον θὰ κατορθώσουμε νὰ βροῦμε τὸν κατάλληλον δρόμον γύρω ἀπὸ τὰ βασικὰ προβλήματα Ἀγωγῆς καὶ Μορφώσεως.

Μάγος τῆς διδακτικῆς τέχνης δὲν γίνεται τις διὰ μαγείας.

Χρειάζεται ἐπίπονος προσπάθεια μὲ μακροχρόνιον πειραματισμὸν καὶ μὲ ἀποτυχίες ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ἐπιτυχίαν.

Ὑπάρχουν πολλοὶ νεαροὶ καὶ ἐνθουσιώδεις δασκάλοι, ποὺ μὲ τὸν οἷστον τῆς διδασκαλικῆς τῶν ψυχῆς θέλουν νὰ υπερβῶν τὴν πεπατημένην ὁδόν, ἀλλὰ δειλοῦν, γιὰ τὴν Ἐπιθεώρησιν — ἐκτὸς βέβαια πεφωτισμένων ἐξαιρέσεων — ἔχει κι αὐτὴ τὰ καλούπια τῆς, καὶ συνεπῶς ὁ δάσκαλος πληροφρορῶμενος πῶς τὰ θέλει ὁ Ἐπιθεωρητὴς τοῦ παραιτεῖται τοῦ περαιτέρω πειραματισμοῦ του.

Ὅμιλεῖ ἢ ταπεινότης μας ἐκ πείρας καὶ οὐχὶ ἀπὸ τρίποδος.

Ὅλοι μας ἄλλως τε παροικούμεν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ γινώσκουμεν τὰ γινόμενα.

Ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω.

Εὐριπίδης Σούρλας

ΜΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Τὸ θέμα τοῦ σχολικοῦ περιοδικοῦ ἔχει ἀπασχολήσει καὶ ἄλλες φορές τίς στήλες τοῦ «Σχολεῖο καὶ Ζωή». Σήμερον ἐπανέρχεται ὑπὸ ἄλλῃ μορφῇ. Ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἀντικείμενον ἰδιαίτερης συζητήσεως μεταξὺ τῶν μετεκπαιδευομένων στὸ Πανεπιστήμιον διδασκάλων. Τὸ ζήτημα προκαλεῖ τὸ διαφέρον ὅλων, γιὰ τὸ ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς συναδέλφους τῶν φέρουν μιὰ πολύτιμη πείρα ἀπὸ τὰ περιοδικὰ ποὺ ἀπὸ χρόνια τώρα ἐκδίδουν τὰ παιδιὰ τους καὶ ἀντικαθρεπτίζουσιν ὅλη τὴν ἐργασία καὶ τὴν ζωὴ τῶν σχολείων τους. Οἱ γνώμες τῶν συναδέλφων τούτων δημοσιεύονται στὸ πρῶτο καὶ δευτέρω τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ μας.

Γ. Ζ.

Μιὰ ἀπὸ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ Σχολεῖου Ἐργασίας εἶναι καὶ ἡ ἐκδοσις Σχολικοῦ περιοδικοῦ. Ὁρισμένοι παιδαγωγοὶ τὸ ὀνομάζουν μαθητικὸ πε-

ριοδικό, άλλοι δὲ Σχολικό. Στὴ βάσι τοῦ ὅμως μένει τὸ ἴδιο. Γιατί καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις πρόκειται γιὰ περιοδικὸ ἔντυπο, ποὺ ἐκδίδεται κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἑνὸς σχολείου καὶ ἀπευθύνεται στοὺς μαθητὰς. Στηρίζεται στὴν ἀρχὴ «ἀπ' τὸ παιδί καὶ γιὰ τὸ παιδί». Δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὸ παιδικὸ περιοδικό, ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν ὄριμο ἄνθρωπο καὶ ἀπευθύνεται στὸν τρόφιμο τοῦ σχολείου.

Θὰ ἐξετάσωμε κατωτέρω τίς ἀπαιτήσεις ποὺ κάνουν ἀπαραίτητη τὴν ἐκδοσι ἑνὸς τέτοιου περιοδικοῦ, τὴν σημασία καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, τὴν ὕλη καὶ τὰ περιεχόμενά του, καθὼς καὶ ὅλες τίς λεπτομέρειες τῆς ἐκδόσεώς του.

* * *

Πλούσιος σὲ ἔντυπα ὁ σύγχρονος αἰώνας, τόσο σὲ βιβλία, ὅσο καὶ σὲ ἡμερήσιες καὶ περιοδικές ἐκδόσεις. Ἐκδόσεις γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀλλὰ καὶ εἰδικοῦ, ποὺ ἀπευθύνονται σὲ ὠρισμένη κατηγορία ἀνθρώπων (ἐπαγγελματικά ἔντυπα, συνδικαλιστικά κ.λ.π.). Ἡ ζωὴ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου εἶναι στενὰ δεμένη μὲ τὸ ἔντυπο. Ἔτσι προκύπτει ἡ ἀπαιτήσις ὅπως τὸ σχολεῖο, ἂν θέλῃ νὰ ὀνομάζεται Σχολεῖον Ζωῆς, πρέπει ὄχι μόνον νὰ ἐθίζει τοὺς μαθητὰς τοῦ στὴν ἀνάγνωσι, ἀλλὰ καὶ στὴ γραπτὴ ἔκφρασι τῶν σκέψεων καὶ ἰδεῶν των, στὴν διὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐπικοινωνία μὲ τοὺς συνανθρώπους των.

Ἡ ἔκφρασις αὐτὴ ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ τῶν ἰδεῶν καὶ σκέψεων του, τῶν συναισθημάτων καὶ βουλημάτων του εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ὁρμῆς πρὸς ἀνακοίνωσιν. Ἐπίσης ἡ ὁρμὴ πρὸς ἐνασχόλησι καὶ δημιουργίαν ὠθεῖ τὸ παιδί στὸ ν' ἀσχοληθῇ μὲ κάτι καὶ νὰ δημιουργήσῃ κάτι, ποὺ θὰναι ἔργο δικό του, ἔργο τοῦ μυαλοῦ του, ἔργο ποὺ θ' ἀναγκάσῃ τὸ ἀνθρώπινο περιβάλλον νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξία του. Γιατί τὸ παιδί ἔχει ἀνάγκη τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀξίας του ὑπὸ τῶν ἄλλων.

Στηριζόμενο ἔτσι πάνω σὲ ψυχολογικές βάσεις τὸ Σχολ. Περ. γίνεται σπουδαῖο ὄργανο στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀγωγῆς. Γίνεται τὸ ὄργανο, ποὺ θὰ βοηθήσῃ τὸ παιδί νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὸν ἑαυτό του, νὰ ὀριμάσῃ, νὰ ἀποκτήσῃ ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό του, νὰ δημιουργήσῃ.

Τὸ σχολικὸ περιοδικὸ εἶναι μέσον προαγωγῆς τῆς αὐτενεργείας καὶ αὐτοβούλου δημιουργίας τοῦ μαθητοῦ καὶ ἐξυπηρετεῖ ἄριστα τὴν ἀρχὴ τῆς ἐργασίας. Μὲ τὸ ἄφθονο πατριδογνωστικὸ ὕλικό, ποὺ περιέχει, βοηθεῖ ἄριστα τὴν ἐνιαία συγκεντρ. διδ|λία.

Γι' αὐτοὺς καὶ μόνο τοὺς λόγους θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι καθίσταται ἐπιτακτικὴ ἡ ἐκδοσις του. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπὶ μέρους σκοποὶ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως σχολ. περιοδικοῦ.

Κατὰ τὸν Freinet ἡ γλῶσσα δὲν μαθαίνεται σχολιάζοντας τὰ ἔργα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ παίρνοντας μολύβι καὶ χαρτί καὶ γράφοντας μόνο ἕνα ἔργο. Τὸ σχολικὸ περιοδικὸ μαθαίνει τὴ γλῶσσα στὰ παιδιά, γιατί τὰ κάνει νὰ συνηθίσουν στὴν κομπή καὶ ἀπταιστή χρῆσι τῆς. Ταυτόχρονα καλλιεργεῖ τὸ λογοτεχνικὸ τάλαντο τοῦ μαθητοῦ, γιατί τὸν συνηθίζει στὴ γραπτὴ λογοτεχνικὴ ἔκφρασι.

Ἐνισχύεται τὸ θάρρος τῆς ἀτομικῆς γνώμης, τῆς ἐξωτερικεύσεως ἀτομικῶν σκέψεων καὶ ἰδεῶν, συναισθημάτων καὶ βουλημάτων, καθὼς καὶ τὸ θάρρος τῆς «δημοσιότητος». (Πόσοι ὄριμοι δὲν ἔχουν ἀξιόλογα ἔργα γιὰ δημοσίευσιν κι ὅμως καταπιεζόμενοι ἀπὸ μιὰ δειλία τὰ καταχωνιάζουν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των στὰ συρτάρια τοῦ γραφείου των!). Ὅταν τὸ παιδί βλέπῃ δικό του ἔργο γραμμένο στὸ σχολ. περ., καμμιά φορὰ καὶ ἀναδη-

μοσιευμένο σὲ τοπικὴ ἐφημερίδα, χαίρεται καὶ ὑπερηφανεύεται. Παίρνει θάρρος καὶ ξεκινᾷ γιὰ νέες ἐπιτυχίες. Κοντὰ στὸ παιδί, θὰ χαρῇ κι ὁ πατέρας του κι οἱ συγγενεῖς του κι ὅλο τὸ χωριό. Γι' αὐτὸ λέω, πὼς τὸ σχολ. περ. φέρνει χαρὰ, ψυχαγωγία καὶ εἶναι μέσον πολιτισμοῦ καὶ μορφώσεως ὁλοκλήρου τοῦ χωριοῦ.

Σ' αὐτὸ τὸ περιοδικὸ συγκεντρώνεται καὶ καταγράφεται τὸ ἄφθονο λαογραφικὸ ὕλικό ποὺ ὑπάρχει στὸ χωριό.

Παράλληλα ὅμως τὸ σχολικὸ περιοδικὸ ἐνισχύει τὴν εὐγενῆ ἀμιλλὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων καὶ τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως. Οἱ μαθηταὶ μαθαίνουν νὰ συνεργάζονται. Γεννᾶται σ' αὐτοὺς τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης, γιατί πρέπει νὰ ἐμφανίζουν τὸν ἑαυτό τους καὶ τὸ σχολεῖο ἄψογο ἀπὸ κάθε πλευρά.

Συνηθίζουν οἱ μαθηταὶ στὴ μεθοδικότητα, τὴν ἀκρίβεια, τὴν ἐπιμονὴ καὶ σ' ἄλλες ἀρετές. Ξυπνᾷ μέσα τους ἡ ἱστορικὴ περιέργεια, μιλοῦν μὲ τοὺς γέροντες, ρωτοῦν καὶ γνωρίζουν καλύτερα τὸ χωριό τους, τὸ ἀγαποῦν. Ἀκόμη μπορεῖ νὰ προχωρήσουν καὶ σὲ ἔρευνες διαφόρων ἀρχεῶν τοῦ χωριοῦ.

Τὸ σχ. περ. ὅμως βοηθεῖ καὶ στὴν ἐμπέδωσι τῆς διδασθείσης ὕλης. Γνώσεις, ποὺ παρέχει τὸ σχολεῖο, βασανίζονται ἀπὸ τοὺς μαθητὰς καὶ προσφέρονται πλέον ἀπ' αὐτοὺς σὰν δική τους ἐμπειρία. Μιὰ τέτοια μορφή, ποὺ ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φυσικῆς μαθήσεως, γίνεται κτήμα τῶν παιδιῶν γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ. Ἀναγκάζονται νὰ προστρέξουν σ' ὅλες τίς πηγές τῆς γνώσεως καὶ τῆς μαθήσεως, ποὺ περιέχουν «ῥῥωρ ζῶν», κατὰ τὸν Münch. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἐργασίες, ποὺ δίνουν τὰ παιδιά γιὰ δημοσίευσιν, εἶναι ζωντανές καὶ ἀνωτέρας ἀποδόσεως.

Τὸ περιοδικὸ ἑνὸς σχολείου ἀνταλλάσσεται μὲ περιοδικὰ ἄλλων σχολείων. Ἔτσι ἐπέρχεται πνευματικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ μαθητῶν διαφόρων σχολείων, γίνεται καλύτερη γνωριμία ἄλλων τόπων (γεωγραφικὴ, ἱστορικὴ κ.λ.π.), δημιουργοῦνται πολύτιμες φιλίες μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ συσφίγγονται οἱ ἐθνικοὶ δεσμοί. Ἡ κοινωνικὴ καὶ ἐθνικὴ ζωὴ εἰσχωρεῖ μέσα στὴν τάξι.

Τέλος τὸ σχολ. περιοδικὸ εἶναι ἄριστο μέσο καλλιτεργείας καὶ ἀναπτύξεως τῶν ψυχοπνευματικῶν λειτουργιῶν τοῦ παιδιοῦ. Δύναται δὲ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς διαγνωστικὸν μέσον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

* * *

Γιὰ νὰ πετύχῃ ἡ ἐκδοσις ἑνὸς τέτοιου περιοδικοῦ, μὲ τόσοις ποικιλόμορφους σκοποὺς πρέπει νὰ ὑπάρχουν ὠρισμένες προϋποθέσεις. Τὸ σχολεῖο νὰναι σύγχρονο, νὰ ἐργάζεται μὲ βάσι τὴν ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας, νὰ ἐφαρμόζῃ σὲ μεγάλη κλίμακα τίς ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικὲς ἐργασίες τῶν μαθητῶν καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ τὸ μαθητικὸ διάλογο. Θὰ πρέπει δηλαδή:

— Νὰ συνθηθίσουν τὰ παιδιά στίς ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις.

— Νὰ τηρῆται μαθητικὸ ἡμερολόγιο καὶ ἡμερολόγιο τοῦ σχολείου, ποὺ θὰ γράφεται ἀπὸ ὁμάδα μαθητῶν.

— Νὰ ἰδρυθῇ μαθητικὸς σύλλογος ἢ συνεταιρισμὸς στὸ καταστατικὸ τοῦ ὁποῖου θ' ἀναγράφεται ὡς σκοπός, ἡ ἐν καιρῷ ἐκδοσις σχολ. περιοδ.

— Νὰ ὀργανοῦνται φιλολογικὰ ἀπογεύματα, κατὰ τὰ ὁποῖα θὰ λαμβάνουν χώραν ἀναγνώσεις καὶ ἀπαγγελίες ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν ἔργων, ἀνακοινώσεις, ἀνταποκρίσεις κ.λ.π.

— Νὰ συνηθίσουν τὰ παιδιά στὴν κριτικὴ καὶ αὐτοκριτικὴ τῶν ἐργασιῶν τους.

—Να συγκεντρώνουν τὸ ἀπαραίτητο ὕλικό γιὰ τὸ περιοδικὸ καὶ νὰ ρυθμίζουν ὅλα τὰ τεχνικὰ ζητήματα (οἰκονομικά, χαρτί, τυπογραφεῖο, διὰ-
ταξεις τῆς ὕλης κ.λ.π.).

—Νὰ κάνουν τὴ σχετικὴ προπαγάνδα, ὥστε ὅλοι (γονεῖς καὶ μαθη-
ταί) νὰ περιμένουν μὲ λαχτάρια τὴν ἐκδοσὶ τοῦ περιοδικοῦ.

—Τὸ περιοδικὸ τέλος θὰ ἐκδοθῇ τότε μόνον, ὅταν ὠριμάσῃ τὸ θέμα
καὶ ζητηθῇ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιά.

Στὸ χέρι τοῦ καλοῦ δασκάλου βρίσκεται ἡ ὅλη ὑπόθεσις. Ἀπ' αὐτὸν
ἐξαρτᾶται, ἂν τὸ σχολεῖο του εἶναι «κυψέλη ἐργασίας καὶ χαρᾶς» καὶ ἐπο-
μένως, ἂν μπορῇ νὰ βλαστήσῃ καὶ καρποφορήσῃ τὸ σχολικὸ περιοδικό.

Τὰ παιδιά θ' ἀρχίσουν νὰ γράφουν ἐλεύθερα καὶ ἀβίαστα παρακινού-
μενα ἀπ' τοὺς ψυχολογικοὺς παράγοντες, ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή.

Θὰ γράφουν διηγήσεις γιὰ τὴ ζωὴ τους καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων, θὰ
περιγράφουν καθημερινὰ ἢ ἔκτακτα περιστατικά καὶ ἐπεισόδια τῆς σχολι-
κῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς των.

Ἀρθρα καὶ ἀνταποκρίσεις ἐπὶ ἐλευθέρων ἢ ὠρισμένων θεμάτων, εἰ-
κόνες τῆς μαθητικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς καὶ περιγραφὴ διαφορῶν χρο-
νικῶν (γεγονότα, εἰδήσεις κ.λ.π.) θὰ εἶναι μέρος τῶν περιεχομένων τοῦ
σχολ. περιοδικοῦ.

Δὲν θὰ λείπουν τὰ ἀνέκδοτα, τὰ αἰνίγματα, τὰ παιγνίδια, τὸ χιοῦμορ
κ.λ.π. στοιχεῖα, ποὺ θὰ προσφέρουν τὴ γνώσι μὲ τὴ χαρὰ καὶ τὴν ψυχα-
γωγία. Ἀκόμη καὶ ποιήματα θὰ γράψουν τὰ παιδιά, ποὺ καμμιά φορὰ θὰ
ναί σωστὰ ἀριστουργήματα. Ἐπίσης θὰ γράψουν ἐργασίες, ποὺ θὰ πηγάζ-
ουν ἀπὸ τὴ διδ/λία διαφόρων μαθημάτων (δραματοποιήσεις, χαρακτηρισ-
μοὶ κ.λ.π.).

Ἄς σημειωθῇ, ὅτι εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ εἰκονογράφησις τῶν θεμάτων.
Ἐνὰ ἀπλὸ σκίτσο εἶναι δυνατόν νὰ τυπωθῇ στὸ σχολ. περιοδικό.

Νὰ προσέξωμε ὅμως τοῦτο· οἱ ἐργασίες, τὰ γραπτὰ δοκίμια τῶν μα-
θητῶν νὰ μὴ γίνωνται σὰν «μάθημα», σὰν ὑποχρεωτικὴ σχολικὴ ἐργασία.
Ἀπεναντίας νὰ δημιουργηθῇ τέτοιος ἐνθουσιασμός, ὥστε καὶ ὁ πιὸ δειλὸς
μαθητὴς νὰ ἐργασθῇ αὐτοβούλως καὶ νὰ προσφέρῃ κάτι δικό του. Τὸ ἔργο
νὰναι «ἰδιοπαραγωγή» του.

Ἐτσι δημιουργεῖται πρόβλημα «ἐπιλογῆς» τῆς ὕλης. Τόσο ἡ διόρθω-
σις, ὅσο καὶ ἡ ἐπιλογή τῆς ὕλης θὰ γίνονται, ὅπως γίνονται οἱ διορθώσεις
καὶ τῶν ἄλλων σχολικῶν ἐργασιῶν, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγ-
χρονης διδ/κῆς. Ἀγρυπνος ὅμως ἄς στέκῃ ὁ δάσκαλος, γιὰ νὰ μὴν παρεκ-
κλίνῃ τὸ περιοδικὸ ἀπ' τὸν σωστό του προορισμό.

* * *

Τέλος δὲν μᾶς μένει παρὰ νὰ ἀναφέρωμεν πῶς πετύχαμε τὴν ἐκδοσὶ
ἐνὸς τέτοιου περιοδικοῦ σὲ διθέσιο Δημ. σχολ. μὲ 100 μαθητὰς. Ἐπὶ δύο
χρόνια προετοιμάσαμε τοὺς μαθητὰς, ὥστε νὰ δεχθοῦν τὸ βάρος τῆς ἐκδό-
σεως σχολ. περιοδικοῦ. Ἰδρύσαμε μαθητ. συνεταιρισμὸ (ἄριστο μέσον
ἐφαρμογῆς τῆς αὐτενεργείας) καὶ ἀπ' τὸ καταστατικό του προεβλέπετο ἡ
ἐκδοσις σχολ. περιοδικοῦ. Ὅταν ἀντιληφθήκαμε, ὅτι ὅλα ἦσαν ἔτοιμα, ὅτι
ὠρίμαστε τὸ θέμα, τότε καὶ μόνον προχωρήσαμε στὴν ἐκδοσὶ τοῦ περιο-
δικοῦ.

Τὸ πρῶτο φύλλο ἦταν ἀφιερωμένο στοὺς μαθητὰς τῶν δύο περασμέ-
νων ἐτῶν, ποὺ δὲν πρόλαβαν νὰ δοῦν ὀλοκληρωμένο τὸ ἔργο, ποὺ τὸ
προετοιμάζαν καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο προετοιμάζοντο. Αὐτοὶ κατασκεύασαν τὸν
ἐκτογράφο (μερικοὶ κακῶς τὸν λένε πρόχειρο τυπογραφεῖο) καὶ τὸν πολυ-

γράφο καὶ ἔμαθαν τὴν χρῆσι των στοὺς μικρότερους. (Ἐκτογράφος καὶ πο-
λυγράφος στοίχισαν λιγώτερο ἀπὸ 100 δραχ.).

Σὲ πανηγυρικὴ συγκέντρωσι τοῦ Μαθ. Συλλογμοῦ ἕνας ἀπόφοιτος τοῦ
σχολείου μας (γυμνασιόπαιδο πλέον) παρέδωσε τὰ «τυπογραφικὰ μηχανή-
ματα» καὶ εὐχήθηκε τὴν καλὴ ἐπιτυχία τῆς ἐφημερίδος. Οἱ μεμβράνες ἦσαν
ἔτοιμες καὶ τὰ «πιεστήρια» ἄρχισαν νὰ δουλεύουν. Ὅλη τὴν ἐργασία, ἐκτὸς
ἀπ' τὴν δακτυλογράφησι τῶν κηροχάρτων τὴν κάνουν οἱ μαθηταί.

Σωστὴ ἀπόλαυσις εἶναι νὰ παρακολουθῇ κανεὶς τὴν ὅλη ἐργασία
τῆς ἐκτυπώσεως.

Ἡ ἐκδοτικὴ συνέχεια ἦταν φυσικὴ συνέπεια τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρῶ-
του φύλλου. Μικροὶ καὶ μεγάλοι περιμένουν μὲ λαχτάρια τὴν ἐκδοσὶ τοῦ
περιοδικοῦ, γιατί ἔγινε περιοδικὸ τοῦ χωριοῦ. Ἐχει περισσότερὸ πατριδο-
γνωστικὸ χαρακτήρα. Ἀγαπήθηκε περισσότερὸ, ὅταν ὁ ἐπαρχιακὸς τύπος
ἀναδημοσίευσεν ἀπ' αὐτὸ παιδικὰς ἐργασίας.

Στὸ περιοδικὸ συνεργάζονται ὅλες οἱ τάξεις, ἀπὸ τὴν Α' μέχρι τὴν
ΣΤ. Προτιμήσαμε νὰ γίνεαι ἡ ἐκδοσις στὸ σχολεῖο καὶ μὲ τὰ πρόχειρα
τυπογραφικὰ μέσα, παρὰ σὲ τυπογραφεῖο (πιεστήριο) γιὰ οἰκονομικοὺς λό-
γους. Ἀλλὰ τὰ «τυπογραφικὰ» μας μηχανήματα, χαρὰ κι ἐνθουσιασμό. Εἶναι
ἴδια τὰ παιδιά, δίνουν μεγαλύτερη σιγουριά, χαρὰ κι ἐνθουσιασμό. Εἶναι
εὐκολομεταχείριστα. Στὸν ἐκτογράφο γίνεται ἡ εἰκονογράφησις τοῦ περιο-
δικοῦ (ἀπὸ τὴ συγγραφὴ τῶν θεμάτων μέχρι τὴ διανομὴ τῶν φύλλων).

Εὐκόλα θὰ βρεθοῦν προοδευτικὰ στοιχεῖα, ποὺ θὰ ἐνισχύσουν οἰκο-
νομικὰ τὴν ὅλην ὑπόθεσι. Σὲ μᾶς τὰ ἔξοδα τῆς ἐκδόσεως ἐκαλύπτοντο ἀπὸ
τὰ ἔσοδα, ποὺ ἄφηνε ἡ πώλησις εἰδῶν τοῦ πρατηρίου τοῦ μαθ. συλλογμοῦ.
τὰ ἔσοδα, καὶ ἀρκετὰς συνδρομῆς. Κρίνομε σκόπιμη τὴν ἀποστολὴ τοῦ
Εἴχαμε βέβαια καὶ ἀρκετὰς συνδρομῆς. Κρίνομε σκόπιμη τὴν ἀποστολὴ τοῦ
περιοδικοῦ καὶ σὲ ξενιτεμένους (στὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἐξωτερικὸ) κατοίκους
τοῦ χωριοῦ. Ἐτσι θὰ δώσουμε χαρὰ σ' αὐτοὺς, θὰ μεταφέρωμε γιὰ λίγο
τὸ χωριὸ καὶ τοὺς δικούς των κοντὰ των, θὰ τοὺς ἐπανασυνδέσωμε μὲ τὸν
τόπον τους, ἀλλὰ θάχωμε καὶ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσι ἀπὸ συνδρομῆς των.

Στὸ σημεῖο αὐτό, τῆς οἰκονομικῆς δηλ. ἐνισχύσεως, πρέπει νὰ βο-
θήσῃ συστηματικὰ καὶ ἀπλόχερα τὸ κράτος. Σὰν δὲν μπορῇ νὰ σταματήσῃ
τὴν φθοροποιὸ δύναμι τοῦ «κίτρινου» ἐντύπου, ἄς βοηθήσῃ τὸ σχολεῖο, ποὺ
τὴν φθοροποιὸ δύναμι τοῦ «κίτρινου» ἐντύπου, ἄς βοηθήσῃ τὸ σχολεῖο, ποὺ
προσπαθεῖ νὰ δώσῃ περιοδικό, ποὺ διαπλάθει ἥθος, χαρακτήρα, προσωπι-
κό, ἀνθρώπο. Τὸ λιγώτερο, ποὺ μπορεῖ νὰ κἀν τὸ Κράτος, εἶναι νὰ
κότῃτα, ἀνθρώπο. Τὸ λιγώτερο, ποὺ μπορεῖ νὰ κἀν τὸ Κράτος, εἶναι νὰ
διαθέσῃ δωρεὰν τυπογραφικὸ χαρτί, σ' ὅσα σχολεῖα ἐκδίδουν περιοδικὰ.

* * *

Πιστεύω ὅτι ἕνα σχολ. περιοδικὸ ἔχει νὰ προσφέρῃ ὕψιστες ὑπηρε-
σίαις στὸ Νέο Σχολεῖο.

Τολμῶ νὰ πῶ ὅτι νιώθει εὐτυχισμένος ὁ δάσκαλος, ὅταν τὸ σχολεῖο
τοῦ ἐκδίδει περιοδικό. Παίρνει μέρος κι αὐτὸς στὸ γιορτάσι τῆς παιδικῆς
ἐργασίας. Γεύεται τὴ χαρὰ τῆς παιδικῆς δημιουργίας. Διδάσκεται ἀπ' τὶς
τόσο πρωτότυπες ἀσχολίας τῶν μαθητῶν του. Ἀγαπᾷ τὸ χωριὸ καὶ δὲν
μένει ξένος πρὸς αὐτό. Σπάζει ἡ ἀνία καὶ μονοτονία καὶ νοιώθει ἀπὸ τὴν ἀπὸ-
γμένος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ρουτίνας καὶ τῆς πλήξεως. Γίνεται δραστήριος
καὶ εὐθυμος. Ἐργάζεται μὲ ὄρεξι καὶ κέφι. Γίνεται παιδί, πρᾶγμα ποὺ εἶ-
ναι τὸ μυστικὸ τῆς εὐτυχίας.

Οἱ ἀμφιβάλλοντες δὲν ἔχουν παρὰ νὰ δοκιμάσουν. Τὸ πρῶτο μέγε-
θός ἐκδοσὶ καὶ καλὴ ἐπιτυχία στὴν προσπάθειά τους.

ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΧΙ ΕΝΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΛΛΑ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Το σχολικό περιοδικό είναι μορφωτικόν μέσον ύψιστης αξίας και επιβάλλεται τὸ σύγχρονο Σχολεῖο νὰ δώσῃ μεγαλύτεραν προσοχὴν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Συμφωνῶ μὲ τὰς ἀπόψεις ἐκείνων τῶν συναδέλφων, οἱ ὅποιοι βλέπουν πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἔκδοσιν περιοδικοῦ ὑπὸ ἑνὸς μόνον Σχολείου καὶ μάλιστα, ὅταν πρόκειται περὶ ὀλιγοθεσίου.

Εἶναι ὅμως δυνατὴ ἡ ἔκδοσις σχολικοῦ περιοδικοῦ μηνιαίως ἢ καὶ ἑβδομαδιαίως, μὲ τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν σχολείων μιᾶς ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας, τὸ περιοδικὸν δὲ τοῦτο θὰ ἔχῃ ὅλας τὰς δυνατότητας νὰ ἐξελιχθῇ εἰς ἓνα ἔντυπον ὑψηλῆς στάθμης.

Ἡ ὕλη τοῦ περιοδικοῦ κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος πρέπει νὰ γράφεται ἀπὸ τοὺς μαθητάς. Ἡ ὕλη θὰ ἀγκαλιᾷ τὴν σχολικὴν ζωὴν, τὴν ὁποῖαν θὰ καθρεφτίζῃ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις, παράλληλα ὅμως θὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ἄλλα θέματα, συνήθως πατριδογνωστικοῦ ὕλικου τῆς περιφερείας.

Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν πρέπει νὰ λείψουν ἔντελως ἀπὸ τὸ σχολικὸν περιοδικὸν τὰ κείμενα τῶν μεγάλων, τὰ ὁποῖα βεβαίως θὰ ἔχουν τὸ ἀνάλογο παιδαγωγικὸν ὑπόβαθρον καὶ τὸ περιεχόμενόν των θὰ εἶναι κατάλληλον διὰ παιδιὰ.

Τὰ κείμενα αὐτὰ θὰ ἀναφέρονται εἰς θέματα ἐγκυκλοπαιδικὰ, εἰς προβλήματα ἐπιστημονικά, εἰς τὰς συγχρόνους κατακτήσεις τῶν ἐπιστημῶν, εἰς θέματα ἱστορικά, εἰς λογοτεχνικά παιδικὰ ἔργα, παιδικὸ διήγημα, μυθιστόρημα καὶ ἄλλα.

Τοιοιτοτρόπως τὸ σχολικὸν περιοδικὸν θὰ ἔχῃ εὐρεῖς ὀρίζοντες καὶ θὰ ἔχῃ χῶρον δι' ὅλους τοὺς τομεῖς ἐνδιαφέροντος τῶν μικρῶν μαθητῶν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῇ εἶναι καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνισις τοῦ περιοδικοῦ. Πρέπει τοῦτο νὰ ἐκδίδεται εἰς χάριν καλῆς ποιότητος, τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα νὰ εἶναι καθαρὰ καὶ εὐανάγνωστα, ἡ δὲ εἰκονογράφισις τῶν κειμένων καὶ τοῦ ἐξωφύλλου ἐπιμελημένη, διότι τοιοιτοτρόπως δίδει χαρὰ εἰς τὸ παιδί καὶ ἐλκύει τὸ ἐνδιαφέρον του.

Ἐνα τέτοιο σχολικὸν περιοδικὸν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα πλεονεκτήματα θὰ ἔχῃ καὶ τοῦτο:

Καλλιεργώντας ἀπὸ τὰ πρῶτα σχολικὰ βήματα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παιδιοῦ διὰ τὸ καλὸ ἔντυπον, θὰ τὸ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀμφιβόλου ποιότητος παιδικὰ περιοδικὰ καὶ ἀστυνομικὰ φυλλάδια, τὰ ὁποῖα μὲ τὸ ἐπιβλαβὲς περιεχόμενόν των, τοὺς φόνους, τὰς διαρρήξεις καὶ τόσα ἄλλα κλονίζουν τὸ νευρικὸν τοῦ σύστημα καὶ μειώνουν τὸν ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν κόσμον του.

Δ. Κηλουκιώτης

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Μέσα στοὺς σκοποὺς καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ σημερινοῦ σχολείου, πρωτεύουσα θέσις κατέχει καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀγωγή. Τὸ μικρὸ δηλαδὴ παιδάκι, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἀντικρύζει δειλὰ· δειλὰ τὴν ζωὴν τῆς τάξεως καὶ

εὐρίσκεται σ' ἓνα περιβάλλον μὲ ἰδιάζουσες συνθήκες ζωῆς καὶ ἔντελως διαφορετικὴς ἀπὸ ἐκείνης, ποὺ συνήθισε νὰ ζῇ στὸ σπῆτι, μὲ ἓνα πρόσωπα, πρέπει νὰ διαπαιδαγωγηθῇ ἀνάλογα, ὥστε νὰ γίνῃ ἱκανὸ νὰ ἐνταχθῇ σ' ἓνα σύνολο κοινωνικὸ μὲ κοινὰ ἰδανικά, μὲ κοινὰς νόμους, μὲ κοινὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, νὰ μπῇ μὲ λίγα λόγια σὲ μιὰ κοινωνίαν, ποὺ θὰ ἀποτελῇ ἓνα μέλος τῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία νὰ παίρνῃ ἀλλὰ συγχρόνως νὰ δίνῃ.

Ἡ ὁρμὴ αὕτη γιὰ κοινωνίαν εἶναι ἔμφυτη σὲ κάθε ἄτομον εἴτε πολιτισμένο εἴτε ἀπολίτιστο. Ὀντογενετικὰ ἡ ὁρμὴ αὕτη γιὰ κοινωνίαν ἐμφανίζεται πολὺ νωρὶς. Ἀπὸ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν. Καὶ ἡ προσπάθεια τοῦ δασκάλου πρέπει νὰ στραφῇ γύρω ἀπὸ τὸ ἐξῆς σημεῖον: Νὰ συνηθίσῃ τὸ ἄτομον νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν τάση ποὺ παρετηρεῖτο στοὺς πρωτόγονους καὶ ταύτιζε τὸν ἑαυτό του μὲ τὴ φυλὴ στὴν ὁποία ἀνήκε. Σήμερα προχωροῦμε πρὸς περὶ. Νὰ βοηθήσωμε τὸ ἄτομον νὰ σχηματίσῃ μιὰ δική του προσωπικότητα. Ὅλες οἱ ἔμφυτες καταβολές του πρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν ὥστε νὰ ἀποκτήσουν ἓνα περιεχόμενον καὶ ἡ κοινωνικότης τοῦ παιδιοῦ νὰ εἶναι ἓνας αὐτοσκοπός.

Ἄν λάβωμε ὑπ' ὄψιν τὶς κοινωνικὰς ὁρμὰς τοῦ ἀτόμου, προβάλλει ὡς αἶτημα γιὰ τὸ δάσκαλον ἡ ἀξιοποίηση τῶν ὁρμῶν τούτων τοῦ μαθητοῦ καὶ ἰδιαίτερα τῆς ὁρμῆς πρὸς ἀνακοίνωσιν, πρὸς ἐνασχόλησιν καὶ δημιουργίαν καὶ τῆς ὁρμῆς πρὸς ἀναγνώρισιν τῆς ἰδίας ἀξίας.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ὁρμὰς, ποὺ σπρώχνουν τὸ ἄτομον γιὰ νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὶς ἐσωτερικὰς του παρῳθήσεις, νὰ ἐκφράσῃ τὸ περιεχόμενον τῶν βιωμάτων του, νὰ δώσῃ διέξοδο σὲ δημιουργικὰς δυνάμεις, ποὺ ὑπάρχουν μέσα του, νὰ ὁδηγηθῇ στὴν αὐτοεξέλιξιν καὶ τέλος νὰ ἀναγνωρισθῇ καὶ νὰ ἐκτιμηθῇ σὰν ἀξία, προδιαγράφουν ἓνα ἰδιαίτερον τρόπο ἀσκήσεως τῆς ἀγωγῆς στὸν τομέα τοῦτο, τῆς κοινωνικῆς δηλ. ἀγωγῆς.

Πολυτιμότερος συνεργὸς στὸ ἔργο τοῦ δασκάλου γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆς τοῦ τῆς ἐπιδιώξεως εἶναι καὶ τὸ Σχολικὸν περιοδικόν.

Πολλὰ λέγονται, πολλὰς γνώμες ἀκούονται γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θέμα. Παραθέτομε τὶς εἰκὲς μας εἰσηγήσεις βασισμένες πάναν στὴν ἐμπειρίαν ποὺ ἀποκτήσαμε μὲ τὴν τακτικὴν μηνιαίαν ἔκδοσιν ἑνὸς τέτοιου περιοδικοῦ στὸ Σχολεῖο μας, χωρὶς νὰ ἔχουμε τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι καὶ οἱ ἀπόλυτα ὀρθές.

Τὸ περιοδικὸν τὸ βλέπουμε σὰν τὴ φωνὴν τοῦ σχολείου. Εἶναι γιὰ τὸ Σχολεῖο ἡ ζωντανὴ ἐκφράσις τοῦ ἐμφύχου περιεχομένου του. Ὅποιοδὴποτε γεγονὸς, εὐχάριστο ἢ δυσάρεστο, ὑπέπεσε σὲ αἰσθητικὰς κεραίες τῶν τροφίμων του καὶ ἔφερε ἓνα ἐρέθισμα, ὥστε νὰ διεγείρῃ τὶς δημιουργικὰς δυνάμεις, δὲν πρέπει νὰ παρέρχεται ἀνεκμετάλλετο. Μιὰ καὶ ἡ ψυχὴ ἀναταράχτηκε, πρέπει νὰ δώσῃ καὶ μιὰ πνευματικὴ ἐνέργεια ἀνάλογη. Πολλὰ παιδιὰ σπρώχνονται ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν, ὥστε νὰ δώσουν τὰ πρῶτα τους λογοτεχνικά ἐπιτεύγματα. Γι' αὐτὴν τὴν προσπάθειαν ἔρχεται σὰν ἀμοιβὴ ὁ ἐπαινος τοῦ δασκάλου. Ἰκανοποιεῖται ἔτσι ἡ τάσις των γιὰ προσωπικὴν δημιουργίαν. Μὰ δὲν σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Ἡ ὁρμὴ τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἀναγνώρισιν καὶ ἐκτίμησιν τῆς ἐργασίας του ἀπὸ ἓνα εὐρύτερον κύκλον, ποὺ νὰ περιλαμβάνῃ τοὺς φίλους, τοὺς γνωστούς, τοὺς γονεῖς, τοὺς συγγενεῖς καὶ πρόσωπα ἀκόμη τοῦ ἀγνωστοῦ περιβάλλοντος, ἐπιβάλλει τὴν ἔκδοσιν ἑνὸς τέτοιου περιοδικοῦ, ποὺ νὰ φιλοξενῇ τὰ πρῶτα αὐτὰ φτερουγίσματα πρὸς τοὺς ὀρίζοντες τῆς πνευματικῆς δημιουργίας.

Ἰσως τὸ παρακάτω περιστατικόν, ποὺ θὰ ἀναφέρουμε, νὰ δικαιολογῇ πλήρως τὰ ὅσα πρὸ πάναν γράψαμε:

Συζητούσαμε στὴν Λάρνακα μαζί μὲ τὰ παιδιὰ τὴν ἔκδοσιν ἑνὸς περιοδικοῦ. Σὰν τέλειωσαν οἱ εἰσηγήσεις ἓνα παιδί τῆς ἑκτῆς τάξεως — Λούης

Κουρτελλαρίδης ώνομαζόταν — σηκώθηκε δειλά και με πλησίασε. Στάθηκε για μιὰ στιγμή μπροστά μου και με ρώτησε:

— Κύριε, θά γράφω και τ' όνομά μου από κάτω;

— Και βέβαια θά τό γράφω, παιδί μου, τοῦ απάντησα.

Στάθηκε και πάλι άμιλητος, ξανακοίταξε δειλά και πάλι ρώτησε:

— Και τήν τάξη μου;

— Και τήν τάξη σου, βέβαια.

— Και θά τό διαβάζουν κι οί συμμαθητές μου;

— Και οί συμμαθητές σου και όλα τά παιδιά τοῦ σχολείου μας. 'Ακόμα κι οί γονείς σου και οί συγγενείς σου.

— Δηλαδή θά τό πάρω και μαζί μου, κύριε;

— Βέβαια θά τό πάρω, νά τό δοῦν όλοι.

Μιά άνείπωτη έκφραση χαρῆς ζωγραφίστηκε στο πρόσωπό του. 'Αποτραβήχτηκε κάπως ταραγμένα. Σάν σχολάσαμε έμεινε τελευταίος νά φύγει. Με πλησίασε και με ξανσρώτησε.

— Κοί θά γράφω και τ' όνομά μου από κάτω;

— Ναί, παιδί μου, θά τό γράφω και θά μείνη για πάντα γραμμένο νά τό διαβάζουν και τ' άλλα παιδιά, πού θάρχωνται σ' άλλα χρόνια. 'Ισως μιὰ μέρα νά τό βροῦν και τά παιδιά σου και νά λέγουν: «Αυτό τό έγραψε ό μπαμπάς».

'Εφυγε τρέχοντας. Τήν άλλη μέρα, μοῦ παρουσίασε μιὰ έξαιρετική έκθεση με θέμα: «'Η προβατίνα μου, πού έχασε τό άρνάκι της». Τή συμπεριελάβανε στο περιοδικό. Κι άνυπομονοῦσε πότε νά γίνη ή έκδοση. Κι όταν έφτασε ή ήμέρα πήρε τό περιοδικό με τρεμουλιαστά χέρια. Γύρισε γρήγορα τά φύλλα. Στάθηκε στη δική του έκθεση. Τόν παρατηροῦσα επίμονα. Τό μάτι πού γύρευε τ' όνομά του. Μόλις τό είδε με μιὰ σπασμωδική κίνηση τράβηξε τό χέρι τοῦ διπλανοῦ του και φώναξε δυνατά:

— Νά τό όνομά μου.

Τό έδειχνε δεξιά, άριστερά και κάθε φορά και μιὰ νέα αναλαμπή χαρῆς κι ικανοποίησης ξεπηδοῦσε μέσα από τά μάτια του, πού τά φλόγιζε ή χαρά της δημιουργίας.

Με τό κτύπημα τοῦ κουδουνιοῦ, ήρθε πρώτος αὐτή τή φορά και πολύ βιαστικά με ρώτησε:

— Νά τό πάρω μαζί μου;

Τοῦ επέτρεψα και στάθηκα στην πόρτα και τόν κοίταξα. Πετοῦσε τή σχολική τσάντα από τό ένα χέρι στο άλλο. Κατέβαινε τίς σκάλες χοροπηδώντας, διέσχισε γρήγορα τήν αὐλή και πέταξε για τό σπίτι του.

'Εμεινα και αναλογιζόμουν πόση χαρά πήρε. 'Ομως ποτέ δέ βρήκα μέτρο νά τή μετρήσω. 'Ενα μονάχα ξέρω, πώς ή δική του χαρά ήταν και δική μου.

Τήν άλλη μέρα παρουσιάστηκε με πέντε νέες εκθέσεις. Μαζί μ' αὐτόν ήρθαν κι άλλα παιδιά. Και τότε γεννήθηκε ένα έρώτημα: 'Επρεπε νά δεχώμαστε όλα όσα έγραφαν; Γιατί πολλά από αὐτά δέν άνταποκρίνονταν στις απαιτήσεις μας. Γι' αὐτό σε τέτοιες περιπτώσεις ό δάσκαλος ἄς τά επιστρέφω στα παιδιά, υποδεικνύοντάς τους τά βασικότερα λάθη κι ἄς τά σπρώχνη συνειδητά μέχρις ότου κατορθώσουν εκείνο πού ό δάσκαλος επιδιώκει.

'Ανάλογα με τή φύση τοῦ σχολείου πρέπει κι ό δάσκαλος νά κατευθύνει τίς επιδιώξεις του. Διότι τό περιεχόμενο πρέπει νά εἶναι τέτοιας ύφης ώστε νά άνταποκρίνεται πρὸς τίς απαιτήσεις τοῦ παιδιοῦ. Νά πηγά-

ζει μέσα από τά βιώματά του, νά εἶναι βγαλμένο από τή ζωή μέσα στην οποία κινεῖται και νά στρέφεται γύρω από ό,τι περιβάλλει τό παιδί.

Σ' ένα σχολείο τοῦ χωριοῦ ή ιστορία τοῦ τόπου, ή πατριδογνωσία, ή λαογραφία, τά ήθη και τά έθιμα, όλος ό έμψυχος και άψυχος κόσμος με τά γνήσια στολίδια του και τή γλώσσα πού μπορεί νά τοῦ δώσει τό παιδί, θά μιλήσει μέσα από τίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ στην ψυχή τοῦ παιδιοῦ και θά τήν κεντρίσει. 'Ολες οί άγροτικές ασχολίες και όλα τά επαγγέλματα τοῦ χωριοῦ θά γνωρίσουν στο παιδί τά μυστικά τους, τίς χαρῆς και τά βάσανά τους.

Σ' ένα αστικό κέντρο από τίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ θά μιλή τό παιδί της πόλεως. 'Εδῶ ή ζωή παρουσιάζει άλλη ὄψη. Μιά εργασία, σε όμάδες καταχωρισμένη, θα φέρη τά παιδιά πιό κοντά στη ζωή της πόλεως, θά τήν γνωρίσουν από τήν ιστορική, τήν οικονομική, τήν επαγγελματική και γενικά τήν πολυθόρυβη ζωή της. Γι' αὐτή τή δουλειά θά χρειασθοῦν βοηθήματα, και θά ανατρέξουν σε πηγές ιστορικές, σε βιβλία πού έγραψαν για τό θέμα γύρω από τό όποιον θά στραφή ή μελέτη της όμάδος. Τό υλικό αὐτό δέν πρέπει νά παίρνεται αὐτοῦσιο, μά νά αποκτήση μιὰ δική του μορφή, πού νά άνταποκρίνεται στη διανοητική ικανότητα και αντίληψη τῶν παιδιῶν.

Με τό σχολικό περιοδικό δίνεται ή εύκαιρία στο μαθητή και στο δάσκαλο νά καλλιεργήση όλα τά είδη τῶν εκθέσεων: άτομικές και όμαδικές, ελεύθερες και δεσμευμένες, εύκαιριακές και προγραμματισμένες.

Μικρά δραματάκια γραμμένα από τά παιδιά, σάν έμπέδωση μαθημάτων πού διδάχτηκαν πρέπει απαραίτητα νά προβάλλουν μέσα από τίς σελίδες του.

Τέλος, τό περιοδικό θά εἶναι ή έκφραση της ζωής τοῦ ἴδιου τοῦ σχολείου. Μέσα από αὐτό θά ξετυλίγεται ολόκληρη ή δράση του. Οί εκδρομές, οί γιορτές, οί άγῶνες του, οί αθλητικές συναντήσεις με άλλα σχολεία, οί συγκεντρώσεις, οί επισκέψεις τῶν τροφίμων του και όλα τά άλλα συμβάντα, ένδοσχολικά και έξωσχολικά θά μιλοῦν μέσα από τίς σελίδες του.

'Ολόκληρη γενικά ή ζωή τοῦ σχολείου θά μπαίνει στους τόμους τοῦ περιοδικοῦ για νά δίνεται σ' αὐτοῦς πού τήν ζοῦν και σ' όσους θά περάσουν αργότερα.

Θά θέλαμε ακόμη τό περιοδικό νά εἶναι ή φωνή τοῦ ἴδιου τοῦ σχολείου, γιατί πιστεύω, πώς τά παιδιά πιό πολύ συγκινοῦνται και πιό πολύ ενδιαφέρονται νά διαβάσουν κάτι, πού γράφτηκε από πρόσωπα γνωστά τους, πού ἴσως νά τά συνδέη ένας δεσμός φιλικός, συγγενικός ή απλῶς ό δεσμός τοῦ συμμαθητοῦ. Μήπως ή γνωριμία τοῦ προσώπου, πού γράφει κάτι, δέν εἶναι και για μᾶς ένας παράγοντας νά ενδιατρίψουμε στο έργο του με περισσότερη προσοχή, νά τό νοιώσουμε έντονότερα, νά συγκινηθοῦμε με τά γραφόμενά του, πού ἴσως νά εἶναι και δικά μας βιώματα;

'Η άποψη νά εκδίδεται ένα περιοδικό ολόκληρης εκπαιδευτικής περιφέρειας εἶναι ένας άλλος σκοπός, πού θά έρχεται ως συμπλήρωμα τοῦ πρώτου.

Κι ή έκδοση ενός παιδικοῦ περιοδικοῦ, από πρόσωπα ξένα πρὸς τά παιδιά εἶναι ένα άλλο κεφάλαιο, πού προϋποθέτει γνώσεις ψυχολογικές και παιδαγωγικές και ἰδίως γνώση τῶν εκάστοτε απαιτήσεων της παιδικής ψυχής.

'Αναστ. Κουτσουλίδης

ΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Α'. Σκοπός και σημασία των ελευθέρων αναγνωσμάτων

Είναι γνωστόν ότι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον σκοπεῖ διὰ τῆς ἀναγνώσεως νὰ ἐθίσῃ τοὺς μαθητὰς νὰ κατανοοῦν καὶ νὰ ἐπεξεργάζωνται τὸ ἀναγνωστικὸν ὑλικὸν οὕτως ὥστε, διὰ τῆς ἀφομοιώσεώς του, νὰ ἀποκτοῦν πολὺπλευρον μὶκρῳσιν.

Παραλλήλως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ δημ. σχολεῖον ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν μετάδοσιν τῆς συνηθείας τοῦ ἐλευθέρως ἀναγινώσκειν. Πρέπει δηλ. ὁ μαθητὴς νὰ συνηθίσῃ εἰς τὸ σχολεῖον νὰ ἀναγινώσκῃ χωρὶς ἐξωτερικὴν παρότρυνσιν. Μὲ ἐλευθέραν βούλησιν, μὲ ἰδικήν του πρωτοβουλίαν νὰ νοιώθῃ τὴν ἀνάγκην νὰ καταφεύγῃ εἰς βιβλία διὰ νὰ εὐρύνη τὰς γνώσεις του, διὰ νὰ λύῃ τὰ προβλήματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν ἢ διὰ νὰ ψυχαγωγῇται. Οὕτω, διὰ τῆς ἐμπνεύσεως εἰς τὸν μαθητὴν τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ βιβλίον, ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐλευθέρως ἀναγνώσεως ἡ αὐτομόρφωσίς του.

Ἡ ἐλευθέρα ἀνάγνωσις, ὡς ἀποτελοῦσα τὸ βᾶθρον τῆς μορφώσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀτόμου, ἀποτελεῖ σπουδαιότατον θέμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἀπασχολήσῃ καὶ ἀπασχολεῖ τοὺς εἰδικούς. "Ἐκαστος ἄνθρωπος συγκρατεῖ καὶ συμπληρώνει τὴν μάθησίν του διὰ τῆς ἀναγνώσεως. "Ἀνθρωπος ποὺ ἀποφεύγει τὴν μελέτην, κατὰ τὴν ἑκφράσιν τοῦ Γκαίτε, ὁμοιάζει μὲ δένδρον μὴ ποτιζόμενον ποὺ σὺν τῷ χρόνῳ εἶναι καταδικασμένον νὰ περιπέσῃ εἰς κατάστασιν πνευματικοῦ ληθάργου.

Ἐλευθέρα ἀνάγνωσις εἶναι πᾶσα ἐξωσχολικὴ ἀνάγνωσις, ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς ἀσυνειδήτου φιλομοθείας καὶ τάσεως τοῦ ἀτόμου πρὸς αὐτοπροαγωγήν. Ἡ ἡδονὴ ἐκ τῆς ἐλευθέρως ἀναγνώσεως εἶναι μεγάλυτέρα διότι πηγάζει ἐκ τῆς ἐμφύτου δρεξεως καὶ περιεργείας τοῦ ἀτόμου, ἄνευ ἐξωτερικῶν δεσμεύσεων καὶ ἐπιταγῶν. Οἱ καρποὶ τῆς, ὡς προερχόμενοι ἐκ τῆς αὐτενεργείας, εἶναι πλουσιώτεροι, γονιμώτεροι, κατακτοῦν τὴν ψυχὴν καὶ ἀποβαίνουν δύναμις πρὸς δρᾶσιν καὶ δημιουργίαν. Οἱ μεγάλοι σοφοὶ καὶ αἱ μεγάλοι θεωρητικαὶ κατακτήσεις εἶναι δημιούργημα τῆς ἐλευθέρως ἀναγνώσεως.

Τὰ ἐλευθέρα ἀναγνώσματα, καίτοι εἶναι ἐκτὸς προγράμματος εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἐν τούτοις χρησιμοποιοῦνται καὶ συνιστῶνται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως καλλιεργῇται τὸ πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ αὐτομόρφωσιν διαφέρον τῆς πρώτης μαθητικῆς ἡλικίας.

Β'. Ἐκλογὴ τῶν ἐλευθέρων ἀναγνωσμάτων

Κάθε βιβλίον, διὰ νὰ εἶναι ὠφέλιμον, πρέπει νὰ συγκεντρῶνῃ ὠρισμένα στοιχεῖα διὰ τῶν ὁποίων θὰ μορφώνεται ὁ ἀναγινώσκων. Ἡ ἐκλογὴ τῶν βιβλίων τούτων εἶναι δυσκολωτάτη διὰ τοὺς ἐνηλίκους, πολὺ δὲ περισσότερον διὰ μαθητὰς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τῶν ὁποίων ἡ κρίσις διὰ τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον δὲν ἔχει ὠριμάσει ἀκόμη. Ἐδῶ καλοῦνται ὅλοι οἱ παράγοντες τῆς ὁγωγῆς νὰ βοηθήσουν διὰ τὴν ὀρθὴν καθοδήγησιν τῶν παιδιῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν καταλλήλων ἐλευθέρων ἀναγνωσμάτων.

Τὸν σπουδαιότερον ρόλον καὶ ἐδῶ θὰ παίξῃ τὸ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ ὑποδείξῃ τὰ κατάλληλα παιδικὰ ἀναγνώσματα ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν καὶ τὴν ἀτομικότητά των. Σήμερον εἰς ὅλας τὰς χώρας κυκλοφοροῦν πάρα πολλὰ ἐλεύθερα παιδικὰ ἀναγνώσματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης. Μὲ πεποίθησιν δυ-

νάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πολλάκις ταῦτα γίνονται αἰτία πολλῶν ἐκτρώπων, ἀκόμη δὲ καὶ ἐγκλημάτων.

Τὸ βιβλίον εἶναι δίστομος μάχαιρα· ἐὰν εἶναι καλὸν συντελεῖ εἰς τὴν μὸρφωσιν τοῦ ἀναγινώσκοντος, ἐὰν ὅχι, τὸν φονεῖ καὶ αὐτὸν καὶ τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ζῇ. Διὰ τοῦτο τὸ σχολεῖον ἔχει καθήκον νὰ καθοδηγῇ ὀρθῶς τοὺς μαθητὰς εἰς τὰς κατ' οἶκον ἐλευθέρως ἀναγνώσεις των, ὥστε οὗτοι νὰ γνωρίζουν τί πρέπει νὰ μελετοῦν καὶ τί πρέπει νὰ ἀποφεύγουν. Τὸ ἐλεύθερον παιδικὸν ἀναγνώσμα ἡμπορεῖ νὰ εἶναι βιβλίον, περιοδικὸν ἢ ἐφημερίδα. Ὅ,τιδὴποτε ὅμως καὶ ἂν εἶναι θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ὠρισμένα γνωρίσματα ποὺ θὰ τὸ καθιστοῦν ὠραῖον καὶ θὰ τὸ κατατάσσουν μετὰ τῶν ὠφελίμων καὶ καταλλήλων διὰ τὴν μὸρφωσιν τῶν παιδιῶν βιβλίων. Ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

- 1) Νὰ εἶναι εὐνόητα καὶ ἀπλᾶ, γραμμένα σὲ ὕψος παιδικὸ καὶ τὸ περιεχόμενον των νὰ ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὴν ἡλικίαν, διαφέροντα καὶ ἀτομικότητά των.
- 2) Νὰ μὴν ἐξάπτουν τὴν φαντασίαν τῶν παιδιῶν μὲ ὑπὲρ τὸ δέον φανταστικὰς διηγήσεις.
- 3) Νὰ καθιστοῦν τὸ παιδί κοινωνὸν τοῦ περιβάλλοντός του διὰ τῶν ἰδιαίτερων κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν συνθηκῶν.
- 4) Νὰ μεταδίδουν εἰς τὸ παιδί πρακτικὰς ἱκανότητας διὰ τὴν ζωὴν καὶ νὰ τὸ ὑποβοηθοῦν νὰ εἰσέρχεται βαθμιαίως εἰς τὸν μηχανισμόν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ διὰ τοῦ κοινοῦ ἀνθρωπίνου μόχθου.
- 5) Νὰ συμπληρῶνουν καὶ ὑποβοηθοῦν τὴν σχολικὴν διδασκαλίαν.
- 6) Νὰ ἀναπτύσσουν διὰ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου των τὴν πρὸς ἀνάγνωσιν φυσικὴν ροπήν τῶν μαθητῶν.

Γ'. Μεθοδικαὶ ἀπαιτήσεις διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐλευθέρως ἀναγινώσκειν

"Ὅσον τέλεια καὶ ἂν εἶναι τὰ ἐλευθέρα ἀναγνώσματα, ἐλάχιστα θὰ ὠφελοῦν τὸ παιδί, ὅταν δὲν γνωρίζῃ τὸ κατάλληλον σύστημα τῆς ἀναγνώσεως των. Πρέπει δηλ. νὰ συνηθίσῃ τὸ παιδί νὰ ἀκολουθῇ παρόμοιον σύστημα μ' ἐκεῖνο ποὺ ἐφαρμόζει εἰς τὸ Σχολεῖον τῇ ὑποδείξει τοῦ διδασκ. Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ συνηθίσῃ τις νὰ κάμνῃ ἀνάγνωσιν καλὴν, ὅταν ἀναγινώσκῃ μόνος του. Τὴν δυσκολίαν ταύτην μαρτυρεῖ ἡ πείρα ἡμῶν τῶν ἐνηλίκων, τὸ διεκέρυξεν καὶ ὁ μέγας Γκαίτε, ὅταν εἶπεν ὅτι εἶχε φθάσει τὰ 80 χρόνια καὶ δὲν εἶχε μάθει νὰ διαβάξῃ ἀκόμη.

Εἰς τὸ σχολεῖον λοιπὸν θὰ πρέπει νὰ συνηθίσωμεν τὰ παιδιά ἀπὸ τὰς κατωτέρας ἀκόμη τάξεις, ἰδιαίτέρως ὅμως εἰς τὰς δύο ἀνωτέρας, νὰ ἐφαρμόζουν τοὺς κανόνας τῆς καλῆς ἀναγνώσεως, ὅταν μελετοῦν κατ' οἶκον, ὅπως ἀκριβῶς τοὺς ἐφαρμόζομεν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως. Διὰ νὰ εἶναι ἀποδοτικὴ ἡ ἐλευθέρα ἀνάγνωσις πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν παιδιῶν ἐπὶ τῶν κάτωθι βασικῶν σημείων:

- 1) Συγκέντρωσις τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ ἀναγνωστικὸν ὑλικὸν καὶ ἀπομόνωσις οἴουδὴποτε παράγοντος ἐπιδρῶντος δυσμενῶς εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς προσοχῆς του.
- 2) Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ κειμένου νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν ἀβίαστος, ἡσυχος καὶ προσεκτικὴ, οὕτως ὥστε, παραλλήλως πρὸς τὴν σύλληψιν τοῦ περιεχομένου, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς λεπτομερείας του.
- 3) Νὰ καταγράφῃ τὰς παρατηρήσεις του ἰδιαίτέρως καὶ νὰ καταφεύγῃ εἰς κατάλληλα πρόσωπα διὰ τὴν διασάφησιν των.
- 4) Νὰ ἀναγινώσκῃ κατὰ τὸ δυνατόν βραδέως. Ἡ βραδύτης συντελεῖ

τά μέγιστα εἰς τὴν βαθυτέραν διείσδυσιν καὶ ἀπομνημόνευσιν.

5) Νὰ συστήσωμεν εἰς τὰ παιδιὰ ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ μελετοῦν λίγα βιβλία καὶ μὲ σύστημα, παρὰ πολλὰ χωρὶς μέθοδον, διότι κατ' ἀνάγκην τὰ δευτέρα δὲν θὰ εἶναι ἀφομοιώσιμα.

6) Νὰ καταγράφη τὰς κρίσεις τοῦ ἐπὶ τοῦ ἀναγνωσθέντος καὶ νὰ καταφεύγῃ εἰς ἕτερα ἔργα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ἵνα κάμνῃ τὰς δεούσας συγκρίσεις.

7) Ἡ ἀνάγνωσις νὰ μὴν εἶναι συνεχής, διότι ἐπιφέρει κόπωσιν, ἀλλὰ μὲ μικρὰς διακοπὰς καὶ εἰς διαφόρους στάσεις.

8) Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως νὰ εὐρίσκεται ψυχικῶς πλησίον τοῦ συγγραφέως, οὕτω ὥστε ἡ ἀνάγνωσις τοῦ νὰ εἶναι τρόπον τινά ἕνας διάλογος μεταξὺ συγγραφέως καὶ ἀναγινώσκοντος.

9) Κατὰ διαστήματα νὰ κάμνῃ ἐπαναλήψεις καὶ ἀνασκοπήσεις.

Ἵνα ἀσκηθοῦν οἱ μαθηταὶ καὶ γίνουσι γινώσκοντες καὶ ἐφαρμοσταὶ τῶν ἐκτεθεισῶν βασικῶν ἀρχῶν, ὀφείλει ἕκαστος διδῆλος νὰ χρησιμοποιοῖ ὠρισμένους μεθοδικούς τρόπους ἀσκήσεως καὶ παρακολουθήσεως τῶν ὡς ἄνω ἀρχῶν.

Τοιοιούτῳ, ἀφορμώμενοι ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασίαν θέματός τινος, οἱ μαθηταὶ, τῇ παρορμήσει πάντοτε τοῦ διδῆλου, καταφεύγουσι διὰ τῆς δοθείσης ὑπ' αὐτοῦ βιβλιογραφίας εἰς σχετικὰ βιβλία τῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης, ἢ ἄλλης τινός, διὰ τὴν εὐρυτέραν ἐπεξεργασίαν τοῦ θέματος.

Δημιουργοῦμεν οὕτω μίαν εὐγενῆ ἁμιλλαν μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ τοὺς ἐθίζομεν εἰς τὸ νὰ ἐρευνῶσι μόνοι τῶν τὰ βιβλία καὶ νὰ συλλέγουσι τὸ χρήσιμον δι' αὐτοὺς ὕλικόν.

Ἐπίσης, διὰ νὰ ἀσκήσωμεν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ὀρθὴν ἐλευθέραν ἀνάγνωσιν καὶ διὰ νὰ παρακολουθῶμεν τὰς ἐργασίας τῶν, ὀφείλομεν νὰ ὀρίσωμεν διὰ τοῦ ὥρελογίου προγράμματος ἰδιαιτέρας ὥρας ἐλευθέρας ἀναγνώσεως, τοῦλάχιστον ἅσας τῆς ἐβδομάδος. Κατ' αὐτὰς οἱ μαθηταὶ θὰ ἐκλέγουσι βιβλία τῆς ἀρεσκείας τῶν, τὰ ὅποια ἢ θὰ μελετοῦν ἐν τῷ σχολείῳ ἢ κατ' οἶκον. Ὅταν ἡ ἀνάγνωσις γίνεται κατ' οἶκον, δυνάμεθα τὰς ἐλευθέρας αὐτὰς ὥρας, ἢ ἐλεύθερα ἀπογεύματα, νὰ χρησιμοποιῶμεν δι' ἐπεξεργασίαν τῶν ἀναγνωσθέντων κειμένων.

Διὰ συζητήσεως δηλ. οἱ μαθηταὶ βοηθοῦμενοι ὑπὸ τοῦ διδῆλου θὰ λύουσι τὰς ἀπορίας τῶν καὶ θὰ συμπληρῶνουν τὰ κενὰ καὶ τὰ χάσματα ποὺ τοὺς ἄφησεν ἡ ἀνάγνωσις.

Διὰ τὴν ταχυτέραν καὶ εὐχερεστέραν ἐπεξεργασίαν τῶν ὡς ἄνω ἐργασιῶν, εἶναι προτιμότερον νὰ ἔχουν γραπτὰς τὰς παρατηρήσεις τῶν οἱ μαθηταί.

Ἐπιβάλλεται ἐπίσης, ἰδιαιτέρως εἰς τὰ ἀγροτικά σχολεῖα, ὅπως ὀργανωθῇ ἀναγνωστήριον ἐντὸς τοῦ Σχολείου κατὰ τὰς βραδυνὰς ὥρας. Ἡ τήρησις τοῦ μέτρου τούτου εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ ἀπολύτως δικαιολογημένη εἰς τὰ ἐν λόγῳ σχολεῖα, λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης διαβιώσεως τῶν κατοίκων. Ἐκεῖ ὁ μαθητὴς εἶναι καταδικασμένος νὰ μελετᾷ εἰς τὸ αὐτὸ δωμάτιον, ὅπου διαμένουν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας του.

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὡς ἄνω μέτρου εἶναι ἡ ὑπαρξὶς πλουσίας μαθητικῆς βιβλιοθήκης.

Εἰς πολλὰς χώρας ὑπάρχουν εἰδικαὶ βιβλιοθήκαι ἐλευθέρων ἀναγνωσμάτων, τὰ ὅποια συνιστῶνται εἰς διαφόρου ἡλικίας καὶ μορφώσεως μαθητὰς.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχει γίνεαι συστηματικὴ ἐργασία διὰ τὴν δημιουργίαν τοιούτων βιβλιοθηκῶν.

Δ'. Τὰ ἐλεύθερα ἀναγνώσματα εἰς τὴν Ἑλλάδα

Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἡ χώρα μας δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀξιολόγους προσπάθειας. Τὰ τελευταῖα χρόνια, μετὰ τὴν τελευταίαν πολεμικὴν τῆς περὶπέτειαν, ἔγιναν ὠρισμένοι προσπάθειαι διὰ τὴν διάδοσιν τοιούτων βιβλίων. Ταῦτα ὅμως, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν πληροῦν τοὺς ὅρους ποὺ ἀνεφέραμεν, εἶναι ἀπρόσιτα εἰς τὸ βαλάντιον τῶν πτωχῶν ἀγροτοπαίδων μας, τὰ ὅποια ἔχουν καὶ περισσότερην ἀνάγκην τούτων. Τὰ παιδιὰ τῶν ἀστῶν ἔχουν καὶ ἄλλους παράγοντας νὰ αὐτομορφωθοῦν. Τὴν οἰκογένειαν, ἢ ὅποια εἶναι περισσότερον προηγμένη πνευματικῶς ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν. Ἐπίσης, τὸ περιβάλλον μὲ τὰς ποικίλας πνευματικὰς καὶ πολιτιστικὰς τοῦ ἐν γένει ἐκδηλώσεις. Τὸ ἀγροτόπαιδον, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Σχολεῖον, οὐδένα ἄλλον παράγοντα ἔχει διὰ νὰ τὸ προαγάγῃ πολιτιστικῶς.

Ἐπιβάλλεται πρὸς τούτοις νὰ γίνῃ ἐπιλογὴ τῶν καλυτέρων ἐλευθέρων παιδικῶν ἀναγνωσμάτων. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ὀλίγα τὰ κατάλληλα, νὰ προκηρυχθῇ διαγωνισμὸς ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τὴν συγγραφὴν τοιούτων, νὰ ἐπιλεγοῦν τὰ καταλλήλοτερα καὶ νὰ ἀνατεθοῦν εἰς εἰδικούς ὁργανισμούς δι' ἐκδόσιν. Αἱ τιμαὶ τῶν θὰ πρέπει νὰ εἶναι προσιταί, οὕτως ὥστε, ἐάν δὲν εἶναι εἰς θέσιν τὰ παιδιὰ τῶν ἀγροτῶν νὰ τὰ ἀγοράσουν διὰ τὴν ἀτομικὴν τῶν βιβλιοθήκην, νὰ δύναται τοῦλάχιστον ἐκάστη Σχολικὴ βιβλιοθήκη νὰ τὰ ἀποκτήσῃ πρὸς ὄφελος τῶν μαθητῶν.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ μεταδώσωμεν εἰς τὰ παιδιὰ τὴν δίσκην καὶ ἀγάπην πρὸς τὸ βιβλίον, θὰ τὰ ὑποβοηθήσωμεν ἄριστα εἰς τὴν αὐτομόρφωσίν των, ἐπ' ὠφελεία τῶν ἑαυτῶν των, τῆς οἰκογενείας, τῆς πατρίδος των καὶ γενικώτερον ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀκόμη, διὰ τοῦ τρόπου τούτου, θὰ περιορίσωμεν καὶ θὰ καταπνίξωμεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἐλαττώματα ποὺ ἀποκτοῦν τὰ παιδιὰ διὰ τῶν κυκλοφορούντων ψυχοφθόρων ἀναγνωσμάτων.

Ἔτσι ἂς εἴμεθα βέβαιοι, πῶς, δίδοντες εἰς τὰ παιδιὰ διὰ τοῦ καλοῦ βιβλίου κατάλληλον τροφήν διὰ τὴν ψυχοσωματικὴν των ἀνάπτυξιν, ἐπιτελοῦμεν τὸ ὑψιστὸν ἀνθρωπιστικόν μας καθήκον, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν συνάνθρωπόν μας, ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει τόσο πολὺ τὴν ἀνάγκην ἡμῶν τῶν ἐνηλίκων διὰ τὴν ὀρθὴν του ἀνέλιξιν.

Ἄς ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας πάντοτε ὅτι ὅσοι μεγάλοι διέπρεψαν καὶ διεκρίθησαν εἰς τοὺς διαφόρους πολιτιστικούς τομεῖς ὀφείλουν τὴν ἀνοδὸν των κυρίως εἰς τὸ καλὸν βιβλίον. Εἶναι τὸ βιβλίον ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὅποσον φιλεῖ ἡ Μοῦσα καθένα ποὺ τὸ ἔχει πάντοτε ἀχώριστον σύντροφον εἰς τὴν ζωὴν του.

Ὁ μέγας ποιητὴς μας Παλαμὸς ἀποφαίνεται χαρακτηριστικὰ διὰ τὴν δύναμιν τοῦ καλοῦ βιβλίου λέγοντας: «Ὅσοι ἔτυχον νὰ διαβάσετε, ἢ ὅσοι θὰ τύχῃ νὰ διαβάσετε κάτι ἀπὸ τὰ ἔργα μου καὶ νοιώσατε ἢ θὰ νοιώσατε κάποια χαρὰ, ἂς χρωστᾷτε γιὰ τὴν χαρὰ ποὺ σὰς ἔδωσα λίγη χάρη καὶ τοῦ βιβλίου. Ἐνα βιβλίον κρατοῦσε στὸ χέρι τῆς ἡ Μοῦσας, ὅταν ἦρθε καὶ μὲ φίλησε.»

Ἰωάννης Μ. Ψαρουδάκης

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ *

... Πόσο βαθύς και πόσο μεγάλος είναι ο πόθος κάθε οικογένειας για το ανέβασμα του παιδιού της εύκολα το διαπιστώνει κανείς.

Για ν' ανοίξουμε όμως φωτεινό δρόμο στο παιδί μας πρέπει έμεις πρώτοι να βαδίσουμε σ' αυτόν. Κάποιος σοφός είπε «πώς ένας άνθρωπος μπορεί να οδηγήσει έναν άλλον μόνο ως εκεί που ο ίδιος μπορεί να φτάσει». Έτσι οδηγώντας οι ίδιοι τον εαυτό μας στις σφαίρες των πραγματικών αξιών με την αυτοεπίγνωση και τον αυτοέλεγχο, ανοίγουμε ασφαλείς και διάπλετες τις πόρτες για μια όρθη, άκέραια κι επιμελημένη αγωγή και πορεία στα νεαρά μας βλαστάρια...

Γιατί δεν είναι λίγες οι στιγμές που τα φώτα του ανθρώπινου λογισμού σβήνουν τα σκοτάδια του άγνωστου και του άπειρου πιέζουν τις σκέψεις μας, τα κτυπήματα του νόμου ματώνουν τις συνειδήσεις μας και τα χείλη μας πικραμένα ψιθυρίζουν. «Πόσο χάλασε ή σημερινή κοινωνία!» Σκληρή διαπίστωση.

Όμως ρωτήσαμε ποτέ ποιός τάχα νάν' ο αίτιος; Φροντίσαμε μήπως να χτυπήσουμε το κακό στη ρίζα του; Σκύψαμε ως το βάθος του ίδιου μας του εαυτού κι' αναρωτηθήκαμε μήπως οι ίδιοι φταίμε; Κι' έρχεται αδήριτη ή απάντηση. Τί φταίει το παιδί αν διάλεξε αυτό ή εκείνο το δρόμο ή αν έκαμε την μια ή την άλλη πράξη, όφου έμεις σάν οικογένεια τ' αφήσαμε έρμαιο από αγωγή, ή ακόμη τί μπορεί να ξέρη το παιδί για τις πράξεις του αν είναι μορφωτικές ή όχι, όταν έσύ, οικογένεια, του κρύβεις τις άσχημιες του έπειδή το υπεραγαπάς ή του δικαιολογείς το κάθε του πείσμα και του κάνεις εύκολα κι' άβασάνιστα το κάθε χατήρι του;

«Δέν είναι έπιτετραμμένον να ρίπτωμεν μίαν ύπαρξιν εις τόν κόσμον διά να τήν έγκαταλείψωμεν έκουσίως είτε εις τόν θάνατον είτε εις τας ίδιοτροπίας τής τύχης είτε εις τήν άθλιότητα, ήτις προκύπτει συχνότατα από τά σφάλματα τής οικογενειακής ζωής» τονίζει ένας Γάλλος Ιατρός και παιδαγωγός.

Κι' όμως το κεντρικό πρόβλημα των σημερινών ανθρώπων δεν είναι ή εξαίρετη και καθ' όλα ανεπίληπτη αγωγή του παιδιού, αλλά ή μεγάλη κρίσι του βιομηχανικού πολιτισμού. Ένός πολιτισμού που από το ένα μέρος προσφέρει στην ανθρωπότητα αφάνταστες υλικές κατακτήσεις κι' από το άλλο τήν άπειλę έξ' ίσου με άπεριόριστες καταστροφές. Η χρόνια αυτή υλική και ήθική ανισορροπία, οι μεγάλοι σκοποι και τά όλέθρια μέσα κι' ή αυτοδύναμη τεχνοκρατία ή όποια υποτάσσει τόν άνθρωπο και κινδυνεύει να τόν άποστειρώσει βασανίζουν ακατάπαυστα τις σκέψεις μας, κρατούν σε έξασι τις συνειδήσεις μας και προκαλούν μιά πνευματική άναστάτωση μέσα στην όποια όλοι μας ζούμε.

Κάτω άπ' αυτές τις αίτίες οι πιό πολλοί εργάζονται νύχτα μέρα για

* Απόσπασμα διαλέξεως που δόθηκε στη Σάμη Κεφαλληνίας τήν 7-5-61.

τήν καλύτερευση τής υλικής ζωής και παραμελούν κάθε έπιταχτικό καθήκον, που γιγαντιαίο ύψώνεται μπροστά τους, για τήν αγωγή των παιδιών τους. Πέρα όμως άπ' αυτό έχουν και τήν έσφαλμένη αντίληψη πώς ή αγωγή των παιδιών αρχίζει άπ' τή στιγμή που το παιδί μας φερώντας τήν καινούργια ποδιά και κρατώντας τή σάκκα στο χέρι θα περάσει άπ' το κατώφλι του σχολείου. Μεγάλη πλάνη. Πρίν το παιδί μας το δεχθί το σχολείο πρέπει να πλουτίσει τις εισδεκτικές του κεραίες πρώτα μέσα στην οικογένεια. «Θά μείνης πάντα, πατρική οίκισ, ή βάσις τής αγωγής τής ανθρωπότητος, ο καταλληλότερος πρὸς αγωγήν τόπος» έπαναλαμβάνει σ' όλα τα έργα του ο πατέρας τής Παιδαγωγικής Έπιστήμης Pestalozzi.

Κι' ο δικός μας εξαίρετος παιδαγωγός άείμνηστος Έξαρχόπουλος στο σύγγραμμά του «Εισαγωγή εις τήν Παιδαγωγικήν» μεταξύ των άλλων αναφέρει: «Η αγωγή, ή συστηματική εκείνη επί τούς παίδας επίδρασις διά τής όποίας έπιζητείται ή διάπλσις των παιδων έξαρτάται έκ ποικίλων παραγόντων ών τήν πρώτην θέσιν κατέχει ή οικογένεια».

Αλλά κι' ό νοσταλγός τής παιδικής ζωής Jean Paul σημειώνει μ' άπόλυτο δίκαιο. «Στά γαλάζια πεδία τής άμυδράς παιδικής ήλικίας πρὸς τήν όποίαν άτενίζουμε και στρέφουμε τις σκέψεις μας βρίσκεσαι έσύ, οικογένεια, που μάς έδειξες το δρόμο πρὸς τή ζωή.»

Η πρώτη λοιπόν μόρφωσι, ή πρώτη άσυστηματοποίητη μά τόσο άπαραίτητη αγωγή πάνω στο νερό μας τρόφιμο επιβάλλεται να δοθί από τόν οικογενειακό παράγοντα. Κάθε παράβλεψη από μέρους των γονέων και κάθε παραμέλησι του καθήκοντος αυτού, είναι ένα μεγάλο έγκλημα που άπάδει στην άτομική, οικογενειακή και κοινωνική άξιοπρέπεια.

Έρευνώντας τα μύχια τής ανθρωπίνης ψυχής ο κορυφαίος Έλβετός ψυχαναλυτής Jung πολυ σωστά κι' όρθά διατυπώνει πώς «με περισσότερη όλοένα σαφήνεια άποδεικνύεται, ότι δέν είναι ούτε ή πείνα, ούτε οι σεισμοί τής γής ούτε τα μικρόβια και ο καρκίνος αλλά ο ίδιος ο άνθρωπος για τόν άνθρωπο ο μεγαλύτερος κίνδυνος».

Και ο Έλβετός καθηγητής Hansemann ύστερα από μακροχρόνιες έρευνες και παρακολουθήσεις κατέληξε στο συμπέρασμα πώς πίσω από κάθε άνθρωπο έγκληματία, έκφυλο, ψυχοπαθή, κακοϋργο βρίσκεται μιά κακή άρχή στην οικογενειακή του αγωγή.

Με τις παραπάνω γραμμές προσπαθήσαμε, όσο μάς επέτρεψαν οι δυνάμεις κι' ο χρόνος να σκιαγραφήσουμε τόν τεράστιο ρόλο που παίζει ή οικογενειακή αγωγή στην όμαλή εξέλιξι του τροφίμου.

Βέβαια, οι άπλές κι' άπείριτες αυτές γραμμές είναι άνίκανες να περιλάβουν το τεράστιο αυτό θέμα σ' όλο το πλάτος και το βάθος του. Άποτολήσαμε όμως τή σκιαγράφησί του διαπνεόμενοι από αγάπη στο παιδί και στην Παιδεία σάν νέοι εργάται τής λαϊκής εκπαιδεύσεως. Γι' αυτό όσοι ως γονείς, ως κηδεμόνες, ως παιδαγωγοί και ως καλοί πολίτες πο-νούμε αληθινά για το μέλλον των παιδιών μας ως τάξουμε τόν εαυτό μας στην έξυπνέρευση τής μεγαλειότητος που καλείται ΠΑΙΔΙ.

Ας καταλάβουμε βαθειά, πώς, αν θέλουμε να διαπλάσουμε όρθά κι' άκέραια τις παιδικές ψυχές, αν θέλουμε να όρθώσουν γίγαντες εκεί που φυτρώνουν νάνοι, αν θέλουμε να δούμε τήν κοινωνία μας εύημεροδσα κι' εύτυχή, αν θέλουμε να οδηγήσουμε τούς τροφίμους στόν κόσμο των πνευματικών αξιών, του όσιου, του ωραίου, του αληθινού όφείλουμε να φροντίσουμε για τήν επιμελημένη αγωγή τους άπ' τή στιγμή που ή φύσις θα έπιτελέσει κι' όλας το βιολογικό της έργο.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΣΤΗ ΓΕΝΕΥΗ ΟΡΓΑΝΩΤΕΣ: ΟΥΝΕΣΚΟ - ΔΙΕΘΝΕΣ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΓΩΓΗΣ

Εισηγητική έκθεσι της κ. S. Herbinière—Lebert, σχετική με την οργάνωσι της προσχολικής αγωγής εις τὸ Διεθνές Συνέδριο Δημοσίας Εκπαιδευσεως τῆς Γενεύης τὸν Ἰούλιον τοῦ 1961.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ κ. M. Maheu, ἀναπληρωματικὸς Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Οὐνέσκο κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ συνεδρίου ἐπικαλέσθηκε, με λόγια συγκινητικὰ τὰ ἔργα τῆς «Παγκοσμίου Ὁργανώσεως γιὰ τὴν Προσχολικὴ Ἀγωγή» (OMEP) ἀπὸ τότε ποὺ ἱδρύθηκε στὴν Πράγα τὸ 1948.

Τὸ πρῶτο ἔργο τῆς OMEP, τὸ 1949, ἦταν νὰ ὁργανώσῃ γιὰ τὴν ΟΥΝΕΣΚΟ μιὰ ἐκτεταμένη ἔρευνα πάνω στὴν κατάστασι τῆς Προσχολικῆς Ἀγωγῆς, σ' ὅλο τὸν κόσμον.

Ἐνα πλήρες ἐρωτηματολόγιο, ἀναφερόμενο ταυτοχρόνως πάνω στὴν οργάνωσι, τίς διοικητικὰς εὐθύνες, τίς παρεχόμενες ὑπηρεσίες, τὸ χαρακτηρισμὸ καὶ τίς συνθήκες ἐργασίας τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, ἐστάλη σὲ 84 χώρες. Ἀπ' αὐτὲς 34 μόνο χώρες ἀπάντησαν ὅτι εἶχαν ὁργανώσει μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ αὐτὴ τὴν Πρώτη Ἀγωγή. Δύο ἄλλες χώρες τίς ὁποῖες δὲν θὰ ὀνομάσω γιατί εἶμαι βέβαιη ὅτι ἔχουν ἀλλάξει ἀπὸ τότε γνώμη, μᾶς ἔκαναν γνωστὸ ὅτι ἀπεδοκίμαζαν τὴν πρᾶξιν μας αὐτὴ γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἱδρυμάτων τῆς Πρώτης Ἀγωγῆς. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑπολογίσῃ τὴν πρόοδο ποὺ ἔχει γίνῃ ἀπὸ τότε ἂν λογαριάσῃ ὅτι τὰ πορίσματα τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἀγωγῆς περιλαμβάνουν τίς ἀπαντήσεις 65 χωρῶν.

Ὁφείλουμε νὰ περιβάλλουμε τὸ παιδί μετὰ τὸ φωτοστέφανο τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ μας. Ὁφείλουμε νὰ χύσουμε ἅπλετο φῶς στὰ σκοτάδια τῆς ὕλης ποὺ караδοκοῦν γύρω του.

Ὁφείλουμε νὰ κρατήσουμε γερά τὸ τιμὸνι τῆς ζωῆς του μακριὰ ἀπ' τὰ καρτέρια τῶν σειρήνων καὶ τῶν πειρατῶν μέσα στὸ ἀνεμοδαρμένο πέλαγος τῆς κοινωνίας ποὺ ζεῖ.

Τελικὰ ἔχουμε ἱερὴ ὑποχρέωσι νὰ τοῦ ἀνοίξουμε τὰ πανιά τῆς χαρᾶς καὶ τῆς αἰσιοδοξίας κάνοντάς το ἱκανό, ὅταν θὰ φτάσῃ κάποτε στὸ χεῖλος τοῦ τάφου νὰ κοιτάξῃ στὰ ξέμακρα βάθη τοῦ ὀρίζοντος καὶ ν' ἀντικρύξῃ τὴν αἰωνιότητα.

Γεώργιος Ε. Ἀραβανῆς

Γιὰ νὰ καταλάβουμε τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀντιλήψεων ἀναφορικὰ μετὰ τὰ ἱδρύματα αὐτῆς τῆς Πρώτης Ἀγωγῆς πρέπει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι πρωτοδημιουργήθηκαν—ἀρχὴ τοῦ 19ου αἰῶνα—σὰν ἀπάντησι στὸ κοινωνικὸ πρόβλημα ποὺ ἐτέθη τότε γιὰ πρώτη φορὰ στὸν κόσμον μετὰ τὴν ἐργασία τῆς γυναικας ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι.

Ἔτσι τὰ ἐγκαταλειμμένα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας παιδιὰ ἔπρεπε νὰ προφυλάγονται ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ δρόμου καὶ ν' ἀπολαμβάνουν στὸ διάστημα αὐτὸ τῶν μητρικῶν φροντίδων ποὺ εἶχαν στερηθῇ.

Τὰ ἱδρύματα αὐτὰ εἶχαν λοιπὸν πρῶτα ἓνα χαρακτηῖρα σχεδὸν ἀποκλειστικὰ κοινωνικό· ὁμιλῶ φυσικὰ γιὰ τὰ πιὸ παλὰ ποὺ τὸ 1971 θὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ γιορτάσουν τὴν 200ῇ τοὺς ἐπετηρίδα. Αὐτὴ ἡ περίπτωσι εἶναι τῆς Γαλλίας.

Ἀλλὰ τὸν τελευταῖο αἰῶνα πραγματοποιήθηκε μιὰ κάπως ἀργὴ ἐξέλιξι ποὺ ὠφείλετο στὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν τοῦ παιδιοῦ οἱ ὁποῖες ἀπέδειξαν τὴ σημασία γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχουν τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του.

Ἔτσι χωρὶς νὰ χαθῇ ὁ κοινωνικὸς τοῦ χαρακτηῖρας ποὺ ἀνταποκρίνεται στίς διαρκῶς αὐξανόμενες ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς μας, δηλαδὴ τὴν ἐργασία τῶν γυναικῶν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, τίς ἐλαττωματικὰς συνθήκες τῶν πυκνοκατοικημένων οἰκημάτων, τὴν γενικὴ σχεδὸν ἑλλειψιν βοηθῶν στὸ σπίτι ποὺ κάνουν ἀπαραίτητο τὸ προσχολικὸ ἱδρυμα, τὸ ὁποῖο ὑποκαθιστᾷ τὴν οἰκογένεια μερικὰς ὥρες τὴν ἡμέρα, ὁ ἐκπαιδευτικὸς τοῦ χαρακτηῖρας ἔλαβε τέτοιες διαστάσεις ὥστε νὰ φθάσῃ στὴν πρώτη γραμμὴ.

Τὸ παιδί βέβαια πρέπει πρῶτα· πρῶτα νὰ ἀγαπιέται καὶ νὰ προστατεύεται, ἀλλὰ ὅλοι σήμερα πιστεύουμε ὅτι πρέπει νὰ παίρνῃ πολὺ νωρὶς τὴν ἀγωγή ποὺ τοῦ χρειάζεται καὶ ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ ν' ἀναπτύξῃ τὴν προσωπικότητά του πάνω σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, τὸ σωματικὸ, τὸ συναισθηματικὸ, τὸ διανοητικὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ τὰ ὁποῖα ἐξ ἄλλου ἀλληλοσυνδέονται.

Ὅπως εἶπε ὁ Preyer ἡ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν κούνια ἀκόμη. Ἄν ἡ ἀγωγή αὐτὴ πρέπει νὰ παραμείνῃ στὰ χέρια τῶν μητέρων κατὰ τὰ δύο ἢ τρία πρῶτα χρόνια—καὶ θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργο ἂν τὸ ἐπέτρεπαν αὐτὸ οἱ οικονομικὲς συνθήκες—ἔχει ἀναγνωρισθῇ τῶρα πᾶς ὅτι ἡ οἰκογένεια δὲν μπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ γιὰ ὅλα.

Τὸ ἱδρυμα τῆς προσχολικῆς αγωγῆς προσφέρει πραγματικὰ στὸ παιδί ὅ,τι δὲν θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ καὶ ἡ καλύτερη ἀκόμη οἰκογένεια:

—Ἐνα περιβάλλον ποὺ τὸ βοηθεῖ νὰ γίνῃ κοινωνικό.

—Ἐνα περιβάλλον εἰδικὰ ὁργανωμένο γιὰ τὸ παιδί, ἀνάλογον μετὰ τὸ ἀνάστημά του καὶ μετὰ τίς βασικὰς ἀνάγκες του γιὰ δρᾶσι, γνώσιν καὶ ἐπαφὴ μετὰ τὰ πράγματα.

—Εἰδικευμένες νηπιαγωγοὺς ποὺ γνωρίζουν καλὰ τοὺς νόμους τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ καὶ ποὺ βρίσκονται κοντὰ του γιὰ νὰ τὸ βοηθήσουν νὰ μεγαλώσῃ σεβόμενες τὴ γεννημένη προσωπικότητά του.

—Τὸ παιδί αἰσθάνεται εὐτυχισμένο μέσα σ' αὐτὸ τὸ προσχολικὸ περιβάλλον γιατί ζῇ ἐλεύθερα, ἀνάμεσα στὸ δικό του κόσμον ποὺ δὲν εἶναι ἀκριβῶς σὰν τὸν δικό μας, βέβαιον ὅτι δὲν ἐνοχλεῖ ποτὲ κανέναν.

—Τέλος τῇ νηπιαγωγῷ πιὸ ἐνήμερη καὶ πιὸ ἀντικειμενικὴ ἀπὸ τοὺς γονεῖς ποὺ μπορεῖ ν' ἀνακαλύψῃ πολὺ νωρὶς ὅλες τίς ἀνωμαλίες τῆς σωματικῆς ἢ διανοητικῆς ἀναπτύξεώς του, ἀνεπαρκὴ ἀνάπτυξιν τῶν αἰσθητηρίων, κινητικὰς ἀνωμαλίες, διαταραχὰς τῆς γλώσσας, τῆς συμπεριφορᾶς

κ.τ.λ. που θα διορθωθούν ή θα θεραπευθούν καλύτερα όσο νωρίτερα έχουν ανακαλυφθεί.

Στα ιδρύματα της πρώτης αγωγής, οι νηπιαγωγοί είναι οι σύμμαχοι της οικογενείας που αντικαθιστούν τις υλικές φροντίδες, όταν ή μητέρα, για οποιαδήποτε αίτια, δεν έπαρκει και συμπληρώνουν το εκπαιδευτικό έργο με όλα τα μέσα που διαθέτουν και που απαρτίθησαν.

Η συνεργασία αυτή που εισάγεται τόσο φυσικά ανάμεσα στους γονείς και τις νηπιαγωγούς των παιδιών άσκει μία διδακτική επίδραση πάνω στην ίδια την οικογένεια.

Επειδή επιτρέπεται να επισκέπτονται οι γονείς το σχολείο ανακαλύπτουν αυτό που είναι αληθινά το παιδί τους βλέποντάς το να δρᾷ ελεύθερα ανάμεσα στα άλλα παιδιά, όπου φαίνεται καμιά φορά τόσο διαφορετικό από ό,τι είναι στο σπίτι. Παρατηρούν πώς ανταποκρίνεται ή νηπιαγωγός στα παιδικά ελαττώματα και βλέπουν και άλλα παιδιά πράγμα που τους επιτρέπει να αποκτήσουν πάνω στο δικό τους μία άποψη πιο αντικειμενική. Τέλος, ή ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης και φιλίας που δημιουργείται ανάμεσα στα παιδιά και σ' αυτές τις εγκάρδιες και τόσο άφοσιωμένες σ' αυτά γυναίκες, προτρέπει τους γονείς να ζητήσουν απ' αυτές συμβουλές για όλα τα προβλήματα που δημιουργεί μόνο του το παιδί στην οικογένεια με τ' αδέρφια του, τους γονείς του, τους πλησιέστερους συγγενείς του, κ.τ.λ. Πρέπει ακόμη ν' αναφέρουμε και για τον εύεργετικό ρόλο που παίζουν στις περιπτώσεις, που είναι δυστυχώς μάλλον πολλές των οικογενειών που βρίσκονται σε διχόνοια, στις όποιες αποτελούν συχνά ένα παράγοντα συμφιλίωσης, ασφαλείας, ή επαναφοράς της ισορροπίας.

Ούτε είναι ακόμη αρκετά γνωστός ο ρόλος που μπορεί να παίξει ή νηπιαγωγός για να διαδώσει μέσα στις οικογένειες τις αρχές της σωματικής ή διανοητικής υγιεινής και να αγωνισθεί έναντίον των προκαταλήψεων που εμποδίζουν την εξέλιξη της κοινωνίας.

Λέγουν ότι ο πολιτισμός προέρχεται πάντα από τις γυναίκες. Πρέπει να βασιζώμαστε πάνω στις νηπιαγωγούς που συνεργάζονται μ' όλες τις μητέρες για να προετοιμάσουν μαζί με τα παιδιά αυτόν τον καινούργιο κόσμο, γιατί τα σημερινά νήπια θα γίνουν οι ήγέτες του μέλλοντος.

Καλείσθε εδώ για να συζητήσετε το σχέδιο του υπομνήματος σχετικά με την προσχολική αγωγή.

Το σχέδιο αυτό λαμβάνει υπ' όψιν του την κατάσταση της προσχολικής αγωγής όπως παρουσιάζεται σήμερα σ' όλον τον κόσμο. Σύμφωνα με τις απαντήσεις 65 χωρών που έλαβαν μέρος στην έρευνα καθώς επίσης και σύμφωνα με άλλες πηγές πληροφοριών, έπίσημες και ανεπίσημες, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες χωρών σχετικά με την εξάπλωση της προσχολικής αγωγής.

1) Τις χώρες εκείνες στις όποιες ή προσχολική αγωγή έχει φτάσει σ' ένα ώριμο επίπεδο ανάπτυξεως, που ή επέκτασή της όμως καθυστέρησε ή και έσταμάτησε για να δώσει την προτεραιότητα σε προβλήματα πιο έπείγοντα.

2) Τις χώρες στις όποιες ή προσχολική αγωγή εξακολουθεί να εξαπλώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες χωρίς να συναντά, φαίνεται σημαντικά εμπόδια, και

3) Τις χώρες εκείνες στις όποιες δεν μπορούν να σκεφθούν, για την ώρα να οργανώσουν την προσχολική αγωγή, γιατί πρέπει να συγκεντρώσουν όλες τους τις προσπάθειες πάνω στη γενίκευση της υποχρεωτικής φοιτήσεως.

Η πρώτη κατηγορία είναι ή πιο πολυάριθμη. "Όπως αποδεικνύεται από τα στατιστικά δεδομένα που έχουμε από τις απαντήσεις στην έρευνά μας και που συμπληρώνεται με μία μελέτη της ΟΥΝΕΣΚΟ, που στηρίζεται πάνω στις πληροφορίες που έρχονται από 114 χώρες, δεν υπάρχει όπισθοδρόμηση.

"Αν θέλουμε να μιλήσουμε με αριθμούς βλέπουμε ότι υπάρχει σχεδόν παντού αύξηση του αριθμού των ιδρυμάτων και της πραγματικής δυνάμεως της προσχολικής αγωγής, άλλ' ο αριθμός των ιδρυμάτων αυτών δεν αύξάνει πάντα ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών που θα έπρεπε να έπωφεληθούν.

Για να συνοψίσουμε θα πούμε ότι υπάρχει :

- Το πρόβλημα των νέων χωρών όπου πρέπει να γίνουν όλα ή σχεδόν όλα για την υποχρεωτική διδασκαλία.

- Το πρόβλημα των χωρών στις όποιες ή υποχρεωτική διδασκαλία είναι οργανωμένη αλλά όφείλουν να αντιμετωπίσουν μία σημαντική άναπτυξη του σχολικού πληθυσμού· μεγάλη αύξηση γεννήσεων κατά τα χρόνια μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, παράτασι υποχρεωτικής φοιτήσεως, δημοκρατικοποίησης της μέσης και της ανώτερης εκπαίδευσέως, αύξηση δηλ. του αριθμού των προσώπων που πρόκειται να έπωφεληθούν.

Απέναντι στις τεράστιες ανάγκες της υποχρεωτικής διδασκαλίας ό πειρασμός και για τις δύο κατηγορίες είναι μεγάλος για να ελαττώσουν, στους προϋπολογισμούς, το τμήμα της προσχολικής αγωγής το όποιο χωρίς να είναι υποχρεωτικό δεν είναι ώστόσο λιγώτερο χρήσιμο.

Χωρίς να θέλουμε να άμφισβητήσουμε την προτεραιότητα στη φοίτηση όλων των παιδιών της σχολικής ήλικίας και στην επέκτασι των δυνατοτήτων διδασκαλίας, θεωρούμε ώστόσο άπαραίτητο να αποτελέση ή προσχολική αγωγή αντικείμενο ύπομνημάτων στους "Υπουργούς δημοσίας εκπαίδευσέως όλου του κόσμου για να οργανωθή, να υποστηριχθή και να άναπτυχθή.

"Ας εξετάσουμε τώρα τα διάφορα κεφάλαια του σχεδίου του ύπομνήματος.

I. Δυνατότητες ανάπτυξεως της προσχολικής αγωγής

Προτείνουμε να συστήσετε στις υπεύθυνες εκπαιδευτικές αρχές να ευνόησουν την άνάπτυξη και πρόοδο της προσχολικής αγωγής παντού όπου ή υποχρεωτική εκπαίδευσι είναι πια εξασφαλισμένη για όλα τα παιδιά και στις χώρες στις όποιες δεν έχει ακόμη γενικευθή ή υποχρεωτική διδασκαλία αλλά βρίσκονται στο δρόμο της ταχείας κοινωνικής ανάπτυξεως, να λάβουν τα άναγκαία μέτρα για την εγκατάστασι ιδρυμάτων προσχολικής αγωγής, πρό πάντων μέσα στις πόλεις. "Απ' όσα ξέρουμε για την αξία αυτής της αγωγής είναι φανερό ότι τα ιδρύματα αυτά δεν έχουν σκοπό τους μόνο να προσέχουν τα παιδιά.

II. Διοίκηση, οικονομικά και έλεγχος

Σε πολλές χώρες ή προσχολική αγωγή άποτελεί μέρος του εκπαιδευτικού συστήματος.

Σε άλλες, εξαρτάται είτε από το "Υπουργείο Κοινωνικής Προνοίας είτε από το "Υπουργείο Έσωτερικών. "Αλλά τώρα παρατηρείται μία κίνηση που όφείλεται έν μέρει στην ΟΜΕΡ, της όποιας οι έθνικές έπιτροπές είναι πολύ δραστήριες λόγω της προσαρτήσεώς τους από το "Υπουργείο

της Παιδείας. Φαίνεται να αναγνωρίζουν παντού τον πρωτεύοντα ρόλο της αγωγής στα ιδρύματα προσχολικής αγωγής πράγμα που δεν αποκλείει φυσικά και την φροντίδα για την προστασία της νηπιακής ηλικίας. Γι' αυτό το σκοπό απαραίτητη είναι η στενή σχέση μεταξύ των υπευθύνων της αγωγής και των Ιατρο-κοινωνικών υπηρεσιών.

Θεωρούμε χρήσιμο να συστήσουμε σε όλες τις χώρες που η προσχολική αγωγή είναι οργανωμένη να φροντίσουν να την αναπτύξουν και να την τελειοποιήσουν, είτε με στατιστικές μελέτες, ή με καταρτισμό σχεδίων, ή να φροντίσουν για την τελειοποίηση των μεθόδων και την μόρφωση του διδάσκοντος προσωπικού. Οι επιθεωρήτριες που είναι επιφορτισμένες με τον έλεγχο της πρώτης αγωγής του νηπίου θα μπορέσουν να δημιουργήσουν μια πολύτιμη αμύλλα στην πρόοδο της προσχολικής αγωγής.

Η μεγάλη δαπάνη αυτής της αγωγής είναι συχνά εμπόδιο στην ανάπτυξή της.

Το οικονομικό σύστημα αυτών των ιδρυμάτων που φαίνεται περισσότερο ικανοποιητικό, είναι το σύστημα της συμμετοχής των τοπικών αρχών, επαρχιακών ή κεντρικών. Η ιδιωτική πρωτοβουλία σ' αυτό το ζήτημα θα έπρεπε να ενισχύεται από τις κρατικές επιχορηγήσεις.

Είναι άξιοι σεβασμού και εκτίμησης όλες οι χώρες και οι ιδιωτικοί οργανισμοί που έχουν αναλάβει το βάρος της προσχολικής αγωγής που τόσο εξυπηρετεί το κοινόν.

III. Οργανωτικά Προβλήματα

Ανάλογα με την κοινωνική της λειτουργία, η προσχολική αγωγή είτε έχει οργανωθεί από δημόσιες υπηρεσίες είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς πρέπει να είναι δωρεάν για να μην εξαιρείται το παιδί που οι γονείς του δεν διαθέτουν αρκετά χρήματα.

Εξ άλλου, το ίδρυμα προσχολικής αγωγής, πρέπει να είναι στην ελεύθερη διάθεση των οικογενειών, και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες τους καθώς και στις ανάγκες των παιδιών. Ιδιαίτερα, πρέπει να προσαρμόζει τα ωράριά του στις τοπικές ανάγκες.

Καταλαβαίνει κανείς ότι δεν είναι δυνατόν να συστήσουμε ένα μοναδικό πρόγραμμα που να ισχύει για όλες τις χώρες, ούτε ακόμη και για όλες τις περιοχές της ίδιας χώρας.

Μπορεί λοιπόν κανείς να σκεφθεί την ύπαρξη, σε μια και την ίδια χώρα, ιδρυμάτων που ανοίγουν πολύ νωρίς και μόνο τα πρωινά, και άλλων που είναι ανοιχτά όλη την ημέρα. Φανερό είναι ότι και οι εργασίες ώρες του προσωπικού πρέπει να προσαρμοστούν με τις ώρες κατά τις οποίες τα ιδρύματα αυτά είναι ανοιχτά.

IV. Μέθοδοι και τεχνική εκπαίδευσης

Οι μέθοδοι αγωγής ποικίλλουν στις διάφορες χώρες και ανάλογα με τα ιδρύματα.

Υπό την επίδραση των μεγάλων παιδαγωγών, όπως του Froebel, Pestalozzi, Decroly, της M. Montessori κ.τ.λ. για να αναφέρουμε μόνο αυτούς που έχουν πεθάνει, έχουν, σχεδόν παντού, δημιουργηθεί μέθοδοι που στηρίζονται στη δράση του παιδιού. Η χρήση των φυσικών μέσων έκφρασης του παιδιού όπως είναι το τραγούδι, ο χορός, το σχέδιο κ.τ.λ. τα οποία διευκολύνουν το ξύπνημα της προσωπικότητάς του, ένα υλικό ένδειγμα για την ανάπτυξη των αισθήσεων και των κινήσεων, δραστηριότητες του χεριού που διεγείρουν τη δημιουργική φαντασία, και πρό πάν-

των ή διοργανώσει ενός ευνούκου περιβάλλοντος, όλα αυτά τα στοιχεία συντελούν στη σωματική, συναισθηματική, πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη του νηπίου.

Οι νηπιαγωγοί πρέπει να έχουν μεγάλη ελευθερία στην έκλογη των μεθόδων τους.

Το ρητό του Jauret «δεν διδάσκουμε αυτό που ξέρουμε, αλλά αυτό που είμαστε» έχει μεγαλύτερη ακόμη αξία στην προσχολική, παρά στη σχολική ηλικία.

Όλη η προσωπικότητα της νηπιαγωγού αφιερώνεται στο έργο της αγωγής. Πρέπει λοιπόν να προσφέρονται σ' αυτές ευνούκες συνθήκες από απόψεως εγκαταστάσεως και μέσων. Πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους ένα καλοφτιαγμένο διδακτικό υλικό.

Ο αριθμός όμως των παιδιών με τα οποία θ' απασχολούνται και ο όποιος θα μεταβάλλεται σύμφωνα με την ηλικία, θα είναι μικρότερος εφόσον τα παιδιά θα είναι μικρότερα, χωρίς να είναι ωστόσο μικρότερος από 20, τόσο για λόγους ψυχολογικής όσο και πρακτικής τάξεως.

Πρέπει να υπολογίζουμε τη διαφορά της ανάπτυξεως των παιδιών μεταξύ 2-6 χρόνων των οποίων η εξέλιξη είναι πολύ γρήγορη.

Η προσχολική αγωγή είναι λοιπόν κυρίως ατομικευμένη στην αρχή, αλλά πρέπει να ευνούσουμε σιγά σιγά και τις ομαδικές δραστηριότητες που αναπτύσσουν την κοινωνική έννοια, και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα.

Το ίδρυμα προσχολικής αγωγής διευκολύνει τη μεταβατική κατάσταση των παιδιών από το οικογενειακό περιβάλλον στο σχολείο. Δεν τους δίνει μια πρόωγη διδασκαλία αλλά μπορεί να τα μυήσει κατά ένα συγκεκριμένο τρόπο στη χρήση της βασικής τεχνικής.

V. Διδάσκον προσωπικόν

Οι νηπιαγωγοί πρέπει να έχουν τα απαιτούμενα προσόντα για να απασχοληθούν με τα νήπια και να είναι καλά προετοιμασμένες για το έργο τους το τόσο ξεχωριστό.

Τα πορίσματα του Διεθνούς Γραφείου Αγωγής κατά την έρευνα που έκαμε πάνω στην προσχολική αγωγή μας πληροφορούν ότι έχουν προβλεφθεί μαθήματα ειδικεύσεως σε 84% των χωρών που απάντησαν σχετικά, αλλά δεν φαίνεται τα μαθήματα αυτά να είναι αρκετά γενικευμένα, γιατί όλοι σχεδόν παραπονούνται για την έλλειψη ειδικευμένων νηπιαγωγών.

Η έλλειψη αυτή είναι κοινή σ' όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και αυξάνει από το γεγονός ότι, στις μισές σχεδόν χώρες ή θέσι των νηπιαγωγών είναι λιγώτερο ικανοποιητική από τη θέσι του προσωπικού των δημοτικών σχολείων, οι αποδοχές είναι μικρότερες, οι διακοπές συντομότερες και οι ώρες υπηρεσίας περισσότερες.

Μόνο σε πέντε χώρες οι νηπιαγωγοί παίρνουν συμπληρωματικές αποδοχές λόγω της ειδικεύσεώς τους.

Έχοντας υπ' όψιν τις εθύνες των νηπιαγωγών θα πρέπει να συστήσουμε οι σπουδές του προσωπικού που προορίζεται για τα προσχολικά ιδρύματα να μην είναι, σε καμμία περίπτωση, κατώτερες από τις σπουδές του προσωπικού που διδάσκει στο δημοτικό σχολείο, και η ισοτιμία των θέσεων και των αποδοχών να τους είναι τουλάχιστον εξασφαλισμένη.

Εξ άλλου είναι σημαντικό το να μπορεί αυτό το διδάσκον προσωπικόν να τελειοποιήσει πάντα σταθερά τις μεθόδους του και να πλουτίζει τις γνώσεις του.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΜΙΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ὁρθή γραφή, πραγματική «ὀρθογραφία», λογική καὶ τέλεια, εἶναι ἡ φωνητική.

Μποροῦμε νὰ τὴν ἔχουμε τώρα ἢ σὲ χρόνον ποῦ νὰ εἶναι δυνατό νὰ τὸν προβλέψουμε;

Ὅσοι τὸ πιστεύουν, ὥς ἐργαστοῦν γι' αὐτὸ τὸ ἰδανικόν. Ἐμεῖς δὲ βλέπουμε πούθενά καμιὰ λάμψη ποῦ νὰ μᾶς δίνει καὶ τὴν πιὸ μικρὴ ἀκόμη ἐλπίδα. Καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, βλέπουμε πὼς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καθόμαστε μὲ σταυρωμένα χέρια, μὲ τὰ βλέμματα γυρισμένα πρὸς αὐτὸ τὸ μακρινὸ καὶ ἀβέβαιο ὄνειρον καὶ ν' ἀνεχόμαστε, στὴν περιοχὴ τῆς ὀρθογραφίας, τὴ σημερινὴ ἀκαταστασία, ἀνομοιομορφία, ἄγνοια καὶ προχειρότητα. Γιατί, ἂν ἐξαιρέσουμε λίγους, σχετικὰ λίγους, ποῦ ξέρουν καὶ ποῦ φροντίζουν τὸ γράψιμό τους, οἱ ἄλλοι γράφουν ὀλωσδιόλου ἀκατάστατα, ἢ ἀκολουθώντας παλιὰς γραφὰς ποῦ ἀπὸ δεκαετίες ἔχουν ἀποδειχθεῖ λαθεμένες ἢ προβάλλοντες προσωπικὰς δικὰς τους, πρόχειρες καὶ ἀμελέτητες, χωρὶς σύστημα καὶ συνέπεια, καὶ συντελοῦν ἔτσι στὴ διαιώνιση καὶ τὴν ἐπιδείνωση ἑνὸς χάους ποῦ ξεσπᾷ στὸ κεφάλι τοῦ πολλοῦ κόσμου καὶ τῶν παιδιῶν.

Μὰ εἶναι ἡ ὀρθογραφία πράγμα τόσο σπουδαῖο, ποῦ ν' ἀπασχολεῖ

Πολλὰ μέσα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ μποροῦν νὰ συστηθοῦν, ὅπως ἰδιαίτερα οἱ διεθνεῖς ἀνταλλαγές καὶ ἡ ἀποκτηθεῖσα ἀπὸ διεθνεῖς συναντήσεις, ὅπως αὐτὴ ἐδῶ.

VI. Διάφορα μέτρα

Θὰ βρῆτε ἀκόμη σ' αὐτὰ τὰ ὑπομνήματα ὅ,τι ἀφορᾷ τὶς ἱατρικοπαιδαγωγικὰς ὑπηρεσίας ἀπὸ τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ ἐπωφελοῦνται τὰ προσχολικὰ ἱδρύματα ὅπως καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, τὰ μέτρα ποῦ πρέπει νὰ πάρετε γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῶν παιδιῶν καὶ τὴν προσοχὴν ποῦ πρέπει νὰ δώσετε στὶς ἐγκαταστάσεις καὶ τὴ διευθέτησιν τῶν χώρων.

VII. Διεθνὴς συνεργασία

Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ὅπως καὶ σ' ὅλα τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα, ἡ διεθνὴς συνεργασία μᾶς φαίνεται ἀπαραίτητη.

Οἱ χώρες ποῦ διαθέτουν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια προσχολικὰ ἱδρύματα, μποροῦν νὰ ὠφελήσουν τὶς ἄλλες χώρες μὲ τὴν πεῖρα τους. Θὰ μποροῦσαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀποστολὴν εἰδικῶν γιὰ νὰ διευθύνουν τὰ πρότυπα σχολεῖα, ἢ μαθήματα εἰδικεύσεως, ἀνταλλαγές νηπιαγωγῶν, πράγματα ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ γίνουν στὸ ἐπίπεδο αὐτό, γιατί ἡ γλῶσσα παίζει δευτερεύοντα ρόλον σάν μέσον ἐκφράσεως. Θὰ προτείνωμε ἀκόμη ἀνταλλαγές ἀπόψεων ἐπὶ διεθνούς ἢ τοπικοῦ ἐπιπέδου, μὲ τὴ βοήθειαν τῆς ΟΜΕΡ. Ἐνα σύστημα ὑποτροφιών θὰ πρέπει νὰ διευκολύνῃ τὸ προσωπικὸν τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς μὲ ταξίδια σπουδῶν ἢ μὲ πρακτικὰς ἀσκήσεις στὸ ἐξωτερικόν.

Μετάφρασι: Τότας Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη

ἀνθρώπους σοβαροὺς σὲ μιὰ τόσο δύσκολη καὶ πιεστικὴ ἐποχὴ σάν τὴ δική μας, σὲ ἐποχὴ ποῦ τεράστια, φοβερὰ προβλήματα ὀρθώνονται μπροστὰς μας καὶ ἀπαιτοῦν τὴ λύσην τους ἐπιταχτικά, σὲ ἐποχὴ ποῦ, εἰδικὰ στὴν περιοχὴ τῆς παιδείας, τὸ ἔθνος μας ὀφείλει, κατὰ γενικὴ ἀναγνώριση, νὰ βάλῃ σὲ ἐνέργεια ὅλες τοὺς δυνάμεις γιὰ νὰ ὑψωθεῖ πνευματικὰ, ὥστε ν' ἀντιμετωπίσῃ τὶς ἀνάγκες τῆς σκληρῆς ζωῆς τοῦ σήμερα, ἰσορροπώντας τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶσιν καὶ τὴν τεχνικὴν κατάρτιση καὶ ἱκανότητα μὲ τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν ψυχικὴν καλλιέργειαν;

Ἀπαντοῦμε: Εἶναι σπουδαῖο γιατί ὑπάρχει. Ὅταν οἱ ἀπόγονοί μας, οἱ μακρινοὶ βέβαια, ἀποφασίσουν κάποτε νὰ λυθοῦν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, τότε θὰ φανεῖ πόσο ἀνόητα καὶ ἄσκοπα δουλεύαμε στὸν ἀπαιτητικὸν αὐτὸν τύραννον καὶ πόσο ἀκοιβά στοίχιζε σ' ἐμᾶς ἡ δουλεῖα. Ἀλλ' ἀφοῦ ὁ τύραννος ὑπάρχει καὶ ἀφοῦ δὲν ἔχουμε τὴ δύναμιν νὰ τὸν ρίξουμε, τὸ χρέος μας εἶναι νὰ κοιτάξουμε νὰ κάμουμε τὴν ἐξουσία τοῦ ὅσο γίνεται λιγότερον πιεστικὴ. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ ζωὴ εἶναι δύσκολη καὶ χρειάζεται ἀποδέσμευση δυνάμεων γιὰ τὴν ἀντιμετώπισήν της. Εἶναι ἐξάλλου παράλογον νὰ περιφρονῶμε, ἀπὸ τὴν μιὰ, τὴν ὀρθογραφίαν — στ' ὄνομα ἄλλων οὐσιαστικότερων μορφωτικῶν ἀγαθῶν — καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, νὰ τὴ λογαριάζουμε γιὰ κριτήριον τόσο σημαντικόν, ὥστε ἀπ' αὐτὴ συχνὰ νὰ κρίνεται ἡ τύχη τῶν σπουδαστῶν καὶ γενικὰ τῆς νεολαίας ποῦ πάει ν' ἀποχτήσῃ ἕνα πτυχίον ἢ νὰ ἐξασφαλίσῃ μιὰ θέσιν.

Ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία, δύσκολη ἀπὸ τὴν ἴδιαν τῆς τὴ φύσιν, γίνεται στὸν τόπον μας πολὺ πιὸ δύσκολη καὶ καταντᾷ ἄλυτον πρόβλημα, ἐπειδὴ δὲν ἐννοοῦμε νὰ πειθαρχήσουμε ὅλοι σ' ἕνα κανόναν, σ' ἕνα σύστημα. Ἄν πειθαρχούσαμε, καὶ σ' ἐμᾶς τοὺς ἴδιους ὁ ἀρχικὸς κόπος γιὰ νὰ μάθουμε τὸ σύστημα θὰ ἔδινε ἀργότερα μιὰ σιγουριά καὶ μιὰ εὐχάριστον ἄνεσιν, καὶ στοὺς ἄλλους, τοὺς λιγότερον εἰδικούς καὶ τοὺς νέους, θὰ ἦταν εὐεργετικὸς, ἀφοῦ θὰ τοὺς χάριζε ἕνα ἐνιαῖον, καθαρὸ καὶ σεβαστὸ ὁδηγὸν καὶ θὰ τοὺς γλίτωνε ἀπὸ τὴν πολυμορφίαν, ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θολῶν συγκρούσεων μὲν ὀπτικῶν εἰκόνων, ποῦ τοὺς μπερδεύουν καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουν νὰ κατασταλάξουν πούθενά.

Καὶ ὑπάρχει τέτοιο σύστημα, γὰρ θεμελιωμένον καὶ στίς λεπτομέρειές του ἐπεξεργασμένον. Τοῦ Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Ὁ ἀείμνηστος Τριανταφυλλίδης, δυνατός θεωρητικὸς γλωσσολόγος, ἀλλὰ καὶ νοῦς θετικὸς ποῦ λογάριζε τὶς πρακτικὰς ἀνάγκες τῆς ζωῆς, ἀνθρώπος ἐξάλλου ἐξαιρετικὰ εὐσυνείδητος καὶ μὲ ἀγρυπνὴν παιδαγωγικὴ συνείδησιν, μελέτησε, ὅσο κανένας ἄλλος, τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας καὶ ἔδωσε, μὲ περίσκεψιν καὶ τόλμην μαζί, τὶς καλύτερες γιὰ τὴν ἐποχὴν μας λύσεις. Ὅλον τοῦ τὸ ἔργον καὶ κυρίως ἡ μεγάλη «Νεοελληνικὴ Γραμματικὴ (τῆς Δημοτικῆς)», ποῦ τὴν ἔγραψε μὲ συνεργασία καὶ ἄλλων καὶ ποῦ ἡ ἐκδόσή της ἔγινε στὰ 1941, εἶναι καὶ γιὰ τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσας μας γενικὰ καὶ εἰδικὰ γιὰ τὴν ὀρθογραφίαν, ποῦ τώρα μᾶς ἀπασχολεῖ, ὁ καλύτερος μελετημένος καὶ πιὸ ὑπεύθυνος ὁδηγὸς ποῦ ἔχουμε ὥς σήμερα, ὁδηγὸς πραγματικὰ πολὺτιμος.

Ἄν καὶ κυκλοφορεῖ ἀπὸ δυὸ δεκαετίες, δὲν εἶχε δυστυχῶς ὥς τώρα ἀπὴχηση ἀνάλογη μὲ τὴν ἀξίαν της. Πιστεύουμε πὼς πρέπει νὰ τὴν ἀποχτήσῃ. Πιστεύουμε πὼς ἂν οἱ λογοτέχνες μας καὶ οἱ ἄλλοι συγγραφεῖς, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ δημοσιογράφοι καὶ ὅλοι οἱ μορφωμένοι θελήσουν, ξεπερνώντας τὴν ἀδιαφορίαν καὶ παρατῶνας πρόχειρες προσωπικὰς προτιμήσεις καὶ ἰδιοτροπίες, νὰ πάρουμε τὶς ὑποδείξεις τοῦ Τριανταφυλλίδη γιὰ βάση καὶ καθοδήγησιν, μιὰ τέτοια πειθαρχία θὰ εἶναι ὠφέλιμη σὲ ὅλους.

Αυτή η πεποίθηση και η επιθυμία μας να βοηθήσουμε ώστε αυτό που νομίζουμε πως είναι αλήθεια να γίνει κοινή συνείδηση μας οδήγησε στην ίδρυση του ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Ο Σύλλογός μας, όπως δείχνει και τ' όνομά του, είναι μόνο ορθογραφικός, όχι γενικά γλωσσικός. Αυτό δε σημαίνει πως εκείνοι που τον ίδρυσαν δεν έχουν αποκρυσταλλωμένες γνώμες για το γλωσσικό ζήτημα και για την καλή χρήση της κοινής νεοελληνικής· σημαίνει μόνο πως αποφάσισαν να συναντηθούν και να ενώσουν τις δυνάμεις τους σ' ένα επίπεδο πολύ πιο στενό, με την έλπίδα πως εκεί θα μπορούσαν να εργαστούν αποτελεσματικότερα.

Παίρνοντας ως βάση το ορθογραφικό σύστημα του Τριανταφυλλίδη δεν έννοούμε απόλυτη προσκόλληση σ' αυτό. Μερικές απλοποιήσεις, πέρα από κείνες που ο ίδιος είχε εφαρμόσει, νομίζουμε πως μπορούν τώρα να γίνουν. Θα είχαμε μόνο να εύχαστομε οι προτάσεις για απλοποίηση ή οποιαδήποτε μεταρρύθμιση να γίνονται από υπεύθυνα πρόσωπα και κυρίως από υπεύθυνες οργανωμένες ομάδες. Η ορθογραφία, όπως γράφει κάπου ο Τριανταφυλλίδης, «έχει νόημα όταν θεμελιώνεται σε ομαδική συνήθεια» και οι πρόχειρες ατομικές λύσεις, που πηγάζουν από σκέψεις της στιγμής ή από προσωπικά γούστα και ιδιοτροπίες, μόνο βλάβη προξενούν.

Μια τέτοια απλοποίηση είναι, για την ώρα, η κατάργηση του ορθογραφικού ξεχωρίσματος της υποταχτικής, που και ο ίδιος ο Τριανταφυλλίδης τη δεχόταν, μόνο που έκρινε προτιμότερο να συναποφασιστεί και για την καθαρεύουσα. Σήμερα η απλοποίηση αυτή έχει, στα λογοτεχνικά ιδίως κείμενα, πολύ απλωθεί και είναι καιρός να επικρατήσει πέρα για πέρα. Ο Σύλλογός μας την εφαρμόζει.

Πολύ σημαντικότερο βήμα προς την απλοποίηση θα είναι η τονική μεταρρύθμιση, ή χρησιμοποίηση ενός μόνο τονικού σημαδιού και η κατάργηση των πνευμάτων. Ο Σύλλογός μας δεν μπορεί ακόμη να την εφαρμόσει, με ευχαρίστηση όμως θα έβλεπε τη δημοσίευση έργων με έτσι μεταρρυθμισμένη γραφή, ώστε σιγά σιγά το ζήτημα να ωριμάσει, το μάτι των αναγνωστών να συνηθίζει και η συνείδηση της ανάγκης της αλλαγής να τώνεται σε όσο το δυνατό πλατύτερο κοινό.

Αυτές είναι οι αρχές πάνω στις οποίες ο ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ θα εργαστεί. Καλούμε εκείνους που συμφωνούν μ' αυτές και κρίνουν πως το έργο μας είναι χρήσιμο να ενώθουν μαζί μας για την πραγμάτωση του σκοπού μας.

Αθήνα, 17 Νοεμβρίου 1961

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Θρασύβουλος Σταύρου, Πρόεδρος, 'Ι. Π. Κουτσοχέρας, 'Αντιπρόεδρος, 'Αγγελος Κασσιγόνης, Γεν. Γραμματέας, 'Ιάσων Δεπούντης, Ταμίας, 'Αλίκη Νικολαΐδου.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΒΡΑΒΕΥΕΙ ΔΥΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Στις 28 Δεκέμβρη 1961 έγινε η πανηγυρική συνεδρίαση της 'Ακαδημίας Αθηνών. Στη συνεδρίαση αυτή παραβρέθηκαν όλοι οι 'Ακαδημαϊκοί, ο 'Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και 'Ακαδημαϊκός κ. Παν. Κανελλόπουλος, ο 'Υπουργός της Παιδείας κ. Γρ. Κασσιμάτης και πολλοί έκλεκτοι εκπρόσωποι των Γραμμάτων, της 'Επιστήμης και της Τέχνης.

Μετά την όμιλία του Προέδρου της 'Ακαδημίας κ. Τρικαληνοῦ για το

χρυσό στην Ελλάδα και μετά τον απολογισμό του έργου της 'Ακαδημίας τη χρονιά που έφευγε από το Γενικό Γραμματέα της 'Ακαδημίας κ. 'Α. 'Ορλάνδο, απονεμήθηκαν τα καθιερωμένα βραβεία και οι καθιερωμένοι έπαινοι.

Δυό από τα βραβεία και τους επαινους απονεμήθηκαν σε δυό διαλεχτούς δασκάλους: στον κ. Δημ. Χρ. Σέττα, που υπηρετεί στο 57ο Δημοτικό σχολείο της Αθήνας και στον κ. Κων. Σπηλιωτόπουλο, που υπηρετεί στο 8ο Δημοτικό Σχολείο του Πειραιά.

Στον κ. Δ. Σέττα, που είναι γνωστός και από προηγούμενες λαογραφικές του εργασίες (Γλώσσα και λαογραφία της Εύβοιας, Τα ξόρκια) σάν άξιος συνεχιστής του αξέχαστου δασκάλου-λαογράφου Δημ. Λουκόπουλου, απονεμήθηκε το βραβείο της 'Εταιρείας Εύβοϊκών Σπουδών από δέκα χιλιάδες δραχμές. Το βραβείο αυτό είχε αθλοθετηθῆ από τον κ. Σοφοκλή Ποπανικολάου για τη βράβευση της καλύτερης ανέκδοτης συλλογής λαογραφικού υλικού από το Νομό Εύβοιας.

Η αξιολόγηση της λαογραφικής συλλογής του κ. Δημ. Σέττα, από την αρμόδια επιτροπή της 'Ακαδημίας συνοψίζεται στο παρακάτω απόσπασμα από τον απολογισμό του κ. 'Α. 'Ορλάνδου:

«Μετά γνώμην της Τάξεως των Γραμμάτων και Καλών Τεχνών και μετ' απόφασιν της 'Ολομελείας απονέμεται:

»4) Βραβείον της 'Εταιρείας Εύβοϊκών Σπουδών, αθλοθετηθέν υπό του Σοφοκλέους Παπανικολάου, έκ δραχ. 10.000, εις τον δημοδιδάσκαλον κ. Δημ. Χρ. Σέτταν, διά την ογκώδη, ανέκδοτον Εύβοϊκὴν λαογραφικὴν συλλογὴν του, ἣν υπέρβαλεν υπό την ένδειξιν: «Σιγὰν τὴν ἀλήθειαν χρυσὸν ἔστι θάπτειν».

»Τὸ ἀφθονώτατον ὑλικὸν τῆς συλλογῆς του υπεμνημάτισεν ὁ συλλογεὺς διακριτικῶς δι' ὀλίγων λέξεων. Προέταξε 2 ἱστορικὰ τραγούδια καὶ 23 κλέφτικα, δεικνύοντα τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ρούμελης καὶ τῆς Θεσσαλίας ἐπὶ τῆς Εὐβοίας, παρέθεσε κατόπιν 2 ἀκριτικὰ, δίστιχα, τὰ ὁποῖα ἠκολούθησαν 26 παραλλαγές, 46 τραγούδια ἀγάπης καὶ πολλὰ ἀποκρηάτικα. Ἡ ὅλη συλλογὴ κατεγράφη εἰς κεφάλαια δικαιολογημένα με πλὴρη σαφήνειαν. Ἰδιαίτερον κεφάλαιον ἀπετέλεσαν τὰ βωμολοχικὰ, τὰ ὁποῖα τραγουδοῦνται τὴν Μεγάλην Ἀποκρὴν καὶ τὴν Καθάραν Δευτέραν, κατὰγονται δέ, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα. κ.λ.π. Λομπρότατον στόλισμα τῆς ὅλης τεύχης, τὰ εὐτράπελα διηγήματά, κ.λ.π. Λομπρότατον στόλισμα τῆς ὅλης συλλογῆς ἀποτελεῖ ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς νήσου, ἡ ὁποία ὄχι μόνον περιγράφεται χαρακτηριστικῶτα, ἀλλὰ καὶ συνοδεύεται με ἐξαιρετὰ σχέδια, ἔγχρωμα καὶ μὴ, καὶ με πολλὰς φωτογραφίας στολισμένων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Καὶ μόνον τοῦτο τὸ κεφάλαιον ἂν παρουσίαζεν ὁ συγγραφεὺς θὰ ἦτο ἄξιος τοῦ βραβείου.»

Στον κ. Κων. Σπηλιωτόπουλο, απονεμήθηκε ἔπαινος γιὰ τὴν ἀκόλουθον πλουσιώτατη ἐξωσχολικὴ του δράση, ὅταν ὑπηρετοῦσε στὸ 4|θέσιο δημοτικὸ σχολεῖο Κάτω-Κλειτορίας-Καλαβρύτων:

Φρόντισε γιὰ τὴν ἀνέγερση ἐπιβλητικοῦ διδαχτήριου με προσωπικὴν ἐργασία τῶν κατοίκων καὶ με τοπικοὺς πόρους. Ἰδρύσε «Σύλλογο Φίλων τοῦ Βιβλίου», ποὺ ὀργάνωσε Κοινωτικὴ Βιβλιοθήκη με ἐράνους καὶ με εἰσπράξεις ἀπὸ θεατρικὲς παραστάσεις. Ἰδρύσε πρότυπο σχολικὸ κῆπο, ἀπ' ὅπου μοιράστηκαν στοὺς μαθητὲς χίλιες μικρὲς καρυδιές, ποὺ φυτεύτηκαν σὲ κτήματα. Πῆρε ἐνεργὸ μέρος στὴν Ἑρανικὴν Ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ διδαχτήριου τοῦ Γυμνασίου. Σάν Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου γιὰ τὴν διάδοση τοῦ πράσινου φρόντισε γιὰ τὴν ἀναδάσωση γυμνῶν χώρων με πεῦκα, κυπαρίσσια, καστανιές καὶ καλλωπιστικὰ φυτὰ.

Ἐνθουσιαστικά καὶ θερμότατα χειροκροτήματα συνόδεψαν τὴν ἀπονομὴ τῶν βραβείων ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας στοὺς κ. κ. Δημ. Χρ. Σέττα καὶ Κων. Σπηλιωτόπουλο. Στὸ πρόσωπό τους ὅλοι ἀναγνώριζαν ἐκείνη τὴ στιγμή πὼς ὁ δάσκαλος εἶναι μιὰ ζωντανὴ παρουσία στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ καὶ δὲν παύει νὰ μοχθῇ γιὰ τὴ διάσωση τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ γιὰ τὴν πολιτιστικὴν ἀνύψωση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ θερμότατα χειροκροτήματα τοῦ πυκνότατου ἀκροατήριου ὑπογράμμιζαν τὴν ἀλήθεια αὐτὴ καὶ τὸ αἶτημα γιὰ μιὰ καλύτερη μεταχείριση τοῦ ἑλλήνα δασκάλου.

Γ. Ἀ. Βασδέκης

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘ. ΔΗΜ. ΣΧΟΛ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΔΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ ΜΙΑ ΔΙΑΛΕΞΗ

Στις 10 1961 Νοεμβρίου δόθηκε στὸ Κινημῆθεατρο «ΡΕΞ», τοῦ Ἀργοστολίου Κεφῆνιας θαυμασιὰ διάλεξις ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσεως κ. Βασιλείου Χρονοπούλου μὲ θέμα «Ποῖοι εὐθύνονται γιὰ τὰς ἐγκληματικὰς πράξεις τῶν ἀνηλίκων».

Ὁ Σὸς Ἐπιθεωρητὴς γνωστός σ' ὅλο τὸν πνευματικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ κόσμο τῆς νήσου γιὰ τὸ ἀθόρυβο, ἀλλὰ τόσο ἐπίμοχθο καὶ δημιουργικὸ ἔργο του, χάρισε σ' ὅσους εἶχαμε τὴν εὐτυχίαν νὰ παρακολουθήσουμε τὴ διάλεξη, τὴν ἔμπρακτὴ ἐπισφράγισι τοῦ συνειδητοῦ καὶ θεάρεστου ἔργου ποὺ ἐπιτελεῖ.

Τὸ θέμα του ὑπῆρξε ποικιλόχρωμο καὶ ποικιλόμορφο. Θέμα ποὺ περικλείει διστροφές, ἐγκλήματα, ἐκφυλισμούς, μὰ καὶ ὑποχρεώσεις, καθήκοντα καὶ ὀρθὰς κατευθύνσεις. Θέμα τεράστιο. Ἀλλὰ τὸ κοφτερὸ νυστέρι τοῦ δεξιότην ὁμιλητῆ, ξέρει νὰ προχωρῇ ἀπλὰ καὶ ὁμῶς ἐπιστημονικὰ ἀθόρυβα καὶ ὁμῶς πειστικότερα, φυσικὰ καὶ ὁμῶς ἀβίαστα ὡς τὸ κόκκαλο καὶ νὰ διανοίγῃ τομές, νὰ εὕρῃ τὴν ρίζαν, ν' ἀνυποχρεώσῃ ἐπιφάνειες μ' ἀποτέλεσμα νὰ ἐπουλώσῃ τὴν πληγὴν καὶ νὰ εὐθυγραμμίξῃ ἐπίπεδα.

Στὴν ἀρχὴ τῆς ὁμιλίας του—μιὰ ὁμιλία ποὺ τὴ διέκρινε συμπύκνωση νοσημάτων, ἀρχιτεκτονικὴ διάρθρωσις, λογοτεχνικὴ ἐπένδυσις, ἐπιστημονικότητα, ζωντάνια καὶ γλαφυρότητα—κρατώντας τὸν ἀκροατὴ μ' ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀδιάσπαστὴ τὴν προσοχὴν στὸ πρόσωπο τοῦ ὁμιλητοῦ—ὁ ἐκλεκτὸς ὁμιλητὴς ἀνεφέρθη στὴ διαμόρφωσι τῆς σύγχρονης ζωῆς καὶ τοποθέτησε μὲ τὴν ψυχολογικὴ καὶ παιδαγωγικὴ του διορατικότητα τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ προβλήματος. Στὸ σημεῖο αὐτὸ χαρακτηριστικὴ ὑπῆρξε ἡ φράσις: «Οὐχὶ ἡ Ἑλλὰς νοσεῖ, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης νοσεῖ». Ἀκολούθως ἀπέδειξε τὴν ἀναγκαιότητα αὐτὴ μὲ πληθὺς παραδείγματα, ὀρθὰ σταχυολογημένα καὶ τοποθετημένα, ἀπὸ τὸν παγκόσμιον καὶ ἑλληνικὸν τύπον.

Στατιστικὰς, παραδείγματα, γνώμες, κρίσεις καὶ ἄλλα ποὺ συνέλεξε τὸ ἔμπειρο μάτι καὶ ἡ μακροχρόνια πείρα τοῦ βαθιοῦ ἀνατόμου τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Ἐτοίκατέληξε στὸ συμπέρασμα τῆς διαπίστωσης μιᾶς θλιβερᾶς κατάστασης ὅπου ἔπεσε ἡ ἀνθρωπότης θυσιάζοντας τὴ λογικὴν στὸ συναίσθημα.

Ἀκολούθως ἐρευνῆσε μὲ βάθος καὶ ἐμπειρία, μὲ σύνεσι καὶ ἀκρίβεια τοὺς ὑπαίτιους τῆς κατάστασης αὐτῆς καὶ σὰν τέτοιους βρῆκε τὸ σχολεῖο, τὴν οἰκογένειαν, τὰ ρυπαρογραφήματα, τὸν τύπον, τὰ ἄσεμνα θεάματα, τὴν χαλάρωσι τῶν νόμων, τὴν κακὴν συναναστροφὴν, τὰ κέντρα διασκεδάσεως,

τοὺς συνεχεῖς πολέμους καὶ τέλος τὴν χαλάρωσι τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων «γιὰ τὰ ὅποια ἄλλοτε ἡ ἐπορχία ἐκαυχᾶτο».

«Ὁ κίνδυνος μέγιστος, ἐτόνισε, γι' αὐτὸ ἀπαιτοῦνται μέτρα δραστικὰ καὶ τελεσφόρα γιὰ ν' ἀνορθωθῇ ἡ κοινωνία, αὐτὸ τοῦτο τὸ κράτος». Ὡς τέτοια ὑπέδειξε τὴ συνεργασία σχολείου καὶ οἰκογενείας, τὴν ἀγρυπνὴν παρακολούθησι τῶν παιδιῶν, τὴν ἀποφυγὴν ἀσέμνων θεσμάτων, τὴν ἴδρυσιν ἀγρολεσχῶν, τὴν περισυλλογὴν τῶν νόμων, τὴν ὀργάνωσι παιδονομίας, τὴν παρακολούθησι τῶν ἀνωμάτων καὶ ψυχικῶς τραυματισμένων παιδιῶν, τὸν τακτικὸν ἐκκλησιασμόν, τὴν συμμετοχὴν τῶν παιδιῶν στὰ κατηχητικὰ σχολεῖα, τὴν προβολὴν πρὸς μίμησιν τοῦ παιδαγωγοῦ τῶν παιδαγωγῶν Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κ.λ.π., κ.λ.π.

Περαινῶν συνέστησε μὲ θερμὴν ἐκκλησίαν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν ἰδρυτὴν αὐτῆς. «Διότι μόνον ἔτσι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος θὰ ξαναβρῇ τὸ δρόμον ποὺ ἔχασε καὶ θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπ' τὸ ἄγχος ποὺ διακατέχεται».

Λόγια καὶ σκέψεις, βγαλμένα μὲς ἀπ' τὴ διαυγὴ πνευματικότητα ἐνὸς ἀκαμάτου ἐργάτη τῆς Παιδείας ποὺ ἐναρμονίζονται πληρέστατα μὲ τὰ σύγχρονα διδάγματα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης.

Κάθε προσθήκη μας στὰ παραπάνω θὰ χαλοῦσε τὴν ὁμορφὴν εἰκόνα τῆς ἐπιστημονικῆς διαλέξεως.

Θεωρώντας τὴς δυνάμεις μας πενιχρὰς σταματοῦμε γιὰ νὰ ἐκφράσουμε τὴν εὐχὴ—παράλληλα μὲ τὰ ζωηρὰ χειροκροτήματα τῆς κατὰμεσσης αἰθουσᾶς τοῦ ἐκλεκτοῦ ἀκροατήριου καὶ τὰ θερμὰ συγχαρητήρια—ὅπως ἡ Θεία Χάρις ἐπιδοσιλεῖ πάντοτε τὸν ὀλοφώτεινον νοῦ τοῦ Σοῦ μας Προϊσταμένου σὲ τέτοιου εἶδους ἐκδηλώσεις ποὺ ὠφελοῦν τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν, ἀλλὰ γίνονται ὠφέλεια καὶ παράδειγμα μιμήσεως στοὺς νέους σμιλευτὰς τῆς παιδικῆς ψυχῆς.

Γεώργιος Ἀραβανῆς

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 18 Δεκεμβρίου 1961

Πρὸς τὸν Κύριον

Γ. Ζομπανάκη, Διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ: «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ»

Ἐνταῦθα

Φίλε Κύριε Ζομπανάκη,

Κατὰ πρῶτον ἐπιθυμῶ νὰ σὰς εὐχηθῶ νὰ περάσετε τὰς ἐορτὰς ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐφροσύνῃ καὶ τὸ νέον ἔτος μὲ πᾶσαν εὐτυχίαν.

Δεύτερον παρακαλῶ νὰ μοὶ ἐπιτρέψετε νὰ σὰς γράψω παρατήρησιν τινα εἰς τὰ ἐν σελ. 480 (Νοέμβριος 1961) τοῦ περιοδικοῦ σὰς γραφόμενα ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Μαργκουδάκη καὶ Κ. Πασσάκου. Ἐν τῇ λεχθείσῃ σελίδι γράφονται τὰ ἀκόλουθα: «Πειραματικὰ σχολεῖα Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Λυπούμεθα πράγματι διὰ τὸν τίτλον «Πειραματικά», τὸν ὅποιον φέρουν καὶ διότι εἶναι γνωστὸν, ὅτι παραμένει μόνον τίτλος κ.τ.λ.».

Ὁ ἀδίστακτος καὶ γενικὸς τρόπος, καθ' ὃν ἔχει γραφῇ ὁ μακρὸς σχετικῶς ἔλεγχος τῶν σχολείων τούτων, σημαίνει, ὅτι ἀνάξιον παντὸς εὐ-

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Χρονικά παιδαγωγικών πειραματισμών

Χαρ. Κοκκίνη — Εύφ. Βισβίκη-Κοκκίνη: 'Η Ένιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία και η δλική μέθοδος στην πράξη. Με πρόλογο Γ. Ζομπανάκη. Σελίδες 252. 'Αθήναι 1961.

"Ενας ακόμα παιδαγωγικός πειραματισμός γίνεται γνωστός με το βιβλίο αυτό. 'Επιχειρήθηκε από δυο εύσυνειδήτους, εύρύτατα ενημερωμένους και δημιουργικούς δασκάλους στο Πρότυπο 2]θέσιο Δημοτικό Σχολείο 'Αμπελοχωρίου Θηβών, με την παρότρυνση και την ενθάρρυνση του 'Επιθεωρητή Δημοτικών Σχολείων κ. 'Αθ. Δημο-

μενους λόγου υπήρξε το έργο του Νικ. 'Εξαρχοπούλου, όστις ίδρυσε το πειραματικόν σχολείον του Πανεπιστημίου 'Αθηνών, το εργαστήριον πειραματικής παιδαγωγικής και τόν θεσμόν της μετεκπαιδευσεως δημοδιδασκάλων και επί πολλά έτη κατηύθυνε τα ιδρύματα ταυτα. 'Ως ελαφρυντικών είναι ίσως δυνατόν να θεωρηθῇ, ότι οι γράψαντες πιθανώς ούδέν γινώσκουν περί του έργου του αιδίμου 'Εξαρχοπούλου. Κατ' ακολουθίαν δὲ τούτου ούδόλως έχουν υπ' ὄψει οὔτοι και τὰς τεραστίας δυσχερείας, πρὸς τὰς οποίας εἶχε να παλαίσῃ οὔτος και ἄλλοι μετ' αὐτὸν πρὸς εὐδωσιν του έργου των, δυσχερείας, αἵτινες δὲν υπάρχουν εἰς ἄλλα προηγμένα εἰς λόγον πολιτισμοῦ κράτη. Σὰς παρακαλῶ πρὸς τούτοις να εὐαρεστηθῇτε να συστήσετε εἰς τοὺς κ. κ. Μαραγκουδάκη και Πασσακὸν να λάβουν τὸν κόπον να ἀναγνώσουν τὸν "Εκτον τόμον τῶν δημοσιευμάτων του Πειραματικοῦ σχολείου του Πανεπιστημίου 'Αθηνών, όστις ἐξεδόθη τὸ 1954, εἶναι δὲ δυνατόν να δοθῇ εἰς αὐτοὺς ὑπὸ του κ. Διευθυντοῦ του Πειραματικοῦ Σχολείου, και τὸ ἐν ἔτει 1957 ἐκδοθὲν ὑπὸ του ἐργαστηρίου Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς του Πανεπιστημίου 'Αθηνών βιβλίον «Παιδαγωγικαὶ ἐρευναι», ἐν ᾧ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὰς ἐρεῦνας, οἵτινες ἔγιναν ἐν αὐτῷ κατὰ τὰ ἔτη 1949-1956, καθ' ἃ διηύθυνα ἐγὼ αὐτό. Τοῦτο εἶναι δυνατόν να προμηθευθοῦν ἀπὸ τοῦ ἐργαστηρίου.

Πρὸς τούτοις σὰς ἀποστέλλω δύο ἀντίτυπα του βιβλίου μου «'Επισημονικά Δημοσιεύματα» (1915-1960), ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν κρατεῖτε σεις, τὸ δὲ ἄλλο παρακαλῶ να δώσετε εἰς τοὺς κ. κ. Μαραγκουδάκη και Πασσακὸν, ἵνα, ἐὰν ἤθελον εὐαρεστηθῇ, ἀναγνώσουν αὐτό.

Εἶναι εὐκόλον καθὼς βέβαια και σεις γνωρίζετε, Κύριε Ζομπανάκη, να προβαίνῃ τις εἰς ἔλεγχον ἄλλων, ἐὰν μάλιστα ὁ ἐλέγχων δὲν λαμβάνῃ τὸν κόπον να ἐξετάζῃ με ἀκρίβειαν τὸ ἔργον αὐτῶν, τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς συντελεῖται τοῦτο, ἀν παρασύρεται ἀπλῶς ἀπὸ τὴν γνώσιν ὁμοίων ἔργων, συντελουμένων ὑπὸ ἀπειρώς εὐμενεστέρους ὁρους ἐν τῇ 'Αλλοδαπῇ, και ἂν μὴ ἔχῃ ἥδη αὐτὸς δοκιμάσει ἐφαρμογὴν ἐν τῇ πράξει τῶν ὑπ' αὐτοῦ διὰ του λόγου συνιστωμένων.

Εὐχομαι εἰς τοὺς κυρίους τούτους να δυνηθοῦν να φέρουν εἰς φῶς πολλὰς ἀξιολόγους μελέτας ἀναφερομένας εἰς προβλήματα ἐκ τῶν ἀναγγραφομένων ἐν τῇ πραγματείᾳ, ἣν δημοσιεύουν εἰς τὸ περιοδικόν Σας, ᾧν ἀφετηρία να εἶναι προσωπικὴ των πρᾶξις.

Διατελῶ μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς και φιλίας
Σπ. Καλλιάφας

πούλου. 'Απόβλεψε στὴν ὀρθὴν ἐφαρμογὴ τῆς 'Ενιαίας Συγκεντρωτικῆς Διδασκαλίας σὲ κατώτερες τάξεις του Δημοτικοῦ Σχολείου και στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ὀλικῆς μεθόδου γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῆς Πρώτης 'Ανάγνωσης και τῆς Πρώτης Γραφῆς. 'Η ὁμοψυχία, ποὺ ἐπιβάλλει ὁ ἀρμονικὸς συζυγικὸς δεσμός, ἦταν εὐνοϊκὸς παράγοντας γιὰ τὴν κατανίκηση τῶν λογῆς-λογῆς ἐμποδίων και γιὰ τὴν ἐπιτυχία του παιδαγωγικοῦ τῶν πειραματισμῶν. Τὰ ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα ἀποτέλεσαν τοῦ στάλαξαν μέσα τοὺς τὴν ἀτράνταχτη πίστη στὴν 'Ενιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία και στὴν 'Ολικὴ μέθοδο και τοὺς ἔσπρωξαν να παρουσιάσουν τὸν ἀπολογισμό τῆς πλούσιας και δημιουργικῆς σχολικῆς τοὺς πράξης μορφοποιημένο σὲ βιβλίον.

'Ο ἀπολογισμὸς αὐτός, ὅπως οἱ συγγραφεῖς δηλώνουν στὴν εἰσαγωγὴ, εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ πλατιὲς θεωρητικὲς ἀναπτύξεις γιὰ τὴν 'Ενιαία Συγκεντρωτικὴ διδασκαλία και γιὰ τὴν 'Ολικὴ μέθοδο στὴν Πρώτῃ 'Ανάγνωση και στὴν Πρώτῃ Γραφῇ. Τοιζοῦν πὼς «ἡ ἐργασία τοὺς ἔχει περισσότερο πρακτικὸ παρά θεωρητικὸ χαρακτήρα». Ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἀντίληψη πὼς σήμερα οἱ περισσότεροι δασκάλοι εἶναι ἐξοικειωμένοι με τὰ θεωρητικὰ παιδαγωγικὰ προβλήματα και πὼς ἐκεῖνο ποὺ λείπει δὲν εἶναι τὰ θεωρητικὰ μελετήματα, μὰ οἱ μαρτυρίες γιὰ τὸ σάρκωμα τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας σὲ σχολικὴ πράξη. 'Αν και, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν παράθεση πλούσιας βιβλιογραφίας, ἔχουν μελετήσει συστηματικὰ ὅλα ὅσα ἔχουν γραφτῇ γιὰ τὴν 'Ενιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία και γιὰ τὴν 'Ολικὴ μέθοδο, ἀν και ἔχουν ἀφομοιώσει δημιουργικὰ τὴ σύγχρονη παιδαγωγικὴ θεωρία, ἀποφεύγουν τις θεωρητικὲς δικαιολογίες, γιὰτὶ «βρίσκουν πὼς εἶναι κουραστικὸ, ἀλλὰ και ἄσκοπο να κάνουμε λόγο συνεχῶς περὶ τῆς ἐννοίας, του σκοποῦ, τῆς σημασίας κ.τ.λ. τῆς Ε.Σ.Δ., περὶ τῆς ὀλικῆς μεθόδου και του δυνατοῦ τῆς ἐφαρμογῆς, περὶ τῶν πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων τῆς, κ.τ.λ., κ.τ.λ.». 'Αποβλέπουν μᾶλλον σὸ να δώσουν ἕνα λεπτομερειακὸ χρονικὸ τῶν παιδαγωγικῶν τοὺς προσπαθειῶν μέσα σὸ σχολεῖο, μιά μαρτυρία γιὰ τοὺς σταθμοὺς ποὺ διέτρεξε ἡ παιδαγωγικὴ τοὺς πράξη και ἕνα πλήρη ὁδηγὸ γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τῆς 'Ενιαίας Συγκεντρωτικῆς Διδασκαλίας και τῆς 'Ολικῆς μεθόδου, ὅπου ὁ κάθε δάσκαλος, ἰδίως ὁμῶς ὁ ἀρχάριος, προπάντων του μονοθέσιου και λιγοθέσιου σχολείου, θὰ βρῇ πλοῦσιο ὕλικὸ και ἀφθονα ἐρεθίσματα γιὰ τὴ δημιουργικὴ δράση.

Γι' αὐτό, τὸ βιβλίο τοὺς, προσανατολισμένο πρὸς τὴ βιωμένη σχολικὴ πράξη, περιέχει: "Ὅλες τις ἐνοτήτες γιὰ τις Α' και Β' τάξεις. Τὸν τρόπο ἐπεξεργασίας τῶν ἐνοτήτων. 'Υποδείγματα γιὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν ἐνοτήτων. Τὸ πλήρες ἡμερολόγιο τῆς ἐργασίας τοὺς, ὅπου ἀναγράφονται οἱ παρατηρήσεις κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν ἐνοτήτων, οἱ φράσεις γιὰ τὴν Πρώτῃ 'Ανάγνωση και τὴν Πρώτῃ Γραφῇ, οἱ λέξεις, οἱ ἐννοιες, οἱ ἱκανότητες, οἱ δεξιότητες, οἱ διαθέσεις και οἱ συνήθειες, ποὺ πρέπει να ἀποκτηθοῦν κατὰ τὴν ἐπεξεργασία τῶν ἐνοτήτων. Τὸν τρόπο γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τῆς ὀλικῆς μεθόδου στὴν Πρώτῃ 'Ανάγνωση και στὴν Πρώτῃ Γραφῇ. Πολλὰ ἀναγνωστικὰ παιδαγωγικὰ παιχνίδια. 'Ὅλο τὸ 'Αναγνωστικὸ, ποὺ σχηματίστηκε προοδευτικὰ ὡς τὸ τέλος τῆς σχολικῆς χρονίας, με τις εἰκόνες και τὰ πλήρη κείμενα. 'Ὁδηγίες γιὰ τὴν κατασκευὴ πρόχειρου τυπογραφείου. 'Ὁρολόγια προγράμματα 2]θέσιου και 1]θέσιου Δημοτικοῦ Σχολείου. Τὸ δελτίο ἀτομικότητας του Νικ. 'Εξαρχοπούλου, ποὺ κρίνεται σὰν τὸ πιὸ κατάλληλο γιὰ τὴν στήθιση και διερεύνηση τῶν ψυχολογικῶν δεδομένων τῶν μαθητῶν. Συλλογὴ παιδικῶν ποιημάτων και προσευχῶν (ἐμμετρων και πεζῶν).

Και ἡ ἀπλὴ αὐτὴ ἀπαρίθμηση τῶν περιεχομένων του βιβλίου δείχνει πόση πολύτιμη παιδαγωγικὴ πείρα εἶναι μέσα σὲ σελίδες του ἀποθησαυρισμένη και πόσο πολύτιμο μπορεῖ να ἀποβῇ γιὰ τὸν ἀρχάριο, ποὺ ἀναζητᾷ κάποιον ἀποκούμπι και ἕνα προσανατολιστικὸν ὁδηγὸ.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποτελεῖ θετικὴ συμβολὴ στὴν ἐλληνικὴ παιδαγωγικὴ βιβλιογραφία και ἀξιόλογη προσφορὰ στὴν ἐλληνικὴ παιδεία. 'Ὅπως σημειώνει και ὁ ἐπιτιμὸς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος κ. Γ. Ζομπανάκης, ποὺ τὸ προλογίζει «εἶναι γραμμένο με πολλὴ πίστη και μεγάλη ἀγάπη πρὸς τὸ ἀγροτόπαιδο και στηρίζεται σὲ σταθερὲς και ἀκλόνητες διδακτικὲς ἀρχές, τῆς πατριδογνωσίας, τῆς ἐποπτείας και αὐτενεργείας».

Πρὶν να κλείσουμε τὸ σημεῖωμα αὐτὸ ποὺ ἔχει σκοπὸ να ἐξάσῃ τὸν παιδαγωγικὸ πειραματισμὸ τῶν συγγραφέων και να τονίσῃ τὴν σημασία του βιβλίου τοὺς—ποὺ εἶναι γραμμένο σὲ λιτὴ και ἀπείρητη δημοτικὴ—γιὰ τὴν εὐρύτερη διάδοση σὲ σχολεῖα μας τῆς 'Ενιαίας Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας και τῆς 'Ολικῆς μεθόδου, ἐπιθυμοῦμε να σταθοῦμε ἀντιρρητικὰ σὲ ἕνα ἐπιχείρημα τῶν συγγραφέων: Γιὰ να καταστήσουν ἀδιάβλητὴ τὴν παιδαγωγικὴ τοὺς προσπάθεια και γιὰ να ἀντικρούσουν τοὺς ἰσχυρισμοὺς πολλῶν ἐλλήνων ἐκπαιδευτικῶν πὼς ἡ ὀλικὴ μέθοδος εἶναι ξένη μέθοδος ἀταίριαστη στὴ νεοελληνικὴ πραγματικότητα, ἀνατρέχουν σὸν 'Αριστοτέλη και διατυπώνουν τὴ γνώμη πὼς τόσο ἡ 'Ενιαία Συγκεντρωτικὴ διδασκαλία ὅσο και ἡ ὀλικὴ

μέθοδος «έχουν ελληνική τη ρίζα τους». Λαθεμένη ή γνώμη τους. Το σωστό είναι πώς τόσο η ψυχολογική και παιδαγωγική θεμελίωση της Ένιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας και της Όλικης μεθόδου όσο και η διαμόρφωσή τους σε διδακτικές μεθόδους οφείλονται σε έπιστήμονες, ψυχολόγους και παιδαγωγούς, των νεώτερων χρόνων σε ξένες χώρες. Αυτό όμως δεν αποτελεί εμπόδιο για να εγκλιματιστούν και να προσαρμοστούν δημιουργικά στην ελληνική σχολική πραγματικότητα. Ο εγκλιματισμός αυτός, απαραίτητος για την έσωσχολική μας ανανέωση, όχι μόνο θεμιτός είναι, μα και επιβάλλεται. Και στην περίπτωση αυτή — περίπτωση παρανοημένου έλληνοκεντρισμού — ισχύει ο μεγάλος λόγος του Έθνικού μας Ποιητή Δ. Σολωμού: «Τό Έθνος πρέπει να μάθη να θεωρή έθνικό ό,τι είναι αληθινό.»

Γ. Α. Βασδέκης

Μιά συμβολή στη Διδακτική τών Μαθηματικών

Χ. Κεφάλαια: Ψυχολογική Λογική και Μεθοδική Άνάλυσις της Άριθμητικής. Άθηναι 1961.

Τό άρτι έκδοθέν βιβλίον του γνωστού συγγραφέως και γυμνασιάρχου κ. Χ. Κεφάλαια υπό τόν άνωτέρω τίτλον έγράφη διά τούς διδάσκοντας την Άριθμητικήν εις την Μέσην Έκπαίδευσιν. Διά της έπιμελημένης αυτής εργασίας του κατορθώνει να μυήσει τούς μαθηματικούς εις τās συγχρόνους αναλήψεις της γενικής Παιδαγωγικής, της Ψυχολογίας και Διδακτικής, αί όποιαι σχετίζονται με τό μάθημα της Άριθμητικής.

Τό βιβλίον αυτό, αποτελούμενον έκ 203 σελίδων, χωρίζεται εις δύο μέρη. Εις τό Α' μέρος όρίζεται περιληπτικώς ό σκοπός της άγωγής και διεξοδικώτερον ό σκοπός του μαθήματος της Άριθμητικής. Αναπτύσσεται ή εξέλιξις και ή γένεσις του πραγματικού άριθμού. Αναφέρονται δε πλείστα παιδαγωγικά συμπεράσματα.

Εις τό Β' μέρος επί του όποιου κυρίως ρίπτεται ή βαρύτης του έργου εξετάζεται τό πρόβλημα της διδασκαλίας της Άριθμητικής γενικά, ή ύλη της Άριθμητικής, αί μέθοδοι διδασκαλίας, ή μορφή της διδασκαλίας, ή πορεία της διδασκαλίας, αί άρχαι του σχολείου εργασίας και αί δυνατότητες ή άδυναμίες του μαθήματος της Άριθμητικής διά την προσαρμογήν εις τό νέον σχολείον. Έν συνεχεία εξετάζεται τό πρόβλημα τών άτομικών διαφορών έν σχέσει προς την διδασκαλίαν της Άριθμητικής, έκτίθενται αί νεώτεροι τάσεις της διδακτικής της Άριθμητικής και προτείνονται μέτρα διά την ολοκλήρωσιν του αναλυτικού προγράμματος. Τελικώς δίδονται οδηγίαι διά την κατ' οίκον εργασίαν και αναπτύσσεται τό κεφάλαιον περί του άνθρωπίνου περιβάλλοντος έν σχέσει με την άριθμητικήν μόρφωσιν τών τροφίμων του σχολείου.

Η μελέτη αυτή πρωτότυπος έν Ελλάδα διά την διδασκαλίαν του μαθήματος της Άριθμητικής, έχει εξαχθή από την μακράν πείραν ενός παλαιμάχου μαθηματικού, διά τουτό και κρίνεται ως άριστον βοήθημα διά πάντα μαθηματικών της Μέσης Έκπαιδεύσεως, αλλά και διά πάντα εκπαιδευτικών της Στοιχειώδους, όστις διδάσκει άριθμητικήν ιδίως εις τās δύο άνωτέρας τάξεις του Δημοτικού.

Ο συγγραφέας μās υπόσχεται ότι συντόμως θά μās παρουσιάση νέας εργασίας άφορώσας την διδασκαλίαν της Άριθμητικής εις τās τάξεις του Δημοτικού, και τών μαθηματικών εις τās άνωτέρας τάξεις του γυμνασίου. Έλπίζομεν ότι ή εργασία του θά είναι πλέον ώλοκληρωμένη και ότι θά σταθή διά πολλά έτη θαυμάσιος οδηγός διδάσκοντος τās Μαθηματικά.

Γ. Κυριαζόπουλος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έξεδόθησαν τὰ κάτωθι βιβλία:

1. Γενικής Έπιθεωρήσεως Ξένων Σχολείων: Πρακτικά παιδαγωγικού συνεδρίου έν Θεσσαλονίκη.
2. Άπ. Ζάχου, Κ. Παπακωνσταντίνου: Οι

βασικώτερες άρχές του νέου σχολείου (θεωρία και πράξις).

3. Κων. Παπαπαναγιώτου: Αισθητική άγωγή στα σχολεία.

Έλάβαμε τὰ παρακάτω περιοδικά:

1. Διδασκαλική Δράσις.
2. Δωδωναϊόν Φώς. Τεύχος 2ον.
3. Ήπειρωτική Έστία. Τεύχος Δεκεμβρίου 1961.

GRÉGOIRE ICONOMACOS

Le fanatisme, Athènes, 1961

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΟΥ

Ό φανατισμός, Άθηναι, 1961

Μέρος Πρώτον: Περιγραφή του Φανατισμού (Θρησκευτικός, Πολιτικός και Κοινωνικός, Έπιστημονικός και Αισθητικός φανατισμός και γενικαί παρατηρήσεις).

Μέρος Δεύτερον: Έρμηνεία του Φανατισμού.

Τμήμα 1ον: Έξωτερικοί παράγοντες του φανατισμού (χαρακτήρ, φυλή, φύλον, ηλικία, φυσικόν περιβάλλον, κοινωνικόν περιβάλλον, προσωπική ιστορία, παρούσα κατάστασις, γενικά παρατηρήσεις).

Τμήμα 2ον: Έσωτερικοί παράγοντες του φανατισμού, ήτοι αί 4 βαθύτεραι τάσεις του όντος και του πνεύματος (άλλοκεντρική τάσις, ένοποιός κατεύθυνσις, συντηρητική κλίσις, έγωκεντρική ροπή)

Γενικόν συμπέρασμα: Πρόληψις και θεραπεία του φανατισμού.

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΧΑΡ. ΚΟΚΚΙΝΗ — ΕΥΦ. ΒΙΣΒΙΚΗ — ΚΟΚΚΙΝΗ

Η ΕΝΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ Η ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

- Ένότητες για τίς Α' και Β' τάξεις
- Πλήρες ήμερολόγιο
- Τό Άναγνωστικό της όλικής μεθόδου
- Όρολόγια προγράμματα
- Δελτίο άτομικότητας
- Μικρά συλλογή παιδικών ποιημάτων — προσευχών.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ
ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΕΚΠ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ

Πωλείται σε όλα τὰ κεντρικά βιβλιοπωλεία Άθηνων.

Άποστέλλεται έλεύθερον ταχ. τελών, από τούς συγγραφείς, διδjlους ΑΜΠΕΛΟΧΩΡΙΟΥ — ΘΗΒΩΝ. Τιμή δραχ. 70.

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΚΑΙ ΠΩΛΕΙΤΑΙ
ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΤΟ 7^ο ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ
«ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ»
ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΜΑΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Τόμος Β'.

Ο Β' τόμος δίδει απάντηση στα ερεθίσματα, που γέννησε στους αναγνώστες ο Α' τόμος του βιβλίου, με πρωτότυπο διαλογικό τρόπο, με θέση και αντίθεση.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

- Α. Βασικές γραμμές για την ανανέωση του αγροτικού σχολείου.
- Β. Η ιδιαίτερη παιδαγωγική του αγροτικού σχολείου.
- Γ. Διαφορά αστικών και αγροτικών σχολείων.
- Δ. Η τριλογία των διδακτικών μορφών: Ένιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία — Ομαδικές εργασίες — Μαθητικός διάλογος.
- Ε. Σχολικός κήπος.
- ΣΤ. Σχολική ζωή — έορτές.
- Ζ. Πρακτικό μέρος: Εικόνες και δείγματα διδασκαλιών κ.λ.π.

Αποστέλλεται και από τα Γραφεία του περιοδικού «Σχολείο και Ζωή»
Περικλέους 21 — Αθήναι.

Τιμή: Για τις Σχολικές Βιβλιοθήκες Δραχ. 80
Για τους Έκπαιδευτικούς » 65